

**IMPERIALISMI
KAPITALISMIN KORKEIMPANA
VAIHEENA ⁷⁵**

YLEISTAJUINEN ESITYS

Kirjoitettu tammi- — kesäkuussa v. 1916

*Julkaistu ensi kerran vuoden 1917
keskivaiheilla erillisenä kirjasena
Pietari*

*Julkaistaan käsikirjoituksesta,
joka on tarkistettu vertaamalla sitä
kirjasein tekstiin*

Н. ЛЕНИНЪ (ВЛ. ИЛЬИНЪ).

**ИМПЕРІАЛИЗМЪ,
КАКЪ НОВѢЙШІЙ ЭТАПЪ
КАПИТАЛИЗМА.**

(Популярный очеркъ).

СКЛАДЪ ИЗДАНИЯ:

Книжный складъ и магазинъ „Жизнь и Знаніе“
Петроградъ, Поварской пер., 2, кв. 9 и 10. Тел. 227—42.
1917 г.

V. I. Leninin kirjan „Imperialismi
kapitalismin korkeimpana vaiheena” kansi. — 1917

Pienennetty

ALKULAUSE

Kirjasen, joka tässä tarjotaan lukijalle, olen kirjoittanut Zürichissä keväällä v. 1916. Sikäläisissä työoloissa jouduin tietenkin kärsimään jossakin määrin puutetta ranskalaisesta ja englantilaisesta kirjallisuudesta ja hyvin suurta puutetta venäläisestä kirjallisuudesta. Imperialismia koskevaa tärkeintä englantilaista teosta, J. A. Hobsonin kirjaa, olen kuitenkin käyttänyt sillä huomiolla, jonka se mielestäni ansaitsee.

Kirjanen on kirjoitettu tsaarin sensuuria silmälläpitäen. Sen vuoksi olin pakotettu paitsi rajoittumaan mahdollisimman tarkasti pelkkään teoreettiseen — varsinkin taloudelliseen — erittelyyn, myöskin esittämään harvalukuiset välttämättömät politiikkaa koskevat huomautukset hyvin varovaisesti, vihjauksin, tuolla vertauskuvallisella — kiro-tulla vertauskuvallisella — kielellä, johon tsarismi pakotti kaikki vallankumoukselliset turvautumaan, kun he tarttuivat kynään kirjoittaakseen „legaalisen” teoksen.

Raskasta on nyt, vapauden päivinä, lukea uudelleen näitä kokoonahdettuja, rautapuristimiin puserrettuja kirjasen kohtia, jotka ajatus tsaarin sensuurista on runnellut. Siitä, että imperialismi on sosialistisen vallankumouksen aatto, että sosialishovinismi (sosialismia sanoissa, shovinismia teoissa) on täydellistä sosialismin kavaltamista, täydellistä porvariston puolelle siirtymistä, että tämä työväenliikkeen kahtiajakautuminen on yhteydessä imperialismin objektiivisten ehtojen kanssa y.m.s.— kaikesta tuosta jouduin puhumaan „orjan”-kielellä, ja minun on kysymystä harrastavalle lukijalle viitattava piakkoin uutena painoksena ilmestyviin, ulkomailla vuosina 1914—1917 kirjoittamiini artikkeleihin.

Erikoisesti on paikallaan huomauttaa eräästä kohdasta sivuilla 119—120 *: voidakseni sellaisessa muodossa, että se läpäisee sensuurin, selittää lukijalle, kuinka häpeämättömästi kapitalistit ja heidän puolelleen siirtyneet sosialishovinistit (joita vastaan Kautsky niin epäjohdonmukaisesti taistelee) valehtelevat annektointikysymyksessä, kuinka häpeämättömästi he *peittelevät omien* kapitalistiensa aluevaltauksia,— olin pakotettu ottamaan esimerkiksi... Japanin! Tarkkaava lukija voi asettaa helposti Japanin tilalle Venäjän ja Korean tilalle Suomen, Puolan, Kuurinmaan, Ukrainan, Khivan, Buharan, Eestin sekä muut alueet, jotka eivät ole isovenäläisten asuttamia.

Toivon, että kirjaseni auttaa pääsemään selville siitä taloudellisesta peruskysymyksestä, jota tutkimatta ei kyetä lainkaan arvioimaan nykyistä sotaa eikä nykyajan politiikkaa, nimittäin imperialismin taloudellista olemusta koskevasta kysymyksestä.

Tekijä

Pietari. Huhtikuun 26 pnä 1917

---

* Ks. tätä osaa, ss. 287—288. *Toim.*

ALKULAUSE
RANSKALAISEEN JA SAKSALAISEEN PAINOKSEEN ⁷⁶

I

Tämä kirjanen on kirjoitettu, kuten venäläisen painoksen alkulauseessa on mainittu, vuonna 1916 tsaarin sensuuria silmälläpitäen. Minulla ei ole nyt tilaisuutta muokata uudelleen koko tekstiä, eikä se ehkä olisi tarkoituksenmukaisakaan, sillä kirjan perustehtävänä oli ja on: näyttää kiistattomien porvarillisten tilastotietojen yhteenvedojen ja kaikkien maiden porvarillisten tiedemiesten lausuntojen perusteella, minkälainen oli *kokonaiskuva* kapitalistisesta maailmantaloudesta, sen kansainvälisten keskinäissuhteiden kannalta katsoen, XX vuosisadan alussa, ensimmäisen imperialistisen maailmansodan aattona.

Osaksi on monille kommunisteille edistyneimmissä kapitalistisissa maissa jopa hyödyllistäkin vakuuttua tämän, *tsaarin sensuurin kannalta legaalisen*, kirjasen esimerkin perusteella siitä, että on mahdollista — ja välttämätöntä — käyttää niitä legaalisuuden vähäisiäkin rippeitä, joita kommunisteille on vielä jäänyt esimerkiksi nykypäivien Amerikassa tai Ranskassa äskeisen miltei kaikkien kommunistien vangitsemisen jälkeen, — sosialipasifististen katsojien ja „maailmandemokratiaan” pantujen toiveiden täydellisen valheellisuuden selittämiseksi. Välttämättömimmät lisäykset tähän sensuuria silmälläpitäen kirjoitettuun kirjaseen pyrin antamaan tässä alkulauseessa.

II

Kirjasessa todistetaan, että vuosien 1914—1918 sota oli molemmin puolin imperialistista (s.o. anastus-, ryöstö- ja rosvosotaa), sotaa maailmanjaosta, siirtomaiden, finanssipääoman „vaikutuspiirien” y.m.s. jakamisesta ja uudelleenjakamisesta.

Sen todistaminen, mikä oli sodan todellinen yhteiskunnallinen tai oikeammin: sen todellinen luokkaluonne, ei tietenkään sisälly sodan diplomaattiseen historiaan, vaan *kaikkien* sotaakäyvien valtojen vallassaolevien *luokkien objektiivisen* aseman erittelyyn. Jotta voitaisiin antaa käsitys tästä objektiivisesta asemasta, ei ole tuotava esimerkkejä eikä erillisiä todisteita (koska yhteiskunnallisen elämän ilmiöt ovat suunnattoman moninaisia, voidaan aina löytää kuinka paljon tahansa esimerkkejä tai erillisiä todisteita jokaisen väitteen vahvistukseksi), vaan ehdottomasti *kaikkien* sotaakäyvien valtojen ja *koko* maailman talouselämän *perusteita* koskevien tietojen *kokonaisuus*.

Juuri tällaisia yhteenvetotietoja, joita ei voida kumota, olen esittänyt kuvatessani *maailmanjakoa* vuosina 1876 ja 1914 (6. §) ja koko maailman *rautateiden* jakaantumista vuosina 1890 ja 1913 (7. §). Rautatiet ovat yhteenvetoja kapitalistisen teollisuuden perusaloista, kivihiili- ja rautateollisuudesta, yhteenvetoja ja samalla havainnollisimpia osoittimia maailmankaupan ja porvarillisdemokraattisen sivilisaation kehityksestä. Millä tavoin rautatiet ovat sidottu suurtuotantoon, monopoleihin, syndikaatteihin, kartelleihin, trusteihin, pankkeihin ja finanssioligarkiaan, se on osoitettu kirjan edellisissä luvuissa. Rautatieverkoston jakaantuminen, tuon jakaantumisen epätasaisuus ja verkoston kehityksen epätasaisuus — kaikki se on nykyaikaisen, monopolistisen kapitalismin tulosta maailmanmitassa. Ja nämä tulokset osoittavat, että *tällaisella* taloudellisella pohjalla, *niin kauan kuin* vallitsee tuotannonvälineiden yksityisomistus, imperialistiset sodat ovat ehdottomasti kiertämättömiä.

Rautateiden rakentaminen näyttää yksinkertaiselta, luonnolliselta, demokraattiselta, kulttuuri- ja sivistysyritykseltä: sellaista se on porvarillisten professorien mielestä, joille maksetaan kapitalistisen orjuuden kaunistelemisesta, sekä pikkuporvarillisten filisterien mielestä. Kapitalistiset langat, jotka tuhansin säikein liittävätkin nämä yritykset tuotannonvälineiden yksityisomistukseen yleensä, ovat tehneet tästä rakennustyöstä tosiasiaa *miljardin* ihmisen sortamisvälineen (siirtomaissa ja puolisiirtomaissa), t.s. se sortaa enempää kuin puolta maapallon väestöstä riippuvaisissa maissa ja pääoman palkkaorjia „sivistys”-maissa.

Pienomistajan työhön perustuva yksityisomistus, vapaa kilpailu, demokratia — kaikki nuo iskusanat, joilla kapitalistit ja heidän lehdistönsä pettävät työläisiä ja talonpoikia, ovat jääneet kauas menneisyyteen. Kapitalismi on muuttunut maailmanjärjestelmäksi, jossa muutamat harvat „edistyneimmät” maat harjoittavat maapallon väestön suunnattomaan enemmistöön kohdistuvaa siirtomaasortoa ja finanssiorjuutusta. Ja tämän „saaliin” jako tapahtuu 2—3 maailmanmahtavan, kiireestä kantapäähän aseistetun rosvon (Amerikan, Englannin ja Japanin) kesken, jotka vetävät omaan sotaansa oman saaliinsa jaosta koko maailman.

III

Monarkistisen Saksan sanelema Brest-Litovskin rauha ja sen jälkeen „demokraattisten” tasavaltujen, Amerikan ja Ranskan, sekä „vapaan” Englannin sanelema paljon petomaisempi ja katalampi Versailles'in rauha ovat tehneet ihmiskunnalle sangen hyödyllisen palveluksen paljastaessaan sekä imperialismin palkkaamat kynäniekkarengit että taantumukselliset poroporvarit, vaikka nämä nimittävätkin itseään pasifisteiksi ja sosialisteiksi, jotka ylistivät „wilsonilaisuutta” ja todistelivat rauhan sekä reformien mahdollisuutta imperialismin vallitessa.

Kymmenet miljoonat kaatuneet ja raajarikot, jotka sota jätti jälkeensä, sota, jota käytiin siitä, englantilainen vaiko saksalainen finanssirosvojen ryhmä saa suuremman osan saaliista, ja sen jälkeen nämä kaksi „rauhansopimusta” avaavat ennenkuulumattoman nopeasti miljoonien ja kymmenien miljoonien porvariston näännyttämien, polkemien, petkuttamien ja pimittämien ihmisten silmät. Sodan aiheuttaman yleismaailmallisen hävityksen pohjalla kasvaa näin ollen yleismaailmallinen vallankumouksellinen kriisi, joka, olivatpa sen vaiheet miten pitkäaikaisia ja raskaita tahansa, ei voi päättyä muuhun kuin proletaariseen vallankumoukseen ja sen voittoon.

II Internationalen Baselin manifesti, joka vuonna 1912 arvioi juuri sen sodan, joka alkoi vuonna 1914, eikä sotaa yleensä (sotia on erilaisia, on myös vallankumouksellisia sotia), tämä manifesti jäi muistomerkeksi, joka paljastaa

II Internationalen sankarien koko häpeällisen romahduksen, koko heidän luopiomaisuutensa.

Sen vuoksi julkaisen tuon manifestin teokseni tämän painoksen liitteenä ja kiinnitän yhä uudelleen lukijain huomiota siihen, että II Internationalen sankarit kiertävät yhtä huolellisesti ne kohdat tässä manifestissa, joissa puhutaan täsmällisesti, selvästi ja suoraan siitä yhteydestä, joka juuri tällä lähenevällä sodalla on proletaariseen vallankumoukseen,—kiertävät ne yhtä huolellisesti kuin varas kiertää sitä paikkaa, missä on varastanut.

IV

Erikoinen huomio on tässä kirjasessa kiinnitetty „kautsky-laisuuden”, tuon kansainvälisen aatevirtauksen arvosteluun, virtauksen, jota maailman kaikissa maissa edustavat „huomatuimmat teoreetikot”, II Internationalen johtajat (Itävallassa Otto Bauer ja kumpp., Englannissa Ramsay MacDonald y.m., Ranskassa Albert Thomas j.n.e. y.m.s.) sekä suuri joukko sosialisteja, reformisteja, pasifisteja, porvarillisia demokraatteja ja pappeja.

Tämä aatevirtaus on toisaalta II Internationalen lahoamisen ja mätänemisen tuote, toisaalta kiertämätön hedelmä pikkuporvareiden ideologiasta, pikkuporvareiden, joita olosuhteet pitävät porvarillisten ja demokraattisten ennakkoluulojen vankina.

Kautskylla ja hänen kaltaisillaan tuollaiset mielipiteet ovat juuri niiden marxilaisuuden vallankumouksellisten perusteiden täydellistä hylkäämistä, joita tämä kirjailija on vuosikymmeniä puolustanut, muun muassa erityisesti taistelussa sosialistista opportunistia (Bernsteiniä, Millerandia, Hyndmania, Gompersia y.m.) vastaan. Sen vuoksi ei olekaan sattuma, että koko maailmassa „kautskylaiset” ovat nyt käytännöllisesti ja poliittisesti liittyneet yhteen äärimmäisten opportunistien kanssa (II eli keltaisen Internationalen kautta) ja porvarillisten hallitusten kanssa (porvarillisten kokoomushallitusten kautta, joihin sosialistit osallistuvat).

Koko maailmassa kasvava proletaarinen vallankumouksellinen liike yleensä ja varsinkin kommunistinen liike vaatii, että „kautskylaisuuden” tekemät teoreettiset virheet analysoidaan ja paljastetaan. Tämä on sitäkin välttämättö-

mämpää, koska pasifismi ja yleensä „demokratismi”, jotka, lainkaan tavoittelematta marxilaisuuden nimeä, hämäävät aivan samoin kuin Kautsky ja kumpp. imperialismin ristiriitojen syvyyttä ja sen synnyttämän vallankumouksellisen kriisin kiertämättömyyttä,—koska nämä virtaukset ovat vielä tavattoman voimakkaasti levinneet koko maailmassa. Ja taistelu näitä virtauksia vastaan on välttämätön proletariaatin puolueelle, jonka on vallattava porvaristolta sen pettämät pikkuisännät ja miljoonat työtätekevät, joiden elinehdot ovat enemmän tai vähemmän pikkuporvarillisia.

V

On välttämättä sanottava muutama sana VIII luvusta: „Kapitalismin loismaisuus ja mätäneminen”. Kuten kirjan tekstissä on jo todettu, Hilferding, entinen „marxilainen”, nykyinen Kautskyn työtoveri ja eräs „Saksan riippumattoman sosialidemokraattisen puolueen”⁷⁷ porvarillisen, reformistisen politiikan pääedustajista, on ottanut tässä kysymyksessä askeleen taaksepäin englantilaiseen Hobsoniin, *avoimeen* pasifistiin ja reformistiin verrattuna. Koko työväenliikkeen kansainvälinen kahtiajakautuminen on nyt tullut jo täysin selvästi näkyviin (II ja III Internationale). Esiin on tullut myös molempien virtausten välinen aseellisen taistelun ja kansalaissodan tosiasia: Venäjän menshevikit ja „sosialistivallankumoukselliset” tukevat Koltshakia ja Denikiniä bolshevikkeja vastaan, Saksan scheidemannilaiset, Noske ja kumpp. yhdessä porvariston kanssa ovat spartakisteja⁷⁸ vastaan, samoin on Suomessa, Puolassa, Unkarissa j.n.e. Mikä on tämän maailmanhistoriallisen ilmiön taloudellinen perusta?

Juuri kapitalismin loismaisuus ja mätäneminen, jotka ovat ominaisia sen korkeimmalle historialliselle asteelle, s.o. imperialismille. Kuten tässä kirjasessa on todistettu, kapitalismi on nyt kehittänyt *kourallisen* (vähemmän kuin kymmenesosa maapallon väestöstä, ja „anteliainta” sekä liioittelevaa laskutapaa käyttäen vähemmän kuin yksi viidesosa) erikoisen rikkaita ja mahtavia valtioita, jotka ryöstävät — yksinkertaisesti „kuponkeja leikkaamalla” — koko maailmaa. Pääoman maastavienti tuottaa vuosittain 8—10 miljardin frangin tulot sodan edellä vallinneiden

hintojen ja sodan edellä esitettyjen porvarillisten tilastotietojen mukaan. Nykyään tietenkin paljon enemmän.

On ymmärrettävää, että tällaisella jättiläismäisellä *yli-voitolla* (sillä se saadaan sen voiton lisäksi, jonka kapitalistit puristavat „oman” maansa työläisistä) *voidaan lahjoa* työväen johtajia ja työläisaristokratian ylin kerros. „Edistyneimpien” maiden kapitalistit lahjovatkin ne, lahjovat tuhansin keinoin, välittömästi ja välillisesti, avoimesti ja peitetysti.

Tämä porvarillistuneiden työläisten eli „työläisaristokratian” kerros, joka on täysin poroporvarillinen elintavoiltaan, työpalkoiltaan ja koko maailmankatsomukseltaan, on II Internationalen päätuki ja meidän päivinämme *porvariston* tärkein *yhteiskunnallinen* (ei sotilaallinen) *tuki*. Sillä ne ovat *porvariston* todellisia *asiamiehiä työväenliikkeessä*, kapitalistiluokan työläiskäskyläisiä (labor lieutenants of the capitalist class), todellisia reformismin ja shovinismin asian ajajia. Proletariaatin kansalaissodassa porvaristoa vastaan ne asettuvat, runsaslukuisina, välttämättä porvariston puolelle, „versailles’ilaisten” puolelle „kommunardeja” vastaan.

Käsittämättä tämän ilmiön taloudellisia juuria, arvioimatta sen poliittista ja yhteiskunnallista merkitystä, ei voida ottaa askeltakaan kommunistisen liikkeen ja koittavan yhteiskunnallisen vallankumouksen käytännöllisten tehtävien ratkaisuun saattamisessa.

Imperialismi on proletariaatin yhteiskunnallisen vallankumouksen aattoa. Tämä on tullut vahvistetuksi vuodesta 1917 koko maailman mitassa.

Heinäkuun 6 pnä 1920

N. Lenin

Империализмъ, какъ высшая
стадія капитализма.
 (Популярный очеркъ).

За послѣдніе 15-20 лѣтъ, особенно послѣ испано-американской (1898) и англо-бурской (1899-1902) войнъ, экономическая, а также политическая температура стараго и новаго свѣта все чаще и чаще обостряется на почвѣ империализма. Въ характеристикѣ преобладающей нашей эпохи. Въ 1902 году в Лондонѣ и Нью-Йоркѣ вышло въ свѣтъ сочиненіе англійскаго экономиста Дж. А. Гобсона: "Империализмъ". Авторъ, стоящій на почвѣ зрѣлой буржуазной социаль-реформизма и пацифизма — односторонней, в сущности, съ современной позиціей бывшего марксиста Н. Каутскаго, — далъ очень хорошее и обстоятельное описаніе основнаго экономическаго и политическаго особеннаго империализма. Въ 1910 году в Бернѣ вышло въ свѣтъ сочиненіе австрійскаго марксиста Рудольфа Гильфердинга: "Римановый капитализмъ" (рус.

Ensimmäinen sivu V. I. Leninin
käsikirjoituksesta „Imperialismi
kapitalismin korkeimpana
vaiheena”.—

Tammi- — kesäkuu 1916

Pienennetty

Viimeisten 15—20 vuoden aikana, varsinkin espanjalais-amerikkalaisen (1898) ja englantilais-buurilaisen (1899—1902) sodan jälkeen vanhan ja uuden maailman taloudellinen sekä poliittinen kirjallisuus käyttää yhä useammin „imperialismi”-käsitettä sen aikakauden luonnehtimiseksi, jota elämme. Vuonna 1902 Lontoossa ja New Yorkissa ilmestyi englantilaisen taloustieteilijän J. A. Hobsonin teos „Imperialismi”. Tekijä, joka on porvarillisen sosialireformismin ja pasifismin näkökannalla — itse asiassa samantaisella kuin entinen marxilainen K. Kautsky nykyään,— on sangen hyvin ja seikkaperäisesti kuvannut imperialismin taloudellisia ja poliittisia peruserikoisuuksia. Vuonna 1910 ilmestyi Wienissä itävaltalaisen marxilaisen Rudolf Hilferdingin teos „Finanssipääoma” (venäjännös ilmestyi Moskovassa v. 1912). Huolimatta tekijän virheestä rahan teoriaa koskevassa kysymyksessä ja tietystä taipumuksesta marxilaisuuden sovitteluun opportunistin kanssa tämä teos on erittäin arvokas teoreettinen analyysi „uusimmasta vaiheesta kapitalismin kehityksessä”, kuten Hilferdingin kirjan alaotsikko kuuluu. Se, mitä viime vuosina on puhuttu imperialismista — varsinkin tavattoman monilukuisissa aikakaus- ja sanomalehtikirjoituksissa tästä aiheesta sekä päätöslauselmissa, esimerkiksi syksyllä 1912 pidettyjen Chemnitzin ja Baselin kongressien päätöslauselmissa,— on tuskin mennyt, itse asiassa, niiden aatteiden piiriin ulkopuolelle, joita kumpikin mainittu tekijä on esittänyt tai oikeammin, joista he ovat tehneet johtopäätökset...

Seuraavassa koetamme lyhyesti ja mahdollisimman yleis-tajuisessa muodossa esittää imperialismin *tärkeimpien*

taloudellisten erikoisuuksien yhteyden ja keskinäiset suhteet. Kysymyksen ei-taloudelliseen puoleen ei meillä ole tilaisuutta kajota, niin hyvin kuin se sen ansaitsisikin. Viittaukset kirjallisuuteen ja muut huomautukset, jotka eivät kiinnosta kaikkia lukijoita, jätämme kirjasen loppuun.

I. TUOTANNON KESKITTÄMINEN JA MONOPOLIT

Teollisuuden valtavan suuri kasvu ja tuotannon erinomaisen nopea keskittyminen yhä suurempiin liikeyrityksiin on eräs kapitalismin luonteenomaisimpia erikoisuuksia. Täydellisimmät ja täsmällisimmät tiedot tästä prosessista saaykypäivien teollisuustilastosta.

Esimerkiksi Saksassa jokaisesta tuhannesta teollisuuslaitoksesta oli suuria, s.o. sellaisia, joissa työskenteli enemmän kuin 50 palkkatyöläistä, v. 1882 — 3; v. 1895 — 6 ja v. 1907 — 9. Niiden osalle tuli jokaisesta sadasta työläisestä: 22, 30 ja 37. Mutta tuotannon keskittyminen on paljon voimakkaampaa kuin työläisten keskittyminen, sillä suurissa laitoksissa on työ paljon tuottavampaa. Sitä osoittavat tiedot höyrykoneista ja sähkömoottoreista. Jos otetaan se, mitä Saksassa sanotaan teollisuudeksi laajassa merkityksessä, s.o. lukien mukaan myös kaupan, kulkulaitoksen y.m., niin saamme seuraavan kuvan. 3.265.623:sta on suurlaitoksia 30.588, s.o. vain 0,9%. Niissä on työläisiä 5,7 miljoonaa 14,4 miljoonasta, s.o. 39,4%; höyryvoimaa hevosvoimiksi laskettuna 6,6 miljoonaa 8,8 miljoonasta, s.o. 75,3%; sähkövoimaa 1,2 milj. kilowattia 1,5 milj. kilowatista, s.o. 77,2%.

Vähemmällä kuin sadasosalla liikeyrityksistä on *enemmän kuin 3/4* koko höyry- ja sähkövoimasta! 2,97 miljoonalla pikkuliikeyrityksellä (kussakin enintään 5 palkkatyöläistä), jotka muodostavat 91% koko liikeyritysten määrästä, on kaikkiaan 7% höyry- ja sähkövoimasta! Jotkut kymmenentuhannet suurliikeyritykset ovat kaikki kaikessa; miljoonat pikkuliikkeet eivät ole mitään.

Laitoksia, joissa on tuhat työläistä tai enemmän, oli v. 1907 Saksassa 586. Niissä oli melkein *kymmenesosa* (1,38 milj.) työläisten koko lukumäärästä ja *melkein kolmasosa* (32%) höyry- ja sähkövoimasta *. Rahapääoma

---

* Numerolliset yhteenvedot kirjasta *Annalen des deutschen Reichs*, 1911, Zahn (Saksan Valtakunnan aikakirjat. *Toim.*).

ja pankit, kuten tulemme näkemään, tekevät tämän harvalukuisten jättiläisliikkeiden ylivoiman vieläkin masentavamaksi tämän sanan kirjaimellisessa mielessä, s.o. miljoonat pienet, keskisuuret ja jopa osa suuriakin „isäntiä” ovat todellisuudessa muutaman sadan miljonääri-finanssimiehen täydellisesti orjuuttamia.

Toisessa nykykapitalismin kehittyneimmässä maassa, Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa, tuotannon keskittymisen kasvu on vieläkin voimakkaampi. Siellä tilasto erottaa teollisuuden sanan suppeassa merkityksessä ja ryhmittelee laitokset vuosituoannon arvon mukaan. V. 1904 oli suurliikeyrityksiä, joiden tuotanto oli miljoona dollaria ja siitä yli, 1.900 (216.180:stä, s.o. 0,9%); niissä oli 1,4 milj. työläistä (5,5 miljoonasta, s.o. 25,6%) ja vuosituoanto 5,6 miljardia (14,8 miljardista, s.o. 38%). Viiden vuoden kuluttua, v. 1909, vastaavat luvut olivat: 3.060 liikettä (268.491:stä; — 1,1%), 2 milj. työläistä (6,6 miljoonasta; — 30,5%) ja 9 miljardin vuosituoanto (20,7 miljardista; — 43,8%)*.

Melkein puolet maan kaikkien liikeyritysten koko tuotannosta on liikeyritysten *yhden sadasosan* käsissä! Ja nuo kolme tuhatta jättiläisliikeyritystä käsittävät 258 teollisuusalaa. Tästä selviää, että keskittyminen määrättyllä kehitysteellaan niin sanoaksemme itsestään johtaa välittömästi monopoliin. Muutaman kymmenen jättiläisliikeyrityksen on näet helppo päästä sopimukseen keskenään, ja toisaalta juuri liikeyritysten laajat mittasuhteet aiheuttavat kilpailun vaikeutumisen ja monopolisoitumistendenssin. Tämä kilpailun muuttuminen monopoliksi on eräs tärkeimmistä — ellei tärkein — uusimman kapitalismin talouden ilmiöistä, ja meidän on seikkaperäisemmin kajottava siihen. Mutta aluksi on poistettava eräs mahdollinen väärinkäsitys.

Amerikkalaisessa tilastossa sanotaan: 3.000 jättiläisliikeyritystä 250 teollisuusalalla. Sen mukaan olisi vain 12 jättiläisliikeyritystä kullakin alalla.

Mutta asianlaita ei olekaan siten. Suurliikeyrityksiä ei ole kaikilla teollisuusaloilla; toisaalta taas korkeimmalle kehitysteelle päässeellä kapitalismilla on tavattoman tärkeä erikoisuus, niin sanottu *kombinaatio*, s.o. se, että yhteen liikeyritykseen yhdistetään erilaisia teollisuusaloja, jotka

* Statistical Abstract of the United States 1912, p. 202 (Yhdysvaltojen tilastokokoelma vuodelta 1912, s. 202. *Toim.*).

ovat joko raaka-aineen jalostamisen toisiaan seuraavia asteita (esim. valuraudan sulatus malmista ja valuraudan jalostaminen teräkseksi sekä edelleen ehkä joidenkin valmiiden terästuotteiden valmistaminen) — tahi avustavia osia toinen toisiinsa nähden (esim. jätteiden tai sivutuotteiden jalostus; pakkaustarpeiden valmistus j.n.e.).

„Kombinaatio”, kirjoittaa Hilferding, „tasoittaa suhdanneeroavaisuudet ja sen vuoksi takaa kombinoidulle liikkeelle vakaantuneemman voiton suhdeluvun. Toiseksi, kombinaatio johtaa kaupan syrjäyttämiseen. Kolmanneksi, se tekee mahdolliseksi teknilliset parannukset ja siis myös lisävoiton saannin verrattuna „puhtaisiin” (s.o. kombinoimattomiin) liikeyrityksiin. Neljänneksi, se lujittaa kombinoidun liikkeen asemaa „puhtaiden” liikkeiden asemaan verrattuna, tekee sen voimakkaammaksi kilpataistelussa ankan depression (lamakauden, kriisin) aikana, jolloin raaka-aineiden hintojen aleneminen jää jälkeen valmistajien hintojen alenemisesta” *.

Saksalainen porvarillinen taloustieteilijä Heymann sanoo Saksan rautateollisuuden „seka-”, s.o. kombinoituja, liikkeitä käsittelevässä erikoisteoksessaan: „puhtaat liikkeet sortuvat raaka-aineiden korkeiden hintojen ja valmiiden tuotteiden alhaisten hintojen rusementamina”. Tuloksena on seuraava kuva: „Yhtäältä ovat jääneet jäljelle suuret kivihiilyhtiöt, joiden hiilituotanto on muutamia miljoonia tonneja ja jotka ovat lujasti järjestyneet hiilisyndikaattiinsa; ja sitten näihin läheisesti liittyneet suuret teräsvalimot terässyndikaatteineen. Nämä jättiläisliikkeet, jotka tuottavat vuosittain 400.000 tonnia (tonni = 60 puutaa) terästä, valtavan suuret määrät malmia, hiiltä ja valmiita terästuotteita ja joilla on 10.000 työläistä, jotka asuvat tehdasasutusten kasarmeissa, nämä jättiläisliikeyritykset, joilla väliin on omat rautatiet ja satamat, ovat tyypillisiä Saksan rautateollisuuden edustajia. Ja keskittyminen menee yhä pitemmälle. Eri liikeyritykset kasvavat yhä suuremmiksi; yhä suurempi määrä saman alan tai eri alojen liikkeitä yhtyy jättiläisyrityksiksi, joita palvelee, tukee ja johtaa puoli tusinaa Berliinin suurpankkeja. Saksan vuoriteollisuuden suhteen on Karl Marxin keskittymisoppi tullut täsmälleen todistetuksi oikeaksi; tosin tämä koskee maata, jossa teolli-

* „Finanssipääoma”, venäjännös, ss. 286—287.

suus on suojattu suojelustulleilla ja liikennetariffeilla. Saksan vuoriteollisuus on kypsynyt pakkoluovutettavaksi” *.

Poikkeustapauksessa tunnollisen porvarillisen taloustieteilijän täytyi tulla tuollaiseen johtopäätökseen. On pantava merkille, että hän asettaa Saksan tavallaan erikoisasemaan sen teollisuuden korkeitten suojelustullien vuoksi. Mutta tämä seikka saattoi vain jouduttaa keskittymistä ja liikeyrittäjäin monopoliyhtymien, kartellien, syndikaattien y.m. muodostumista. Erikoisen tärkeätä on, että *myöskin* vapaa-kaupan maassa, Englannissa, keskittyminen johtaa monopoliin, vaikkakin jonkin verran myöhemmin ja ehkä toisessa muodossa. Professori Hermann Levy kirjoittaa erikoistutkimuksessaan „Monopolit, kartellit ja trustit” Ison-Britannian taloudellista kehitystä koskevien tietojen perusteella seuraavaa:

„Isossa-Britanniassa juuri liikeyritysten suuruuteen ja niiden korkeaan teknilliseen tasoon kätkeytyy monopolisointumistendensi. Keskittyminen on yhtäältä johtanut siihen, että liikeyrityksiin täytyy käyttää valtavia pääomasummia; sen vuoksi on uusien liikeyritysten edessä yhä suuremmat vaatimukset välttämättömän pääoman suuruuteen nähden, ja se vaikeuttaa niiden syntymistä. Toisaalta (ja tätä kohtaa pidämme tärkeämpänä) jokaisen uuden liikeyrityksen, joka haluaa asettua keskittymisen luomien jättiläisyritysten tasolle, on tuotettava sellainen ylijäämä tuotteita, että niiden myynti voittoa tuottavasti on mahdollinen vain kysynnän tavattomasti lisääntyessä, sillä muussa tapauksessa tämä tuotteiden ylijäämä alentaa hinnat tasolle, joka on epäedullinen sekä uudelle tehtaalle että monopoliyhtymille”. Englannissa liikeyrittäjäin monopoliyhtymät, kartellit ja trustit, syntyvät pääasiassa — erotukseksi muista maista, joissa suojelustullit helpottavat kartelloitumista — vasta silloin, kun tärkeimpien kilpailevien liikeyritysten lukumäärä rajoittuu „johonkin pariin tusinaan”. „Keskittymisen vaikutus monopolin syntymiseen suurteollisuudessa ilmenee täällä kristallinkirkkaasti” **.

Puoli vuosisataa sitten, jolloin Marx kirjoitti „Pääomansa”, vapaa kilpailu näytti taloustieteilijäin valtavasta

* Hans Gideon Heymann: „Die gemischten Werke im deutschen Grosseisenwerke”. Stuttgart. 1904 (SS. 256, 278) („Sekaliikkeet Saksan suurassa rautateollisuudessa” (ss. 256, 278). *Toim.*).

** Hermann Levy: „Monopole, Kartelle und Trusts”, Jena, 1909, SS. 286, 290, 298 („Monopolit, kartellit ja trustit”, ss. 286, 290 ja 298. *Toim.*).

enemmistöstä „luonnon lailta”. Virallinen tiede yritti vaikeumalla tappaa Marxin teoksen, joka kapitalismin teoreettisella ja historiallisella analyysillä todisti, että vapaa kilpailu synnyttää tuotannon keskittymisen ja että määrättyyn asteeseen kehittyttyään tämä keskittyminen vie monopoliiin. Nyt on monopoli tullut tosiasiksi. Taloustieteilijät kirjoittelevat röykkiöittäin kirjoja, joissa he kuvaavat monopolin eri ilmiöitä ja julistavat edelleenkin kuorossa, että „marxilaisuus on kumottu”. Mutta tosiasiat ovat itsepintaisia, kuten englantilainen sananlasku sanoo, ja ne on tahtomattakin otettava huomioon. Tosiasiat osoittavat, että eri kapitalistimaiden väliset eroavaisuudet, esimerkiksi suojelustullijärjestelmään ja vapaakauppaan nähden, aiheuttavat vain epäoleellisia eroavaisuuksia monopolien muotoon tai niiden ilmaantumisaikaan nähden, mutta monopolin syntyminen tuotannon keskittymisestä yleensä on kapitalismin nykyisen kehitystason yleinen peruslaki.

Eurooppaan nähden voidaan melko tarkasti määritellä aika, jolloin vanha kapitalismi *lopullisesti* vaihtui uuteen: se on juuri XX vuosisadan alku. Eräässä uusimmassa „monopolien muodostumisen” historiaa yleistävässä teoksessa sanotaan:

„Vuotta 1860 edeltäneeltä aikakaudelta voidaan esittää yksityisiä esimerkkejä kapitalistisista monopoleista; niissä voidaan löytää sellaisten muotojen ituja, jotka nykyään ovat niin yleisiä; mutta kaikki se on ehdottomasti vain kartellien esihistoriaa. Nykyaikaisten monopolien muodostumisen varsinainen alku ulottuu korkeintaan 1860-luvulle. Monopolien ensimmäinen suuri kehityskausi alkaa teollisuuden kansainvälisestä lamakaudesta 1870-luvulla ja jatkuu 1890-luvun alkuun”. „Jos tarkastellaan asiaa Euroopan mitassa, niin vapaan kilpailun kehityksen äärirajana ovat 60- ja 70-luvut. Englanti päätti silloin vanhatyyllisen kapitalistisen organisaationsa rakentamisen. Saksassa tämä organisaatio ryhtyi päättävään taisteluun käsityötä ja kotiteollisuutta vastaan ja alkoi luoda omia olomuotojaan”.

„Suuri kumous alkaa vuoden 1873 romahduksesta tai oikeammin sitä seuranneesta lamakaudesta, joka — tuskin huomattavin keskeytyksin 80-luvun alussa ja vaihtuen tavattoman voimakkaaseen, mutta lyhyeen nousukohtaan vuoden 1889 vaiheilla — jatkuu 22 vuotta Euroopan taloudellisessa historiassa”. „Lyhyen nousun aikana vuosina

1889—1890 kartelleja käytettiin voimaperäisesti suhdanteen hyväksikäyttämistä varten. Harkitsematon politiikka kohotti hintoja vielä nopeammin ja voimakkaammin kuin mitä olisi tapahtunut ilman kartelleja, ja melkein kaikki nuo kartellit kukistuivat kunniatta „vararikon hautaan”. Huonoa aikaa ja alhaisia hintoja kesti vielä viisi vuotta, mutta teollisuudessa ei vallinnut enää entinen mieliala. Lamaannusta ei enää pidetty minään itsestään selvänä asiana, siinä nähtiin vain tauko uuden suotuisan suhdanteen edellä.

Ja niinpä kartelloitumisliike siirtyikin toiseen kauteensa. Ohimenevän ilmiön asemesta kartellit muodostuvat erääksi niistä perusteista, joille pohjautuu koko talouselämä. Ne valtaavat teollisuusalan toisensa jälkeen, etupäässä raaka-aineiden jalostuksen. Jo 1890-luvun alussa kartellit loivat itselleen koksisyndikaatin organisaatiossa, jonka malliin on luotu hiilisyndikaatti, sellaisen kartellitekniikan, jota kauemmas kehitys ei varsinaisesti ole mennyt. Suuri nousu XIX vuosisadan lopulla ja vuosien 1900—1903 kriisi tapahtuvat — ainakin vuori- ja rautateollisuudessa — ensi kerran täydellisesti kartellien merkeissä. Ja jos tämä näytti silloin vielä joltain uudelta, niin nyt on laajalle yleiselle mieliteelle tullut itsestään selväksi totuudeksi, että taloudellisen elämän suuret alat on yleensä poistettu vapaasta kilpailusta”*.

Monopolioiden historian perusvaiheet ovat siis seuraavat: 1) 1860- ja 1870-luvulla vapaa kilpailu saavutti korkeimman, äärimmäisen kehitysasteensa. Monopolit ilmenivät vasta tuskin huomattavina ituina. 2) Vuoden 1873 kriisin jälkeen seuraa laaja kartellien kehitysvaihe, mutta ne ovat vielä poikkeuksia. Ne eivät ole vielä kestäviä. Ne ovat vielä ohimenevä ilmiö. 3) Nousu XIX vuosisadan lopulla ja vuosien 1900—1903 kriisi: kartellit muodostuvat erääksi niistä perusteista, joille pohjautuu koko talouselämä. Kapitalismi muuttui imperialismiksi.

Kartellit sopivat myyntiehdoista, maksuajoista y.m. Ne jakavat keskenään menekkialueet. Ne päättävät

* Th. Vogelstein: „Die finanzielle Organisation der kapitalistischen Industrie und die Monopolbildungen”, „Grundriss der Sozialökonomik”, VI Abt., Tüb. 1914 („Kapitalistisen teollisuuden finanssiorganisaatio ja monopolioiden muodostuminen”, „Yhteiskunnallisen talouden perusteet. VI osasto, Tübingen, 1914. Toim.”). Vrt. saman tekijän teosta: „Organisationsformen der Eisenindustrie und Textilindustrie in England und Amerika”. Bd. I, Lpz. 1910 („Englannin ja Amerikan rauta- ja tekstiiliteollisuuden järjestömuodot”. I osa, Leipzig, 1910. Toim.).

valmistettavien tuotteiden määrästä. Ne määräävät hinnat. Ne jakavat liikevoiton eri liikeyritysten kesken j.n.e.

Vuonna 1896 laskettiin Saksassa olleen noin 250 kartellia ja v. 1905 385 kartellia, ja niihin kuului noin 12.000 liikettä *. Mutta kaikki myöntävät, että nämä numerot ovat typistettyjä. Edellä esitetyistä Saksan teollisuustilaston tiedoista vuodelta 1907 näkyy, että jo 12.000 suurimman liikeyrityksen käsiin on keskittynyt varmasti enemmän kuin puolet koko höyry- ja sähkövoimasta. Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa laskettiin v. 1900 olleen 185 trustia; v. 1907 niitä oli 250. Amerikan tilasto ryhmittelee kaikki teollisuuslaitokset yksityisille henkilöille, toiminimille ja yhtymille kuuluviksi. Viimeksi mainituille kuului v. 1904 — 23,6%, v. 1909 — 25,9%, s.o. yli neljäsosa liikeyritysten koko määrästä. Näissä laitoksissa oli työläisiä v. 1904 — 70,6% ja v. 1909 — 75,6% eli kolme neljäsosaa koko määrästä; tuotantomäärä oli 10,9 ja 16,3 miljardia dollaria, s.o. 73,7% ja 79,0% kokonaismäärästä.

Kartellien ja trustien käsiin keskittyy usein 7—8 kymmenesosaa asianomaisen teollisuusalan koko tuotannosta. Reinin-Westfalenin kivihiilisyndikaattia perustettaessa v. 1893 se keskitti käsiinsä 86,7% koko alueen hiilituotannosta ja v. 1910 jo 95,4% **. Täten luotu monopoli takaa jättiläistulot ja vie tavattoman suurten teknillis-tuotannollisten yksikköjen muodostumiseen. Kuuluksia öljytrusti Yhdysvalloissa (Standard Oil Company) perustettiin v. 1900. „Sen pääoma oli 150 miljoonaa dollaria. Tavallisia osakkeita laskettiin liikkeelle 100 milj. ja etuoikeutettuja 106 milj. dollarin arvosta. Viimeksi mainituille maksettiin voitto-osinkoa vuosina 1900—1907: 48, 48, 45, 44, 36, 40, 40, 40%, kaikkiaan 367 milj. dollaria. Vuodesta 1882 vuoteen 1907 saatiin puhdasta voittoa 889 milj. dollaria; niistä maksettiin 606 miljoonaa voitto-osinkoina ja loppu siirrettiin varapää-

* Dr. Riesser: „Die deutschen Grossbanken und ihre Konzentration im Zusammenhange mit der Entwicklung der Gesamtwirtschaft in Deutschland“. 4. Aufl. 1912, S. 149.— R. Liefmann: „Kartelle und Trusts und die Weiterbildung der volkswirtschaftlichen Organisation“. 2. Aufl. 1910, S. 25 (Tri. Riesser: „Saksan suurpankit ja niiden keskittyminen Saksan koko kansantalouden kehityksen yhteydessä“. 4. painos, 1912, s. 149.— R. Liefmann: „Kartellit ja trustit ja kansantalousorganisaation edelleenkehitys“. 2. painos, 1910, s. 25. *Toim.*).

** Dr. Fritz Kestner: „Der Organisationszwang. Eine Untersuchung über die Kämpfe zwischen Kartellen und Aussenseitern“. Bri. 1912, s. 11 („Järjestymispakko. Tutkimus kartellien ja „sivullisten“ välisestä taistelusta“. Berliini. *Toim.*).

omaksi" *. „Kaikissa terästrustin (United States Steel Corporation) liikkeissä oli v. 1907 vähintään 210.180 työläistä ja virkailijaa. Saksan vuoriteollisuuden suurimmalla liikkeellä Gelsenkirchenin vuorityöyhtiöllä (Gelsenkirchener Bergwerksgesellschaft'illa) oli v. 1908 — 46.048 työläistä ja virkailijaa" **. Terästrusti tuotti jo v. 1902 9 milj. tonnia terästä ***. Sen terästuotanto oli v. 1901 — 66,3% ja v. 1908 — 56,1% koko Yhdysvaltain terästuotannosta ****; malmin tuotanto samoina vuosina — 43,9% ja 46,3%.

Amerikan hallituksen valiokunnan selostuksessa trusteista sanotaan: „Trustien ylivoima kilpailijoihinsa nähden perustuu niiden liikeyritysten suuruuteen ja erinomaiseen tekniikkaan. Perustamisestaan saakka tupakkatrusti on ponnistanut kaikki voimansa vaihtaakseen käsityön laajassa mitassa konetyöhön kaikkialla. Tässä tarkoituksessa se osti kaikki patentit, jotka olivat jossakin yhteydessä tupakan jalostukseen, ja käytti siihen valtavia summia. Monet patentit osoittautuivat ensin kelpaamattomiksi, ja trustin palveluksessa olevien insinöörien täytyi niitä kehittää. Vuoden 1906 lopussa perustettiin kaksi tytäryhtiötä, joiden tarkoituksena oli vain patenttien osto. Samaa tarkoitusta varten trusti perusti omia valimoita, koneitehtaita ja korjauspajoja. Eräässä näistä laitoksista, joka sijaitsee Brooklynissa, työskentelee keskimäärin 300 työläistä; täällä kokeillaan paperossien, pienten sikaarien, nuuskatupakan, pakkaukseen käytettävän tinapaperin, laatikkojen y.m. valmistamista koskevia keksintöjä; täällä myös parannetaan keksintöjä" *****. „Myöskin toiset trustit pitävät palveluksessaan niin sanottuja developing engineers (tekniikkaa kehittäviä insinöörejä), joiden tehtävänä on keksiä uusia tuotantomenetelmiä ja kokeilla teknillisiä parannuksia.

* R. Liefmann: „Betelligungs- und Finanzierungsgesellschaften. Eine Studie über den modernen Kapitalismus und das Effektenwesen". 1. Aufl. Jena, 1909, s. 212. („Osallistumis- ja rahoittamisyhtiöt. Kirjoitelmia nykyaikaisesta kapitalismista ja arvopaperioperaatioista". 1. painos. *Toim.*).

** Sama, s. 218.

*** Dr. S. Tschierschky: „Kartell und Trust", Gött., 1903, s. 13 („Kartelli ja trusti". Göttingen. *Toim.*).

**** Th. Vogelstein: „Organisationsformen", s. 275 („Organisaatiomuodot". *Toim.*).

***** Report of the Commissioner of Corporations on the Tobacco Industry. Washington. 1909, s. 266 (Valiokunnan jäsenen selostus tupakkateollisuuden korporeatioista. *Toim.*) — lainaus on otettu Dr. Paul Tafelin kirjasta: „Die nord-amerikanischen Trusts und ihre Wirkungen auf den Fortschritt der Technik" („Pohjois-Amerikan trustit ja niiden vaikutus tekniikan kehitykseen". *Toim.*). Stuttgart. 1913. s. 48.

Terästrusti maksaa insinööreilleen ja työläisilleen korkeita palkkioita keksinnöistä, joilla voidaan kohottaa tekniikkaa tai vähentää tuotantokustannuksia” *.

Samalla tavoin on järjestetty teknillinen parannustyö Saksan suurteollisuudessa, esimerkiksi kemiallisessa teollisuudessa, joka on viime vuosikymmeninä kehittynyt aivan jättiläismäisesti. Tuotannon keskittymisprosessi oli luonut jo vuoteen 1908 mennessä tässä teollisuudessa kaksi pää-„ryhmää”, jotka tavallaan myöskin lähentelivät monopolia. Aluksi nämä ryhmät olivat kahden suuren tehdasparin „kaksoisliittoja”, ja kummankin pääoma oli 20—21 milj. markkaa: toisaalta entinen Meisterin tehdas Höchstissä ja Cassellan Frankfurt am Mainissa, ja toisaalta aniliini- ja soodatehdas Ludwigshafenissa ja entinen Bayerin tehdas Elberfeldissa. Sitten v. 1905 toinen ryhmä ja v. 1908 toinen tekivät kumpikin sopimuksen vielä yhden suurtehtaan kanssa. Täten syntyi kaksi „kolmiliittoa”, ja kummallakin oli 40—50 miljoonan markan pääoma; näiden „liittojen” välillä alkoi jo „lähentyminen”, hinta-„sopimusten” solmiminen j.n.e.**

Kilpailu muuttuu monopoliksi. Tuloksena on tuotannon yhteiskunnallistumisen jättiläisedistys. Muun muassa yhteiskunnallistuu myöskin teknillisten keksintöjen ja parannusten prosessi.

Tämä on jo aivan toista kuin vanha vapaa kilpailu erillisten yksityisyrittäjien kesken, jotka eivät tienneet toisistaan mitään ja jotka tuottivat tuntemattomia menekki-markkinoita varten. Keskittyminen on mennyt niin pitkälle, että voidaan tehdä likipitäisiä laskelmia kaikista raaka-ainelähteistä (esimerkiksi rautamalmiesiintymistä) asianomaisessa maassa, jopa, kuten tulemme näkemään, useassa maassa, koko maailmassa. Eikä suinkaan rajoituta vain tällaisiin laskelmiin, vaan jättiläismonopoliyhtymät anastavat nämä lähteet yksiin käsiin. Likimäärin lasketaan markkinain suuruus, ja nämä yhtymät „jakavat” ne keskenään sopimustietä. Ammattitaitoinen työvoima monopolisoidaan, palkataan parhaat insinöörit, vallataan kulkulaitokset ja liikennevälineet — rautatiet Amerikassa, laivayhtiöt Euroo-

* Dr. Paul Tafel, mainittu teos, s. 49.

** Riesser, main. teos, s. 547 ja seur. 3. painoksen mukaan. Lehdet kertovat (kesäkuussa 1916) uudesta jättiläisstruktista, joka yhdistää Saksan kemiallisen teollisuuden.

passa ja Amerikassa. Imperialistisella asteellaan kapitalismi vie kaikinpuoliseen tuotannon yhteiskunnallistumiseen, se tavallaan sysää kapitalistit vastoin tahtoaan ja tietoaan eräänlaiseen uuteen yhteiskuntajärjestykseen, joka on siirtymistila täydellisestä kilpailuvapaudesta täydelliseen yhteiskunnallistumiseen.

Tuotanto muodostuu yhteiskunnalliseksi, mutta omistus jää yksityiseksi. Yhteiskunnalliset tuotannonvälineet jäävät pienen henkilöryhmän yksityisomaisuudeksi. Muodollisesti tunnustettavan vapaan kilpailun yleiset puitteet jäävät olemaan, ja harvalukuisten monopolistien harjoittama muun väestön sorto käy sata kertaa raskaammaksi, tuntuvammaksi ja sietämättömämmäksi.

Saksalainen taloustieteilijä Kestner omisti erikoisen teoksen „kartellien ja sivullisten”, s.o. kartelliin kuulumattomien yrittäjien, „välillä tapahtuvan taistelun” tutkimiselle. Hän pani teoksensa nimeksi: „Järjestymispakko”, vaikka olisi tietenkin pitänyt kapitalismia kaunistelematta puhua monopolistien liittojen tahtoon alistumisen pakosta. On opettavaista vaikkapa vain vilkaista niihin nykyaikaisen, uusimman, sivistyneen taistelun keinoihin, joihin monopolistien liitot turvautuvat taistelussa „organisaation” puolesta: 1) raaka-aineita jättäminen („...,eräs tärkeimmistä keinoista pakotettaessa liittymään kartelliin”); 2) työvoimatta jättäminen „allianssien” avulla (s.o. kapitalistien ja työväenjärjestöjen sopimuksilla siitä, että työläiset työskentelevät vain kartelloiduissa liikkeissä); 3) kuljetuksen evääminen; 4) markkinoiden riistäminen; 5) sopimus ostajan kanssa kauppasuhteiden ylläpitämisestä vain kartellien kanssa; 6) suunnitelmallinen hintojen polkeminen („sivullisten”, s.o. monopolistien tahtoon alistumattomien likeyritysten kukistamiseksi käytetään miljoonia, jotta jonkin aikaa voitaisiin myydä alle tuotantokustannusten: bensini-teollisuudessa on ollut tapauksia hintojen alentamisesta 40:stä 22:een markkaan, s.o. melkein puolella!); 7) luoton riistäminen; 8) boikotin julistaminen.

Tämä ei ole enää pienten ja suurten, teknillisesti takapajuisten ja teknillisesti edistyneitten likeyritysten kilpa-taistelua. Tässä monopolistit kuristavat ne, jotka eivät alistu monopoliin, sen ikeeseen, sen mielivaltaan. Tämä prosessi heijastuu porvarillisen taloustieteilijän tajunnassa seuraavalla tavalla:

„Jopa puhtaasti taloudellisenkin toiminnan alalla”, kirjoittaa Kestner, „tapahtuu vissi siirtyminen kauppatoiminnasta entisessä mielessä organisatoriseen keinottelutoimintaan. Suurinta menestystä ei nauti kauppias, joka teknillisen ja kauppakokemuksensa perusteella parhaiten ymmärtää ostajan tarpeet, osaa hakea ja niin sanoaksemme „löytää” salassa piilleen kysynnän, vaan keinottelunero (?!), joka osaa etukäteen laskea tai vaikkapa vain vainuta organisatorisen kehityksen, liikeyritysten ja pankkien vissien suhteiden mahdollisuuden”...

Ihmiskielelle käännettynä tämä merkitsee: kapitalismin kehitys on mennyt niin pitkälle, että vaikka tavarantuotanto edelleenkin „vallitsee” ja sitä pidetään koko talouden perustana, niin on sitä todellisuudessa jo horjutettu ja päävoitot joutuvat niille, jotka ovat „neroja” finanssihuijausten alalla. Näiden huijausten ja petkutusten perustana on tuotannon yhteiskunnallistuminen, mutta ihmiskunnan,— joka on työllään päässyt tähän yhteiskunnallistumiseen,— saavuttama jättiläisedistys menee... keinottelijain hyväksi. Tuonempana tulemme näkemään, miten kapitalistisen imperialismin pikkuporvarillis-taantumuksellinen arvostelu „tällä perusteella” haaveilee palaamisesta *takaisin*, „vapaaseen”, „rauhalliseen” ja „rehelliseen” kilpailuun.

„Kartellien muodostamisen aiheuttama pitkäaikainen hintain nousu”, sanoo Kestner, „on tähän saakka havaittu vain tärkeimpiin tuotannonvälineisiin, varsinkin kivihiiheen, rautaan ja kaliin nähden; mutta sen sijaan valmiisiin tuotteisiin nähden sitä ei ole koskaan ollut havaittavissa. Tämän kanssa yhteydessä oleva tulojen kohoaminen on samoin rajoittunut tuotannonvälineitä tuottavaan teollisuuteen. Tätä havaintoa on vielä täydennettävä sillä, että teollisuus, joka jalostaa raaka-aineita (eikä puolivalmisteita), ei vain nauti kartellien tuottamia etuja suurten voittojen muodossa puolivalmisteita jalostavan teollisuuden kustannuksella, vaan on myöskin päässyt tähän teollisuuteen nähden tiettyyn *herruussuhteeseen*, jollaista ei ollut vapaan kilpailun vallitessa” *.

Alleviivaamamme sanat paljastavat sen pääasian, jonka porvarilliset taloustieteilijät niin haluttomasti ja harvoin tunnustavat ja josta opportunistimin nykyiset puolustajat

* Kestner, mainittu teos, s. 254.

K. Kautskyn johdolla niin hartaasti yrittävät päästä kaikenlaisilla verukkeilla. Herruussuhde ja siihen liittyvä väkivalta, juuri se on tyypillistä „uusimmalle vaiheelle kapitalismin kehityksessä”, juuri sen täytyi kiertämättä johtua ja se johtuikin kaikkivaltiaitten taloudellisten monopolien muodostumisesta.

Vielä yksi esimerkki kartellien isännöimisestä. Siellä, missä on mahdollista vallata kaikki tai tärkeimmät raaka-ainelähteet, siellä on kartellien syntyminen ja monopolien muodostuminen erittäin helppoa. Mutta olisi väärin luulla, ettei monopoleja synny sellaisillakin teollisuusaloilla, missä on mahdotonta vallata raaka-ainelähteitä. Sementtiteollisuudella on raaka-ainetta kaikkialla. Mutta tämäkin teollisuus on Saksassa vahvasti kartelloitunut. Tehtaat ovat yhtyneet aluesyndikaateiksi: Etelä-Saksan, Reinin-Westfalenin j.n.e. syndikaateiksi. On säädetty monopolihinnat: 230—280 markkaa vaunulastilta, tuotantokustannusten ollessa 180 markkaa! Liikeyritykset jakavat 12—16% voitto-osinkoa, eikä ole sitä paitsi unohdettava, että voitto-osinkoina jaettavien summien lisäksi nykyaikaisen keinottelun „nerot” osaavat pistää taskuihinsa muitakin suuria voittosummia. Poistaakseen kilpailun näin suurta voittoa tuottavasta teollisuudesta monopolistit turvautuvat viekkauteenkin: levitetään perättömiä huhuja teollisuuden muka kehnosta tilasta, julkaistaan anonyymeja ilmoituksia lehdissä; „kapitalistit! varokaa sijoittamasta pääomia sementtiteollisuuteen”; vihdoin ostetaan „sivullisten” (s.o. syndikaattien ulkopuolella olevien) liikeyrityksiä, maksetaan heille „luopumisesta” 60—80 — 150 tuhatta markkaa *. Monopoli raivaa itselleen tien kaikkialla ja kaikin keinoin, alkaen „vaatimattomista” luopumismaksuista ja päätyen amerikkalaiseen dynamiitin „käyttämiseen” kilpailijaa vastaan.

Kriisien estäminen kartellien avulla on porvarillisten taloustieteilijäin satua heidän yrittäessään hinnalla millä tahansa kaunistella kapitalismia. Päinvastoin, *erällä* teollisuuden aloilla muodostuva monopoli lisää ja kärjistää kaaosmaisuuutta, joka on ominaista *koko* kapitalistiselle tuotannolle yleensä. Kapitalismille yleensä ominainen epäsuhte maanviljelyksen ja teollisuuden kehityksen välillä tulee yhä suuremmaksi. Se etuoikeutettu asema, jossa on

* „Zement” von L. Eschwege: „Die Bank”, 1909, 1, s. 115 ja seuraavat („Sementti”, L. Eschwege: „Pankki”. *Toim.*).

eniten kartelloitunut n.s. *raskas* teollisuus, varsinkin hiili- ja rautateollisuus, johtaa muilla teollisuuden aloilla „entistä suurempaan suunnitelmallisuuden puuttumiseen”, kuten tunnustaa Jeidels, joka on kirjoittanut erään parhaista „Saksan suurpankkien suhdetta teollisuuteen” * käsittelevistä teoksista.

„Mitä kehittyneempi kansantalous on”, kirjoittaa Liefmann, kapitalismin häikäilemätön puolustaja, „sitä enemmän se suuntautuu uskallettuihin tai ulkomaisiin liikeyrityksiin, sellaisiin, jotka kehittyäkseen vaativat pitkän ajan, tai vihdoin sellaisiin, joilla on vain paikallinen merkitys” **. Suurempaan riskiin antautuminen on loppujen lopuksi yhteydessä pääoman jättiläismäiseen kasvuun, kun pääoma niin sanoaksemme tulvii yli äyräittänsä, virtaa ulkomaille j.n.e. Tämän ohella tekniikan kiihtyvä kasvu synnyttää yhä enemmän epäsuhteen aineksia kansantalouden eri puolien välillä, yhä enemmän kaaosta ja kriisejä. „Ihmiskunnalla”, on saman Liefmannin pakko tunnustaa, „on todennäköisesti lähitulevaisuudessa tekniikan alalla jälleen edessään suuria mullistuksia, jotka tulevat vaikuttamaan myöskin kansantalouden organisaatioon”... sähkö, ilmapurjehdus... „Tavallisesti ja yleisen säännön mukaan kehittyä tällaisina perinpohjaisten taloudellisten muutosten kausina kova keinottelu”... ***.

Mutta kriisit — kaikenlaiset, useimmiten taloudelliset, mutta eivät yksinomaan taloudelliset — voimistavat vuorostaan tavattomasti tendenssiä keskittymiseen ja monopolisiin. Kiinnitämme huomiota Jeidelsin erittäin opettavaan lausuntoon vuoden 1900 kriisin merkityksestä, kriisin, joka, kuten tiedämme, oli käännekohta nykyajan monopolien historiassa:

„Vuoden 1900 kriisi tapasi jättiläisliikeyritysten rinnalla teollisuuden pääaloilla vielä paljon sellaisia liikeyrityksiä, joiden organisaatio oli nykyisten käsitysten mukaan vanhentunut, tapasi „puhtaita” liikeyrityksiä” (s.o. kombinoimattomia), „jotka olivat päässeet kohoamaan teollisuuden nousun aallonharjalla. Hintojen lasku ja kysynnän heiken-

* Jeidels: „Das Verhältnis der deutschen Grossbanken zur Industrie mit besonderer Berücksichtigung der Eisenindustrie”. Lpz., 1905, s. 271 („Saksan suurpankkien suhde teollisuuteen, varsinkin metallurgiseen teollisuuteen”. Leipzig. Toim.).

** Liefmann: „Beteiligungs- etc. Ges.”, s. 434.

*** Sama, ss. 465—466.

tyminen saattoi nämä „puhtaat” liikeyritykset sellaiseen hätätilaan, jollaiseen kombinoitua jättiläisliikeyritykset eivät lainkaan joutuneet tai joka kosketti niitä vain varsin lyhyen ajan. Tästä syystä vuoden 1900 kriisi johti teolliseen keskittymiseen verrattomasti suuremmissa mitassa kuin vuoden 1873 kriisi: viimeksi mainittu sai tosin myös aikaan parhaiten liikeyritysten valikoitumisen, mutta tuo valikoituminen ei silloisen tekniikan vallitessa voinut johtaa kriisistä voitokkaasti selviytyneiden liikeyritysten monopoliin. Juuri sellainen kestävä ja samalla korkeatasoinen monopoli on nykypäivien rauta- ja sähköteollisuuden jättiläisliikeyrityksillä niiden varsin monimutkaisen tekniikan, pitkälle kehitetyn organisaation ja pääoman voiman ansiosta, ja vähemmässä määrin myös koneenrakennusliikeyrityksillä, vissien metallurgian, liikenteen y.m. alojen liikeyrityksillä” *.

Monopoli — se on „kapitalismin kehityksen uusimman vaiheen” viimeinen sana. Mutta käsityksemme nykyaikaisten monopolien todellisesta voimasta ja merkityksestä olisi sangen riittämätön, epätäydellinen ja suppea, elleimme huomioisi pankkien merkitystä.

II. PANKIT JA NIIDEN UUSI OSUUS

Pankkien alkuperäinen ja perusoperaatio on maksujen välittäminen. Sen yhteydessä pankit muuttavat toimettoman rahapääoman toimivaksi, s.o. voittoa tuottavaksi pääomaksi, kokoavat kaikki ja kaikenlaiset rahatulot, myöntäen ne kapitalistiluokan käytettäväksi.

Sitä mukaa kun pankkitoiminta kehittyy ja keskittyy harvalukuisiin laitoksiin, pankit kasvavat vaatimattomista välittäjistä kaikkivaltiaiksi monopolisteiksi, jotka määräävät kaikkien kapitalistien ja pikkuisäntien melkein kaikesta rahapääomasta, samoin myös suurimmasta osasta tuotannonvälineitä ja raaka-ainelähteitä asianomaisessa maassa ja suuressa joukossa maita. Tämä monilukuisten vaatimattomien välittäjien muuttuminen kouralliseksi monopolisteja on eräs kapitalismin kapitalistiseksi imperialismiksi kasvamisen perusprosesseja, ja meidän on sen vuoksi ensi kädessä pysähdyttävä käsittelemään pankkitoiminnan keskittymistä.

* Jeidels, s. 108.

Saksan kaikkien niiden osakepankkien talletukset, joiden pääoma oli yli miljoonan markan, olivat v. 1907/8 7 miljardia markkaa; v. 1912/3 ne olivat jo 9,8 miljardia. Siis 40 prosentin lisäys viidessä vuodessa, ja tästä 2,8 miljardin lisäyksestä 2,75 miljardia tulee 57 pankin osalle, joilla oli pääomaa yli 10 miljoonan markan. Talletukset jakaantuivat suurten ja pienten pankkien kesken seuraavasti*:

Kaikki talletukset prosentteina

	Berliinin 9:llä suurpankilla	muilla 48 pankilla, joilla on yli 10 milj. mk. pääoma	115 pankilla, joilla on 1-10 milj. mk. pääoma	pikkupankeilla (alle 1 milj. mk. pääoma)
1907/8	47	32,5	16,5	4
1912/3.....	49	36	12	3

Suurpankit ovat sysänneet syrjään pienet pankit. Vain 9 suurpankkia keskittää käsiinsä lähes puolet kaikista talletuksista. Ja tällöin on vielä jätetty monta seikkaa huomiomatta, esimerkiksi se, että kokonainen sarja pieniä pankkeja muuttuu tosiasiaassa suurpankkien haaraosastoiksi j.n.e., mistä puhumme tuonnempana.

Vuoden 1913 lopussa Schulze-Gaevernitz arvioi Berliinin 9 suurpankin talletukset 5,1 miljardiksi markaksi noin 10 miljardin markan kokonaissummasta. Ottaen huomioon, paitsi talletukset, myös koko pankkipääoman, sama tekijä kirjoitti: „Vuoden 1909 lopussa Berliinin 9 suurpankkia, yhdessä niihin liittyvien pankkien kanssa, hallitsi 11,3 miljardin markan pääomaa, s.o. noin 83% Saksan koko pankkipääomasta. „Saksan pankki” („Deutsche Bank”), joka hallitsee yhdessä siihen liittyvien pankkien kanssa noin kolmea miljardia markkaa, on Preussin valtionrautateiden hallinnon ohella suurin ja samalla erittäin epäkeskitetty pääomakasautuma vanhassa maailmassa”**.

Alleiviivasimme viittauksen „liittyviin” pankkeihin, sillä se kohdistuu erääseen usiaikaisimman kapitalistisen keskityksen kaikkein tärkeimpään luonteenomaiseen erikoisuuteen. Suurliikeyritykset, varsinkin pankit, eivät vain suorastaan niele pieniä, vaan myöskin „liittävät” niitä itseensä, alistavat ne, liittävät „omaan” ryhmäänsä, omaan

* Alfred Lansburgh: „Fünf Jahre d. Bankwesens”, „Die Bank”, 1913, № 8, s. 728 („Viisi vuotta Saksan pankkien toimintaa”, „Pankki”. Toim.).

** Schulze-Gaevernitz: „Die deutsche Kreditbank”, „Grundriss der Sozialökonomik”. Tüb., 1915, ss. 12 ja 137 („Saksan luottopankki”, „Yhteiskunnallisen talouden perusteet”. Tübingen. Toim.).

„konserniinsa” — kuten teknillinen termi kuuluu — „osallistumalla” niiden pääomaan, ostamalla tai vaihtamalla osakkeita, velkasuhdejärjestelmällä y.m.s. j.n.e. Professori Liefmann omisti kokonaisen puoli tuhatta sivua käsittävän suur-„teoksen” nykyaikaisten „osallistumis- ja finanssioimisyhtiöitten” * kuvaamiseen — valitettavasti lisäten sangen halpahintaisia „teoreettisia” mielelmiä useinkin sulamattomaan, raakaan aineistoon. Mihin tulokseen keskityksen kannalta vie tämä „osallistumis”-järjestelmä, sen on parhaiten kuvannut pankkialan „toimihenkilö” Riesser Saksan suurpankkeja käsittelevässä teoksessaan. Mutta ennen kuin siirrymme hänen numerotietoihinsa, esitämme konkreettisen esimerkin „osallistumis”-järjestelmästä.

„Saksan pankin” „ryhmä” on eräs suurimmista ellei suurin kaikista suurpankkiryhmistä. Saadaksemme selville tärkeimmät langat, jotka sitovat yhteen kaikki tähän ryhmään kuuluvat pankit, meidän täytyy erottaa ensimmäisen, toisen ja kolmannen asteen „osallistuminen” tai, mikä on aivan sama, ensimmäisen, toisen ja kolmannen asteen riippuvaisuus (pienempien pankkien riippuvaisuus „Saksan pankista”). Saadaan seuraava kuva **:

	1. asteen riippuvaisuus:	2. asteen riippuvaisuus:	3. asteen riippuvaisuus:
Saksan pankki- osallis- tuu:	vakituisesti ..... 17 pankkiin; niistä	9 34:ään; niistä 4 7:ään.	
	tuntemattoman		
	ajan 5	—	—
	aika-ajoin 8	niistä 5 14:ään; niistä 2 2:een.	
	<hr/>		
	Yhteensä.....30 pankkiin; niistä	14 48:aan; niistä 6 9:ään.	

Niistä 8 pankista, jotka „aika-ajoin” ovat „ensimmäisen asteen riippuvaisuudessa” „Saksan pankista”, on kolme ulkomaista: yksi itävaltalainen (Wienin „Pankkiliitto” — „Bankverein”) ja kaksi venäläistä (Siperian kauppapankki ja Venäjän ulkomaankauppapankki). „Saksan pankin” ryhmään kuuluu välittömästi tai välillisesti, kokonaan tai osaksi, kaikkiaan 87 pankkia; ryhmän oma ja sen

* R. Liefmann: „Beteiligungs- und Finanzlerungsgesellschaften. Eine Studie über den modernen Kapitalismus und das Effektenwesen”. 1. Aufl. Jena. 1909, s. 212.

** Alfred Lansburgh: „Das Beteiligungssystem im deutschen Bankwesen”, „Die Bank”, 1910, 1, s. 500 („Osallistumisjärjestelmä Saksan pankkitoiminnassa”, „Pankki”. Toim.).

käytettävissä oleva pääoma arvioidaan olevan 2—3 miljardia markkaa.

Selvää on, että pankki, joka on tuollaisen ryhmän johdossa ja tekee sopimuksia puolen tusinan sitä vähän heikomman pankin kanssa erityisen suurista ja edullisista finanssioperaatioista, kuten valtionlainoista, on jo kehittänyt „välittäjää” pitemmälle ja muodostunut harvalukuisten monopolistien liitoksi.

Miten nopeasti juuri XIX vuosisadan lopussa ja XX vuosisadan alussa tapahtui Saksan pankkitoiminnan keskittyminen, nähdään Riesserin numerotiedoista, jotka seuraavassa esitämme supistettuina:

Berliinin 6:lla suurpankilla oli

V u o s i	Osastoja Saksassa	Talletuskassoja ja vaihtokont- toreita	Vakinalnen osanotto saksal. osakepankeissa	Yhteensä kaikkia laitoksia
1895	16	14	1	42
1900	21	40	8	80
1911	104	276	63	450

Näemme, kuinka nopeasti kasvaa niiden kanavien tiheä verkko, jotka ulottuvat yli koko maan, keskittävät kaikki pääomat ja rahatulot, muuttavat tuhannet ja taas tuhannet hajallaan olevat taloudet yhtenäiseksi yleiskansalliseksi kapitalistiseksi taloudeksi ja vihdoin kapitalistiseksi maailmantaloudeksi. Se „epäkeskitys”, josta Schulze-Gaevernitz puhuu edellä esitetystä lainauksessa meidän päiviemme porvarillisen kansantaloustieteen nimessä, merkitsee todellisuudessa sitä, että aikaisemmin verrattain „itsenäisiä” tai oikeammin lokaalisesti (paikallisesti) rajoittuneita talousyksiköitä on yhä suurempi määrä alistettu yhden keskuksen alaiseksi. Todellisuudessa se merkitsee *keskitystä*, monopolijättäiläisten osuuden, merkityksen ja mahdin kasvamista.

Vanhemmissa kapitalistimaissa tämä „pankkiverkosto” on vieläkin tiheämpi. Englannissa, Irlanti mukaan luettuna, kaikkien pankkien haaraosastojen lukumäärä v. 1910 oli yhteensä 7.151. Neljällä suurpankilla oli kullakin enemmän kuin 400 haaraosastoa (447:stä 689:ään), sitten oli vielä 4, joilla kullakin oli yli 200, ja 11, joilla kullakin yli 100 haaraosastoa.

Ranskassa *kolme* jättiläispankkia: Crédit Lyonnais, Comptoir National ja Société Générale * kehittivät toimintaansa ja osastoverkkoaan seuraavalla tavalla **:

	Osastojen ja kassojen lukumäärä			Pääoman suuruus	
	maaseudulla	Pariisissa	yhteensä	oman (milj. frangia)	vieraan
1870	47	17	64	200	427
1890	192	66	258	265	1.245
1909	1.033	196	1.229	887	4.363

Kuvatakseen nykyaikaisen suurpankin „yhteyksiä” Rieser esittää tietoja „Diskonttoyhtiön” („Disconto-Gesellschaft”), Saksan ja koko maailman erään suurimman pankin (jonka pääoma v. 1914 oli 300 miljoonaa markkaa) lähettämien ja saamien kirjeiden lukumäärästä:

	Kirjeiden lukumäärä	
	saatuja	lähetettyjä
1852	6.135	6.292
1870	85.800	87.513
1900	533.102	626.043

Pariisilaisessa suurpankissa, „Lyonin luotto”, nousi tilien lukumäärä 28.535:stä v. 1875 633.539:ään v. 1912 ***.

Nämä yksinkertaiset numerot osoittavat ehkä havainnollisemmin kuin pitkät selittelyt, kuinka pankkien merkitys pääoman keskittyessä ja niiden liikevaihdon kasvaessa muuttuu perinpohjin. Erillisistä kapitalisteista muodostuu yksi kollektiivinen kapitalisti. Hoitaessaan muutamien kapitalistien juoksevia tilejä pankki suorittaa ikään kuin puhtaasti teknillistä, pelkästään avustavaa liikeoperaatiota. Mutta kun tämä operaatio kasvaa mittasuhteiltaan jättiläismäiseksi, ilmeneekin, että kourallinen monopolisteja alistaa valtaansa koko kapitalistisen yhteiskunnan kauppa- ja teollisuustoiminnan, sillä noille monopolisteille käy — pankkiyhteyksien, juoksevien tilien ja muiden finanssiopeeraatioiden kautta — mahdolliseksi ensin *saada tarkasti tietoonsa* yksityisten kapitalistien asiat, sitten *kontrolloida* heitä, vaikuttaa heihin luoton lisäämisen tai vähentämisen,

* „Lyonin luotto”, „Kansallinen diskonttokonttori”, „Päyhtiö”. *Toim.*

** Eugen Kaufmann: „Das französische Bankwesen”, Tüb., 1911, ss. 356 ja 362 („Pankkitoiminta Ranskassa”, Tübingen. *Toim.*).

*** Jean Lescure: „L'épargne en France”. P., 1914, s. 52 („Talletustoiminta Ranskassa”, Pariisi. *Toim.*).

sen helpottamisen tai vaikeuttamisen avulla ja vihdoin *kokonaan määrätä* heidän kohtalostaan, määrätä heidän tuloistaan, riistää heiltä pääoma tai sitten tehdä heille mahdolliseksi pääomansa nopea ja voimakas lisääminen j.n.e.

Mainitsimme vastikään Berliinin „Diskonttoyhtiön” 300 milj. markan pääomasta. „Diskonttoyhtiön” pääomallisäys kuuluu eräänä tapauksena siihen taisteluun, mitä Berliinin kahden suurimman pankin, „Saksan pankin” ja „Diskonttoyhtiön”, välillä käytiin hegemoniasta. V. 1870 oli ensin mainittu vielä vasta-alkaja ja sillä oli kaikkiaan 15 milj. pääoma, viimeksi mainitulla 30 milj. pääoma. V. 1908 oli ensin mainitulla 200 milj. pääoma ja viimeksi mainitulla 170 milj. V. 1914 ensin mainittu kohotti pääomansa 250 miljoonaan, viimeksi mainittu, sulautumalla yhteen toisen ensiluokkaisen suurpankin „Schaffhausenin liittopankin” kanssa, 300 miljoonaan. Ja tämä taistelu hegemoniasta käy tietenkin rinnan „sopimusten” lisääntymisen ja lujittumisen kanssa molempien pankkien kesken. Tämä kehityskulku panee pankkispesialistit, jotka katselevat talouskysymyksiä sellaiselta näkökannalta, mikä ei mitenkään mene maltillisimman ja säntillisimmän porvarillisen reformiharrastelun rajojen yli, tekemään seuraavat johtopäätökset:

„Muut pankit tulevat seuraamaan samaa tietä”, kirjoitti saksalainen aikakauslehti „Pankki”, kun „Diskonttoyhtiön” pääoma kohosi 300 miljoonaan, „ja niistä 300 henkilöstä, jotka nykyään hallitsevat Saksaa taloudellisesti, jää ajan oloon jäljelle 50, 25 tai vieläkin vähemmän. Ei ole odotettavissa, että uusin keskittymisliike rajoittuu vain pankkitoimintaan. Eri pankkien väliset läheiset yhdyssiteet vievät luonnollisesti myös niiden suosimain teollisuussyndikaattien keskinäiseen lähentymiseen... Eräänä kauniina päivänä me havahdumme, ja ihmettelevä katseemme tapaakin vain pelkkiä trusteja; eteemme nousee välttämättömyys muuttaa yksityismonopolit valtionmonopoleiksi. Emmekä kuitenkaan oikeastaan voi moittia itseämme mistään muusta kuin siitä, että me soimme asioille vapaan, osakkeiden hieman jouduttaman kehityskulun” *.

* A. Lansburgh: „Die Bank mit den 300 Millionen”, „Die Bank”, 1914, I, s. 426 („Kolmensadan miljoonan pankki”, „Pankki”. *Tom.*).

Siinä mallinäyte porvarillisen publisistiikan avuttomuudesta, publisistiikan, josta porvarillinen tiede eroaa vain siinä, että se on vähemmän vilpiton ja pyrkii hämäämään asian ytimen niin, ettei nähtäisi metsää puilta. „Hämmästyä” keskittymisen seurauksia, „moittia” kapitalistisen Saksan hallitusta tai kapitalistista „yhteiskuntaa” („me”), pelätä keskittymisen „jouduttamista” osakkeiden käytännönnoton johdosta, kuten eräs saksalainen „kartelli”-spesialisti Tschierschky pelkää amerikkalaisia trusteja ja „pitää parempina” saksalaisia kartelleja, koska ne eivät muka ole omiaan „niin ylettömästi jouduttamaan teknillistä ja taloudellista edistystä, kuten trustit tekevät” *,— eikö tämä ole avuttomuutta?

Mutta tosiasiat ovat tosiasioita. Saksassa ei ole trusteja, vaan „ainoastaan” kartelleja, mutta sitä *hallitsee* korkeintaan 300 pääomaylimystä. Ja heidän lukumääränsä pienee jatkuvasti. Joka tapauksessa kaikissa kapitalistimaissa ja mitä erilaisimman pankkilainsäädännön vallitessa pankit lisäävät ja jouduttavat moninkertaisesti pääoman keskittymisen ja monopolien muodostumisen prosessia.

„Pankit luovat yhteiskunnan mitassa tuotannonvälineiden yleisen kirjanpidon ja niiden yleisen jakaantumisen muodon, mutta nimenomaan vain muodon”, kirjoitti Marx puoli vuosisataa sitten „Pääomassa” (venäjännös, III osa, II nidos, s. 144⁷⁹). Esittämämme tiedot pankkipääoman kasvusta, suurimpien pankkien konttorien ja haaraosastojen sekä niiden tilien lukumäärän y.m. lisääntymisestä näyttävät meille konkreettisesti tämän *koko* kapitalistiluokan „yleisen kirjanpidon”, eikä vain kapitalistien, sillä pankit kokoavat, vaikkapa vain joksikin ajaksi, myöskin kaikenlaiset pikkuyrittäjäin, virkailijain ja mitättömän pienen työläis-huippukerroksen rahatulot. „Tuotannonvälineiden yleinen jakaantuminen”—juuri se, muodollisesti katsoen, *kasvaa* esiin nykyaikaisista pankeista, jotka jonkin kolmen tai kuuden suurimman pankin muodossa Ranskassa, kuuden tai kahdeksan Saksassa määräävät miljardeista ja yhä uusista miljardeista. Mutta *sisällöltään* tämä tuotannonvälineiden jakaantuminen ei ole lainkaan „yleistä”, vaan yksityistä, s.o. se noudattaa suuren ja ensi kädessä suurimman, monopolistisen pääoman etuja, pääoman, joka toimii

* S. Tschierschky, mainittu teos, s. 128.

sellaisissa olosuhteissa, jolloin väestöjoukot elävät puolinäikäisinä, jolloin koko maanviljelyksen kehitys jää auttamattomasti jälkeen teollisuuden kehityksestä ja teollisuudessa „raskas teollisuus” perii pakkoveroa kaikilta sen muilta aloilta.

Kapitalistisen talouden yhteiskunnallistamisessa alkavat pankkien kanssa kilpailla säästökassat ja postilaitokset, jotka ovat enemmän „epäkeskittyneitä”, s.o. valtaavat vaikutuspiiriinsä suuremman määrän paikkakuntia, syrjäseutuja, laajemmat väestökerrokset. Esitämme seuraavia numerotietoja, jotka on koonnut pankki- ja säästökassatalletusten kehitystä eri maissa tutkinut amerikkalainen valioikunta*:

Talletuksia (miljardia mk.)

	Englanti		Ranska		Saksa		
	pan-keissa	säästökassoissa	pan-keissa	säästökassoissa	pan-keissa	luotto-yhtiöissä	säästökassoissa
1880.....	8,4	1,6	?	0,9	0,5	0,4	2,6
1888.....	12,4	2,0	1,5	2,1	1,1	0,4	4,5
1908.....	23,2	4,2	3,7	4,2	7,1	2,2	13,9

Maksaessaan 4 ja 4½% talletuskorkoa säästökassain täytyy etsiä „tuottavia” sijoituksia pääomilleen, antautua vekseli-, hypoteekki- y.m. operaatioihin. Pankkien ja säästökassojen väliset rajat „häviävät yhä enemmän”. Kaupakamarit esimerkiksi Bochumissa ja Erfurtissa vaativat, että säästökassoja „kielletään” harjoittamasta „puhtaita” pankkioperaatioita, kuten vekselien diskonttausta, vaativat postilaitosten „pankki”-toiminnan rajoittamista**. Pankkiporhot näyttävät pelkäävän, että valtion monopoli lähestyy heitä salavihkaa odottamattomalta taholta. Mutta tämä pelko ei tietenkään mene niin sanoaksemme saman kanslian kahden osastopäällikön kilpailun rajan yli. Sillä toisaalta säästökassain miljardipääomista tosiasiaassa määräävät loppujen lopuksi *samat* pankkipääomamagnaatit; toisaalta taas valtion monopoli on kapitalistisessa yhteiskunnassa vain jonkin teollisuusalan vararikon partaalla olevien miljoonanomistajain tulojen kohottamis- ja lujittamiskeino.

* Amerikkalaisen National Monetary Commission (Kansallisen Rahavallionnan. Toim.) „Die Bank” lehdessä antamat tiedot, 1910, 1, s. 1200.

** Sama, 1913, ss. 811, 1022; 1914, s. 713.

Vanhan kapitalismin, jolloin vallitsi vapaa kilpailu, vaihtuminen uuteen kapitalismiin, jolloin vallitsee monopoli, ilmenee m.m. pörssin merkityksen vähenemisessä. „Pörssi on jo kauan sitten”, kirjoittaa aikakauslehti „Pankki”, „lakannut olemasta sellainen välttämätön kierron välittäjä, mikä se oli aikaisemmin, jolloin pankit eivät vielä kyenneet sijoittamaan suurinta osaa liikkeellelaskettavista arvopapereista asiakkaittensa keskuuteen” *.

„Jokainen pankki on pörssi”, — tähän nykypäivien puheenparteen sisältyy sitä enemmän totuutta, mitä suurempi on pankki ja mitä enemmän edistyy keskitys pankkialalla” **. „Jos aikaisemmin, 70-luvulla, pörssi nuoruudenhairahduksineen” („hieno” viittaus vuoden 1873 pörssiromahdukseen, Gründer-skandaaleihin ⁸⁰ y.m.) „aloitti Saksan teollistumisen aikakauden, niin tätä nykyä pankit ja teollisuus kykenevät „tulemaan toimeen itsenäisesti”. Suurpankkimme herruus pörsseihin nähden... ei ole mitään muuta kuin Saksan täysin organisoidun teollisuusvaltion ilmaus. Kun automaattisesti toimivien taloudellisten lakien vaikutusala täten supistuu ja pankkien kautta tapahtuvan tietoisien säännöstelyn ala tavattomasti laajenee, niin sen kautta kasvaa tavattomasti myös harvalukuisten johtavien henkilöiden kansantaloudellinen edesvastuu” — näin kirjoittaa saksalainen professori Schulze-Gaevernitz ***, saksalaisen imperialismin puolustaja ja kaikkien maiden imperialistien auktoriteetti, joka yrittää hämätä „pikkuasian”, nimittäin sen, että tämä pankkien kautta tapahtuva „tietoinen säännöstely” merkitsee yleisön rosvoamista harvalukuisten „täysin järjestyneiden” monopolistien taholta. Porvarillisen professorin tehtävänä ei näet ole koko mekanismin selvittäminen eikä pankkimonopolistien huijausmetkujen paljastaminen, vaan niiden kaunistelu.

Aivan samoin Riesser, joka on vieläkin arvovaltaisempi taloustieteilijä ja pankkialan „toimihenkilö”, välttää tyhjiillä lauseparsilla kajoamasta tosiasioihin, joita on mahdoton kieltää: „pörssi menettää yhä enemmän tuota koko taloudelle ja arvopaperien kiertokululle ehdottoman välttämätöntä

* „Die Bank”, 1914, 1, s. 316.

** Dr. Oscar Stillech: „Geld- und Bankwesen”, Berlin, 1907, s. 169 („Raha- ja pankkitoiminta”. Berliini. *Toim.*).

*** Schulze-Gaevernitz: „Die deutsche Kreditbank”, „Grundriss der Sozialökonomik”, Tübingen, 1915, s. 101.

ominaisuuttaan olla paitsi tarkin mittausväline, myöskin melkein automaattisesti toimiva siihen kerääntyvän taloudellisen liikunnan säännöstelijä” *.

Toisin sanoen: vanha kapitalismi, vapaan kilpailun kapitalismi siihen kuuluvine ehdottoman välttämättömine säännöstelijöineen, pörsseineen, siirtyy menneisyyteen. Sen tilalle on tullut uusi kapitalismi, jolla on vissin siirtymisen, vapaan kilpailun ja monopolin jonkinlaisen sekoituksen ilmeiset piirteet. Luonnollisesti herää kysymys, *minne* tämä uusi kapitalismi on „siirtymässä”, mutta porvarilliset oppineet pelkäävät asettaa tätä kysymystä.

„Kolmekymmentä vuotta sitten vapaasti kilpailevat yrittäjät suorittivat $\frac{9}{10}$ siitä taloudellisesta työstä, joka ei kuulunut „työläisten” ruumiillisen työn alaan. Nykyisin suorittavat *virkamiehet* $\frac{9}{10}$ tästä taloudellisesta henkisestä työstä. Pankkitoiminta on tämän kehityksen etunenässä” **. Tämä Schulze-Gaevernitzin tunnustus vie yhä uudelleen kysymykseen: minne siirtymistä on uusin kapitalismi, kapitalismi imperialistisessa vaiheessaan. — — —

Niiden harvalukuisten pankkien kesken, jotka keskittymisprosessin vaikutuksesta jäävät koko kapitalistisen talouden johtoon, ilmenee ja vahvistuu luonnollisesti yhä enemmän pyrkimys monopolistiseen sopimukseen, *pankkitrustiin*. Amerikassa hallitsee 11 miljardin markan pääomaa ei yhdeksän, vaan *kaksi* suurinta miljardöörien Rockefellerin ja Morganin pankkia ***. Edellä mainitsemamme „Diskonttoyhtiön” suorittama „Schaffhausenin liittopankin” valtaus aiheutti Saksassa pörssietuja valvovan „Frankfurter Zeitungin” ⁸¹ taholta seuraavan arvion:

„Pankkien keskittymisen kasvaessa supistuu niiden laitosten piiri, joiden puoleen yleensä voidaan kääntyä luoton haussa, minkä johdosta suurteollisuuden riippuvaisuus harvalukuisista pankkiryhmistä lisääntyy. Teollisuuden ja finanssimiesmaailman läheisen yhteyden vallitessa on pankkipääomaa tarvitsevien teollisuusyhtiöiden liikuntavapaus rajoitettu. Sen vuoksi suurteollisuus katselee sekävin tuntein pankkien lisääntyvää trustiutumista (yhtymistä tai muuttumista trusteiksi); todellakin, on jo usein havaittu

* Riesser, mainittu teos, s. 629 4. painoksen mukaan.

** Schulze-Gaevernitz: „Die deutsche Kreditbank”, „Grundriss der Sozialökonomik”, Tübingen, 1915, s. 151.

*** „Die Bank”, 1912, 1, s. 435.

suurpankkikonsernien keskinäisten sopimusten ituja, sopimusten, jotka tähtäävät kilpailun rajoittamiseen” *.

Pankkitoiminnan kehityksen viimeisenä sanana on yhä uudelleen — monopoli.

Mitä tulee pankkien ja teollisuuden läheiseen keskinäiseen yhteyteen, niin juuri tällä alalla on tullut melkein pä havainnollisimmin ilmi pankkien uusi osuus. Kun pankki diskonttaa jonkun liikeyrittäjän vekseleitä, avaa sille juoksevan tilin j.n.e., niin erikseen otettuina nämä liiketoimet eivät vähennä rahtuakaan tämän yrittäjän itsenäisyyttä, eikä pankki ylitä vaatimattoman välittäjän tehtävää. Mutta kun nämä liiketoimet taajenevat ja vakiintuvat, kun pankki „kasaa” hallintaansa mittasuhteiltaan tavattoman suuria pääomia ja kun asianomaisen liikeyrityksen juoksevien tilien hoito antaa pankille mahdollisuuden — ja juuri näin se tapahtuukin — yhä yksityiskohtaisemmin ja täydellisemmin tutustua asiakkaansa taloudelliseen asemaan, niin tuloksena on teollisuuskapitalistin yhä täydellisempi riippuvaisuus pankista.

Samalla kehittyy niin sanoaksemme pankkien persoonallinen unioni suurimpien teollisuus- ja kauppaliikkeiden kanssa, niiden molempien sulautuminen toisiinsa osakemistuksen kautta, pankinjohtajain liittymisen kautta kauppa- ja teollisuuslaitosten valvontaneuvostojen (tai hallintojen) jäseniksi, ja päinvastoin. Saksalainen taloustieteilijä Jeidels on kerännyt mitä yksityiskohtaisimmat tiedot pääomien ja liikkeiden tällaisesta keskittymismuodosta. Kuusi Berliinin suurpankkia oli johtajiensa kautta edustettuna 344 teollisuusyhtiössä ja hallintonsa jäsenen kautta vielä 407:ssä, yhteensä 751 yhtiössä. 289 yhtiössä niillä oli joko kaksi jäsentä kussakin valvontaneuvostossa tai puheenjohtajan paikka. Näiden kauppa- ja teollisuusyhtiöiden joukosta tapaamme mitä erilaisimpia teollisuusaloja, sekä vakuutustoimintaa että kulkulaitoksia, sekä ravintoloita että teattereita, taideteollisuutta y.m. Toisaalta taas samojen kuuden pankin valvontaneuvostoissa oli (v. 1910) 51 suurinta teollisuudenharjoittajaa, niiden joukossa toimiminen Kruppin johtaja, jättiläislaivayhtiö „Hapagin” (Hamburg—Amerika)** johtaja j.n.e. j.n.e. Kukin näistä kuudesta pankista osallistui vuodesta 1895 vuoteen 1910 monien

* Siteerattu Schulze-Gaevernitzin teoksesta Grdr. d. S.-Oek., s. 155.

** — „Hapag” (Hampuri—Amerikka). Toim.

satojen teollisuusyhtiöiden, nimittäin 281—419 teollisuusyhtiön*, osakkeiden ja obligaatioiden liikkeellelaskemiseen.

Pankkien ja teollisuuden välistä „persoonallista unionia” täydentää kumpaistenkin yhtiöiden „persoonallinen unioni” hallituksen kanssa. „Valvontaneuvostojen jäsenpaikkoja”, kirjoittaa Jeidels, „annetaan vapaaehtoisesti henkilöille, joilla on kuuluisa nimi, sekä myöskin entisille valtion virkamiehille, jotka voivat helpottaa huomattavasti (!) kanssakäymistä viranomaisten kanssa”... „Suurpankin valvontaneuvostossa tapaamme tavallisesti parlamentin jäsenen tai Berliinin kaupunginvaltuuston jäsenen”.

Suurkapitalististen monopolien luominen ja muokkaaminen tapahtuu siis niin sanoaksemme täydellä höyryllä, kaikkiin „luonnollisiin” ja „yliluonnollisiin” keinoin. Nykyisen kapitalistisen yhteiskunnan muutamien satojen finanssikuninkaiden kesken muovautuu järjestelmällisesti vissi työnjako:

„Rinnan tämän yksityisten suurteollisuudenharjoittajain” (jotka ryhtyvät jäseniksi pankkihallintoihin j.n.e.) „toiminta-alan laajenemisen kanssa ja rinnan sen kanssa, että maaseutupankkien johtajain hoidettavaksi jätetään vain joku määrätty teollisuusalue, lisääntyy määrätty specialisoituminen suurpankkien johtajain kesken. Tällainen specialisoituminen on yleensä ajateltavissa vain silloin, kun pankkiliike on suuri ja varsinkin kun sillä ovat laajat yhteydet teollisuuteen. Tämä työnjako tapahtuu kahteen suuntaan: toisaalta jätetään suhteiden ylläpito koko teollisuuden kanssa yhden johtajan erikoisalaksi; toisaalta taas kukin johtaja ottaa valvontaansa sellaisia yksityisiä likeyrityksiä tai likeyritysryhmiä, jotka ovat keskenään läheisiä ammattialansa tai etujensa puolesta”... (Kapitalismi on kehittynyt jo niin pitkälle, että se suorittaa yksityisten likeyritysten järjestynyttä *valvontaa*)... „Jonkun erikoisalana on Saksan teollisuus, vieläpä toisinaan vain länsi-Saksan teollisuus” (länsi-Saksa on teollisesti kehittynein osa Saksaa), „toisten alana ovat suhteet ulkomaisiin valtioihin ja niiden teollisuuteen, tiedot teollisuudenharjoittajain henkilöllisyydestä y.m., pörssiasiat j.n.e. Sitä paitsi kukin pankinjohtaja saa usein hoitoonsa jonkin paikkakunnan tai erikoisen teollisuusalan; joku työskentelee pääasiassa sähkö-

* Jeidels ja Riesser, mainitut teokset.

yhtiöiden valvontaneuvostoissa, toinen kemiallisissa tehtaisissa, olutpanimoissa tai juurikassokeritehtaisissa, kolmas muutamissa eristyneissä liikeyrityksissä ja tämän ohella vakuutusyhtiöiden valvontaneuvostossa... Sanalla sanoen suurpankeissa muodostuu epäilemättä niiden liiketoiminnan laajetessa ja monipuolistuessa yhä pitemmälle menevä työnjako johtajien kesken — siinä tarkoituksessa (ja sillä tuloksella), että heidät niin sanoaksemme kohotetaan jonkin verran korkeammalle varsinaisia pankkiasioita, tehdään heidät kykenevämmiksi harkitsemaan, paremmin tuntemaan teollisuuden yleisiä kysymyksiä ja sen eri alojen erikoiskysymyksiä, koulutetaan heidät toimimaan pankin teollisen vaikutuspiirin alalla. Tätä pankkijärjestelmää täydentää pyrkimys valita valvontaneuvostoihin teollisuutta hyvin tuntevia henkilöitä, liikeyrittäjiä, entisiä virkamiehiä, erittäinkin rautateillä ja vuoriteollisuusvirastoissa palvelleita” j.n.e.*.

Samanluontoisia laitoksia, vain hiukan toisessa muodossa, tapaamme Ranskan pankkitoiminnassa. Esimerkiksi yksi Ranskan kolmesta suurimmasta pankista, „Lyonin luotto”, perusti itselleen erikoisen „finanssitietojen kokoomisosaston” (service des études financières). Siinä työskentelee vakinaisesti yli 50 insinööriä, tilastomiestä, talousoppinutta, lakimiestä y.m. Se maksaa 600—700 tuhatta frangia vuodessa. Se on vuorostaan jaettu kahdeksaan alaosaan: yksi kerää tietoja erikoisesti teollisuusyrityksistä, toinen tutkii yleistä tilastoa, kolmas — rautatie- ja laivayhtiöitä, neljäs — arvopapereita, viides — varainhoitokertomuksia j.n.e.**.

Tuloksena on toisaalta se, että pankki- ja teollisuus pääomat sulautuvat yhteen yhä enemmän eli, kuten N. I. Buharin sattuvasti sanoi, kasvavat yhteen, ja toisaalta se, että pankit muuttuvat todella „universaalilaitoksiksi”. Katsomme välttämättömäksi esittää asiaa parhaiten tutkineen kirjoittajan, Jeidelsin, tarkat sanonnat tästä kysymyksestä:

„Tulokseksi teollisten yhteyksien tarkastamisesta kokonaisuutena saamme sen, että teollisuuden hyväksi toimivat finanssilaitokset ovat *luonteeltaan universaalisia*. Vastoin

* Jeidels, mainittu teos, s. 157.

** Eug. Kaufmannin kirjoitus Ranskan pankeista, „Die Bank”, 1909, 2, s. 851 ja seur.

muuta pankkimuotoja ja vastoin sellaisia, kirjallisuudessa väliin esitettyjä vaatimuksia, että pankkien olisi, etteivät menettäisi pohjaa jalkainsa alta, spesialisoiduttava määrättylle toimi- tai teollisuusosalalle,— suurpankit pyrkivät tekemään yhdysiteensä teollisuusyrityksiin mahdollisimman monipuolisiksi tuotannon paikkaan ja laatuun nähden, pyrkivät poistamaan ne epätasaisuudet pääoman jakaantumisessa eri paikkakuntien tai teollisuusalojen kesken, jotka saavat selityksensä eri liikkeiden historiasta”. „Toisena tendenssinä on tehdä yhteys teollisuuteen yleiseksi ilmiöksi, toisena — tehdä se lujaksi ja tehokkaaksi; molemmat ovat toteutetut kuudessa suurpankissa epätäydellisesti, mutta jo huomattavassa mitassa ja samassa määrässä kumpikin”.

Kauppa- ja teollisuuspiirien taholta kuulee useinkin valituksia pankkien „terrorismista”. Eikä ole ihme, että moisia valituksia kuuluu, kun suurpankit „komentavat” sillä tavoin kuin seuraavakin esimerkki osoittaa. Marraskuun 19 pnä 1901 eräs niin sanotuista Berliinin *d*-pankeista (neljän suurimman pankin nimet alkavat *d*-kirjaimella) kääntyi luoteisen keski-Saksan sementtisyndikaatin hallinnon puoleen seuraavalla kirjeellä: „Kuluvan kuun 18 pnä N-lehdessä julkaisemastanne tiedonannosta näkyy, että meidän täytyy ottaa huomioon se mahdollisuus, että syndikaattinne yleisessä kokouksessa t.k. 30 pnä tullaan tekemään päätöksiä, jotka voivat aiheuttaa liikkeessänne sellaisia muutoksia, joita emme voi hyväksyä. Sen vuoksi olemme, syväksi mielihapaksemme, pakotetut lopettamaan teiltä nauttimanne luoton... Mutta jos tässä yleisessä kokouksessa ei tulla tekemään meille sopimattomia päätöksiä ja jos meille annetaan vastaavat takeet tässä suhteessa tulevaisuuteen nähden, niin ilmoitamme olevamme valmiit ryhtymään neuvotteluihin uuden luoton avaamisesta teille” *.

Nämä ovat itse asiassa samanlaisia valituksia kuin pikkupääoman valitukset suurpääoman harjoittamasta sorrosta, mutta tässä vain joutui „pienien” joukkoon kokonainen syndikaatti! Vanha pien- ja suurpääoman välinen taistelu uusiintuu uudella, verrattomasti korkeammalla kehitysteella. Selvää on, että suurpankkien miljardiliikeryitykset voivat edistää tekniikkaakin sellaisin keinoin, etteivät ne mitenkään ole verrattavissa entisiin. Pankit perustavat esi-

* Dr. Oscar Stillich: „Geld- und Bankwesen”. Berlín. 1907, s. 148.

merkiksi erikoisia yhtiöitä teknillisiä tutkimuksia varten, ja näiden tuloksia käyttävät hyväkseen tietenkin vain „ystävyyssuhteissa” olevat teollisuusyritykset. Tällaisia ovat „Sähkörautatiekysymystä tutkiva yhtiö”, „Tieteellisten ja teknillisten tutkimusten keskustoimisto” y.m.

Suurpankkien johtajat itse eivät voi olla näkemättä, että on muodostumassa jonkinlaisia uusia kansantalouden olosuhteita, mutta he ovat voimattomia niiden edessä:

„Ken on seurannut viime vuosien kuluessa”, kirjoittaa Jeidels, „suurpankkien johtajien ja valvontaneuvostojen jäsenten vaihdoksia, hän ei ole voinut olla huomaamatta, kuinka valta siirtyy vähitellen sellaisten henkilöiden käsiin, jotka pitävät suurpankkien välttämättömänä ja yhä polttavampana tehtävänä aktiivista puuttumista teollisuuden yleiseen kehitykseen, jonka ohella näiden henkilöiden ja vanhojen pankinjohtajain välillä kehittyi tästä johtuva erimielisyys liiketoiminnan ja usein myös henkilökohtaisella pohjalla. Kysymys on itse asiassa siitä, eivätkö pankit luottolaitoksina kärsi tästä pankkien puuttumisesta teollisuuden tuotantoprosessiin, eikö vakiintuneita periaatteita ja varmoja voittoja uhrata sellaisen toiminnan hyväksi, jolla ei ole mitään yhteistä luoton välityksen kanssa ja joka johtaa pankin sellaiselle alalle, jossa se on entistä enemmän teollisuussuhdanteen sokean vallan alainen. Näin puhuvat monet vanhat pankinjohtajat, mutta useimmat nuoret pitävät aktiivista puuttumista teollisuuskysymyksiin samanlaisena välttämättömyytenä kuin on sekä, mikä on yhdessä nykyaikaisen suurteollisuuden kanssa luonut sekä suurpankit että uudenaikaisimman teollisen pankkiliikeryityksen. Kumpikin puoli on yhtä mieltä vain siitä, että suurpankkien uudella toiminnalla ei ole lujia periaatteita eikä konkreettista päämäärää” *.

Vanha kapitalismi on elänyt aikansa. Uusi on siirtymistä johonkin. „Lujien periaatteiden ja konkreettisen päämäärän” löytäminen monopolin „sovittamiseksi” vapaan kilpailun kanssa on tietenkin toivotonta. Käytännönmiesten lausunnot eivät käy lainkaan yhteen sen „järjestyneen” kapitalismin ihannoituksen virallisen ylistyksen kanssa, jota suorittavat sen puolustajat Schulze-Gaevernitz, Liefmann y.m. samantyyppiset „teoreetikot”.

* Jeidels, mainittu teos. ss. 183—184.

Mihin aikaan nimenomaan on tapahtunut suurpankkien „uuden toiminnan” lopullinen vakiintuminen, tähän tärkeään kysymykseen löydämme varsin tarkan vastauksen Jeidelsilta:

„Teollisuusyritysten keskinäiset yhteydet uusine sisältöineen, uusine muotoineen, uusine elimineen, nimittäin: samanaikaisesti sekä keskitetysti että epäkeskitetysti järjestettyine suurpankkeineen, kehittyvät luonteenomaisiksi kansantaloudellisiksi ilmiöiksi tuskin ennen 1890-lukua; voidaanpa tämä alkukohta siirtää vississä mielessä vuoteen 1897 saakka, jolloin tapahtui suuria liikeyritysten „yhteensulautumisia”, joitten yhteydessä otettiin ensi kertaa, pankkien teollisuuspolitiikan näkökohtia silmälläpitäen, käytäntöön uusi epäkeskitetty organisaatiomuoto. Tämä alkukohta voidaan ehkä siirtää vieläkin myöhemmäksi, sillä vasta vuoden 1900 kriisi joudutti jättiläismitassa keskittymisprosessia sekä teollisuudessa että pankkialalla, vakiinnutti tämän prosessin, ensi kerran muutti suurpankkien suhteet teollisuuteen todelliseksi suurpankkien monopoliksi, teki nämä suhteet huomattavasti kiinteämmiksi ja tehokkaammiksi” *.

XX vuosisata oli siis käännekohta vanhasta kapitalismista uuteen, pääoman herruudesta yleensä finanssipääoman herruuteen.

III. FINANSSIPÄÄOMA JA FINANSSIOLIGARKIA

„Yhä kasvava osa teollisuuspääomasta”, kirjoittaa Hilferding, „ei kuulu niille teollisuudenharjoittajille, jotka sitä käyttävät. Pääoman he saavat määräysvaltaansa vain pankin välityksellä, joka heihin nähden edustaa tämän pääoman omistajia. Toisaalta myös pankin täytyy yhä suurempi osa pääomistaan kiinnittää teollisuuteen. Pankki tulee sen vuoksi yhä suuremmassa määrin teollisuuskapitalistiksi. Tällaista pankkipääomaa — siis pääomaa rahamuodossa, — joka on todellisuudessa tällä tavalla muutettu teollisuuspääomaksi, minä nimitän finanssipääomaksi”. „Finanssipääoma on sellainen pääoma, joka on pankkien määrättävissä ja jota teollisuudenharjoittajat käyttävät” **.

* Jeidels, mainittu teos, s. 181.

** R. Hilferding: „Finanssipääoma”, Moskova, 1912, ss. 338—339.

Tämä määritelmä on epätäydellinen sikäli, että siinä ei viitata erääseen kaikkein tärkeimpään seikkaan, nimittäin siihen, että tuotannon ja pääoman keskittyminen on kasvanut niin suuressa määrin, että se johtaa ja on jo johtanut monopoliin. Mutta yleensä koko Hilferdingin esityksessä korostetaan *kapitalististen monopolien* merkitystä, varsinkin niissä kahdessa luvussa, jotka ovat ennen sitä lukua, mistä tämä määritelmä on lainattu.

Tuotannon keskittyminen, siitä syntyvät monopolit, pankkien sulautuminen eli yhteenkasvaminen teollisuuden kanssa — siinä finanssipääoman syntyhistoria ja tämän käsitteen sisältö.

Meidän on nyt siirryttävä kuvaamaan, kuinka kapitalististen monopolien „isännöiminen” muodostuu kiertämättömästi tavarantuotannon ja yksityisomistuksen yleisten olosuhteiden vallitessa finanssioligarkian herruudeksi. Huomautamme, että saksalaisen — eikä vain saksalaisen — porvarillisen tieteen edustajat, kuten Riesser, Schulze-Gaevernitz, Liefmann y.m., kaikki tyynni ovat imperialismin ja finanssipääoman puolustajia. He eivät paljasta, vaan hämäävät ja kaunistelevat oligarkian muodostumisen „mekaniikkaa”, sen menetelmien, sen „kunniallisten ja kunniantomien” tulojen suuruutta, sen yhteyttä parlamentteihin j.n.e. j.n.e. He suoriutuvat „kirotuista kysymyksistä” puhumalla tärkeännäköisinä hämääviä korulauseita, vetoamalla pankinjohtajien „vastuunalaisuuden tuntoon”, ylistämällä preussilaisten virkamiesten „velvollisuuden tuntoa”, käsittelemällä vakavissaan aivan teennäisten „valvontaa” ja „säännöstelyä” koskevien lakiehdotusten sivuseikkoja ja puhumalla sellaista teoreettista palturia kuin on esimerkiksi seuraava „tieteellinen” määritelmä, joka on professori Liefmannin saavutuksia:... **„kauppa on elinkeinotoimintaa, joka on suunnattu hyödykkeiden keräämiseen, niiden säilyttämiseen ja niiden käytettäväksi saattamiseen”*** (lihava kursivointi professorin teoksessa)... Tämän mukaan olisi siis kauppaa käynyt jo alkuihminen, jolle vaihto oli vielä tuntematon, ja sitä tullaan käymään myöskin sosialistisessa yhteiskunnassa!

Mutta finanssioligarkian hirvittävää herruutta koskevat hirvittävät tosiasiat ovat siinä määrin silmiinpistäviä, että

* R. Liefmann, mainittu teos, s. 476.

kaikissa kapitalistimaissa, sekä Amerikassa, Ranskassa että Saksassa, on syntynyt kirjallisuus, joka tosin on *porvarillisella* kannalla, mutta antaa kuitenkin likipitäen oikean kuvan ja — tietenkin pikkuporvarillisen — arvostelun finanssioligarhiasta.

Päähuomio on kiinnitettävä siihen „osallistumisjärjestelmään”, josta jo edellä oli mainittu muutamalla sanalla. Kysymyksen ytimen esittää saksalainen taloustieteilijä Heymann, joka on siihen ehkä ensimmäisenä kiinnittänyt huomiota, seuraavalla tavalla:

„Johtaja valvoo perusyhtiötä (kirjaimellisesti — „emäyhtiötä”); se vuorostaan hallitsee siitä riippuvia yhtiötä („tytäryhtiötä”); viimeainitut — „tyttärentytäryhtiöitä” j.n.e. Tällä tavoin voidaan, tarvitsematta omistaa kovinkaan suurta pääomaa, hallita tavattoman laajoja tuotannonaloja. Tosiaankin, jos se seikka, että omistetaan 50% pääomasta, on aina riittävä osakeyhtiön valvontaan, niin johtajan tarvitsee omistaa vain yksi miljoona, kun hän jo voi valvoa „tyttärentytäryhtiöitten” 8-miljoonaista pääomaa. Mutta jos tämä „kietoutuminen” menee pitemmälle, niin 1 miljoonalla voidaan valvoa 16 milj., 32 milj. j.n.e. pääomaa” *.

Itse asiassa kokemus osoittaa, että jos omistetaan 40% osakkeista, niin se on jo riittävä määräysvallan saamiseen osakeyhtiön asioihin nähden **, sillä hajallaan olevien pikkuosakkaiden tietyllä osalla ei käytännössä ole lainkaan mahdollisuutta osallistua yleisiin kokouksiin y.m. Osakeomistuksen „demokratisoituminen”, jonka tuloksena porvarilliset sofistit ja opportunistiset „myös-sosialidemokraatit” odottavat (tai uskottelevat odottavansa) „pääoman demokratisoitumista”, pientuotannon osuuden ja merkityksen voimistumista y.m.s., on todellisuudessa finanssioligarkian mahdin eräs lisäämiskeino. Muun muassa tämän vuoksi kehittyneimpien eli vanhempien ja „kokeneimpien” kapitalistimaiden lainsäädäntö sallii hyvinkin pieniä osakkeita. Saksassa ei laki salli 1.000 markkaa pienempiä osakkeita, ja saksalaiset finanssimagnaatit katselevat kateudella Englantia, jossa laki sallii 1 sterlinkipunnat (=20 markan eli noin 10 ruplan) osakkeita. Siemens, joka

* Hans Gideon Heymann: „Die gemischten Werke im deutschen Grosseisen-gewerbe”, St. 1904, ss. 268—269.

** Liefmann. Beteiligungsges, etc., s. 258 1. painoksen mukaan.

on Saksan suurimpia teollisuudenharjoittajia ja „finanssi-kuninkaita”, selitti valtiopäivillä kesäkuun 7 p:nä 1900, että „sterlinkipunnan osake on Britannian imperialismiin perusta” *. Tällä kauppiaalla on huomattavasti syvempi, „marxilaisempi” käsitys siitä, mitä on imperialismi, kuin eräällä säädyttömällä kynäilijällä, jota pidetään Venäjän marxilaisuuden perustajana ⁸² ja joka arvelee, että imperialismi on erään kansan huono ominaisuus...

Mutta „osallistumisjärjestelmä” ei ainoastaan edistä monopolistien vallan tavanomaisesta lisääntymisestä, vaan se sallii myös suorittaa rankaisematta miten hämäriä ja likaisia tekoja tahansa ja nylkeä yleisöä, sillä „emäyhtiön” johtajat eivät muodollisesti, lain mukaan, vastaa „tytäryhtiöstä”, jota pidetään „itsenäisenä” ja jonka *kautta* voidaan *kaikki* „ajaa läpi”. Tässä esimerkki, jonka lainaamme saksalaisesta „Pankki” aikakausjulkaisusta toukokuulta 1914:

„Kasselin „Vieteriteräsyhtiötä” pidettiin muutama vuosi sitten eräänä Saksan tuottavimpana liikeyrityksenä. Huono johto vei asiat siihen, että voitto-osingot laskivat 15%:sta nolnaan. Hallinto oli osakkaiden tietämättä, kuten sitten selvisi, myöntänyt *6 milj. markan* lainan erälle „tytäryhtiölleen”, „Hassialle”, jolla oli nimellispääomaa vain muutama satatuhatta markkaa. Tätä lainaa, joka on melkein kolme kertaa suurempi „emäyhtiön” pääomaa, ei viimeainnutun tilinpäätöksessä ilmennyt lainkaan; juridisesti sellainen vaikeneminen oli täysin laillista ja saattoi jatkua kokonaista kaksi vuotta, koska sen kautta ei rikottu ainoatakaan kauppalainsäädännön pykälää. Valvontaneuvoston puheenjohtaja, joka vastuunalaisena henkilönä allekirjoitti harhauttavat tilinpäätökset, oli ja on Kasselin kauppakamarin puheenjohtajana. Tästä „Hassia” yhtiölle annettua lainasta osakkaat saivat tietää vasta pitkän ajan kuluttua sen jälkeen, kun se oli osoittautunut virheeksi”... (kirjoittajan olisi pitänyt varustaa tämä sana lainausmerkeillä)... „ja kun „vieteriteräs”-osakkeiden hinta, sen johdosta, että asioiden tilasta selville päässeet alkoivat niitä myydä, aleni noin 100%...”

...„Tämä tyypillinen esimerkki temppuilemisestä tilinpäätöksillä, mikä on aivan jokapäiväistä osakeyhtiöissä, selittää meille, miksi yhtiöiden hallinnot ryhtyvät paljon

* Schulze-Gaevernitz, „Grdr. d. S.-Oek.”, V, 2, s. 110.

helpommin uskallettuihin liiketoimiin kuin yksityisyrittäjät. Tilinpäätösten uusin laatimistekniikka tekee heille mahdolliseksi riskin salaamisen keskinkertaiselta osakkaalta, sitä paitsi se antaa asiasta eniten kiinnostuneille henkilöille mahdollisuuden vapautua seurauksista sen kautta, että myyvät, tempun epäonnistuessa, osakkeensa aikanaan, kun taas yksityinen yrittäjä vastaa omalla selkänahallaan kaikesta, mitä hän tekee...

Monien osakeyhtiöiden tilinpäätökset muistuttavat niitä keskiajalta tunnettuja palimpsestejä” (pergamentteja, joista peruskirjoitus on pyyhitty pois ja sen päälle kirjoitettu toinen), „joista ensin täytyy pyyhkiä pois kirjoitettu, jotta paljastettaisiin niiden alla olevat käsikirjoituksen todellista sisältöä ilmaisevat merkit”.

„Yksinkertaisin ja siitä syystä useimmin käytetty keino tehdä tilinpäätökset läpinäkymättömiksi on se, että yhtenäinen liike jaetaan muutamiiin osiin „tytäryhtiöitten” perustamisen tai näiden siihen liittämisen avulla. Tällaisen järjestelmän edullisuus eri päämäärien — laillisten ja laitottomain — kannalta katsoen on niin ilmeinen, että nykyisin ovat suorastaan poikkeuksia sellaiset suuryhtiöt, jotka eivät käyttäisi tätä järjestelmää” *.

Esimerkkinä valtavasta monopoliyhtiöstä, joka tavattoman laajasti käyttää tätä järjestelmää, tekijä mainitsee kuuluisan „Yleisen sähköyhtiön” (A. E. G., josta puhumme vielä tuonnempana). V. 1912 laskettiin tämän yhtiön osallistuneen 175 — 200 yhtiöön, halliten tietenkin niitä ja vallaten käytettäväkseen yhteensä noin 1,5 miljardin markan pääoman **.

Tässä ei voi olla mitään merkitystä millään niillä säännöksillä valvonnasta, tilinpäätösten julkaisemisesta, määrätyn kaavan laatimisesta niitä varten, valvontalaitoksista y.m.s., mihin hyväätarkoittavat — s.o., joilla on hyvä tarkoitus puolustaa ja kaunistella kapitalismia — professorit ja virkamiehet kiinnittävät yleisön huomiota. Sillä yksityisomistus on pyhää, eikä ketään voida kieltää ostamasta, myymästä tai vaihtamasta osakkeita, panttaamasta niitä j.n.e.

* L. Eschwege: „Tochtergesellschaften”, „Die Bank”, 1914, 1, s. 545 („Tytäryhtiöt”, „Pankki”. Toim.).

** Kurt Heinig: „Der Weg des Elektrotrusts”, „Neue Zeit”, 1912, 30. Jahrg., 2. s. 484 („Sähkötrustin tie”, „Uusi Aika”, 1912, 30. vuosikerta. Toim.).

Miten laajaksi on kehittynyt „osallistumisjärjestelmä” Venäjän suurpankeissa, voidaan päätellä E. Agahdin julkaisemista tiedoista; Agahd palveli 15 vuotta virkamiehenä venäläis-kiinalaisessa pankissa ja julkaisi toukokuussa 1914 teoksen hieman epätarkalla otsikolla: „Suurpankit ja maailmanmarkkinat” *. Tekijä jakaa Venäjän suurpankit kahteen perusryhmään: a) „osallistumisjärjestelmällä” toimiviin ja b) „riippumattomiin”, käsittäen „riippumattomuudella” kuitenkin mielivaltaisesti riippumattomuutta *ulkomaisista* pankeista; tekijä jakaa ensimmäisen ryhmän kolmeen alaryhmään: 1) saksalaisten, 2) englantilaisten ja 3) ranskalaisten osallistuminen, tarkoittaen asianomaisten kansallisuuksien suurimpien ulkomaanpankkien „osallistumista” ja herruutta. Pankkien pääomat tekijä jakaa „tuottavasti” sijoitettuihin (kauppaan ja teollisuuteen) sekä „spekulatiivisesti” sijoitettuihin (pörssi- ja finanssitoimiin), olettaen hänelle ominaisen pikkuporvarillis-reformistisen katsantokannan mukaan, että kapitalismin säilyessä muka voitaisiin ensin mainittu sijoituslaji erottaa toisesta ja tykkäänään poistaa toinen laji. Tekijän esittämät tiedot ovat seuraavat:

Pankkien varat (vuoden 1913 loka—marraskuun tiliselostusten mukaan) miljoonia ruplia

Venäläisten pankkien ryhmät:	Pääomat, jotka on sijoitettu		
	tuottavasti	spekulatiivisesti	yhteensä
a 1) 4 pankkia: Siperian Kauppa-, Venäjän, Kansainvälinen ja Diskonttopankki	413,7	859,1	1.272,8
a 2) 2 pankkia: Kauppa- ja teollisuuspankki sekä Venäjän-Englannin pankki.....	239,3	169,1	408,4
a 3) 5 pankkia: Venäjän-Aasian, Pietarin yksit., Asovan-Donin, Moskovan Union-, Venäjän-Ranskan Kauppapankki	711,8	661,2	1.373,0
(11 pankkia) <i>Yhteensä</i> ..... a)=	1.364,8	1.689,4	3.054,2
b) 8 pankkia: Moskovan Kauppias-; Volgan-Kaman; Junker ja kumpp.-; Pietarin Kauppa-, ent. Wawelbergin; Moskovan ent. Rjabushin skin; Moskovan Diskontto-; Moskovan Kauppa- ja Moskovan Yksityispankki	504,2	391,1	895,3
(19 pankkia) <i>Kaikkiaan</i>	1.869,0	2.080,5	3.949,5

* E. Agahd: „Grossbanken und Weltmarkt. Die wirtschaftliche und politische Bedeutung der Grossbanken im Weltmarkt unter Berücksichtigung ihres Einflusses auf Russlands Volkswirtschaft und die deutsch-russischen Beziehungen”. Berl., 1914 („Suurpankit ja maailmanmarkkinat. Suurpankkien taloudellinen ja poliittinen merkitys maailmanmarkkinoilla ja niiden vaikutus Venäjän kansantalouteen ja Venäjän-Saksan suhteisiin”. Berliini. *Toim.*),

Näiden tietojen mukaan tulee niistä lähes 4 miljardista ruplasta, jotka muodostavat suurpankkien „toimivan” pääoman, *enemmän kuin* $\frac{3}{4}$, yli 3 miljardia, sellaisten pankkien osalle, jotka itse asiassa ovat ulkomaisten pankkien „tytäryhtiöitä”, ensi kädessä pariisilaisten (kuuluisan pankkitrion: Pariisin Liitto; Pariisin ja Alankomaiden; Pääyhtiön) ja berliiniläisten (varsinkin Saksan pankin ja Diskonttoyhtiön). Kaksi suurinta venäläistä pankkia, „Venäjän” („Venäjän ulkomaankauppapankki”) ja „Kansainvälinen” („Pietarin kansainvälinen kauppapankki”) lisäsivät pääomiaan vuodesta 1906 vuoteen 1912 44:stä 98:aan miljoonaan ruplaan ja vararahastojaan 15:stä 39:ään miljoonaan „toimien $\frac{3}{4}$ saksalaisilla pääomilla”; ensin mainittu pankki kuuluu berliiniläisen „Saksan pankin” ja toinen berliiniläisen „Diskonttoyhtiön” „konserniin”. Kunnan Agahd on syvästi suutuksissaan siitä, että osake-enemmistö on Berliinin pankeilla ja että venäläiset osakkaat ovat siitä syystä voimattomia. Ja pääomaa vievä maa kuorii luonnollisesti kermat: esimerkiksi berliiniläinen „Saksan pankki”, laskiessaan Berliinissä liikkeelle Siperian kauppapankin osakkeita, piti niitä kokonaisen vuoden salkussaan ja myi ne sitten kursilla 193 100:sta, s.o. lähes kaksinkertaisella hinnalla, „ansaiten” noin 6 miljoonan ruplan voiton, jota Hilferding nimitti „perustajanvoitoksi”.

Tekijä määrittelee Pietarin suurimpien pankkien koko „mahdin” 8.235 miljoonaksi ruplaksi, noin $8\frac{1}{4}$ miljardiksi; „osallistumisen”, oikeammin ulkomaisten pankkien herruuden, hän jakaa näin: Ranskan pankit — 55%, Englannin — 10%, Saksan — 35%. Tästä summasta, 8.235 miljoonasta, 3.687 milj., s.o. yli 40%, toimivaa pääomaa kuuluu tekijän laskelman mukaan syndikaateille Prodogolj ja Prodamet sekä nafta-, metallurgia- ja sementtiteollisuuden syndikaateille. Pankki- ja teollisuuspääoman yhteensulautuminen on siis kapitalististen monopoliin muodostumisen yhteydessä mennyt Venäjälläkin valtavin askelin eteenpäin.

Harvojen käsiin keskittynyt ja tosiasiaassa monopolia nauttiva finanssipääomä poimii tavattoman suuria ja yhä kasvavia voittoja perustamisesta, arvopaperien liikkeellelaskusta, valtionlainoista y.m.s. lujittaen finanssioligarkian herruutta, verottaen koko yhteiskuntaa monopolistien hyväksi. Tässä eräs lukemattomista esimerkeistä amerikkalaisten trustien „isännöimisestä”, jonka esimerkin Hilferding

esittää: Havemeyer perusti v. 1887 sokeritrustin sulauttamalla yhteen 15 pientä yhtiötä, joiden yhteinen pääoma oli 6½ milj. dollaria. Mutta trustin pääoma oli amerikkalaisen sanontatavan mukaan „vesitetty”, määritelty 50 miljoonaksi dollariksi. „Ylikapitalisoinnissa” huomioitiin tulevat monopolivoitot, samoin kuin terästrusti samassa Amerikassa huomioi tulevat monopolivoitot ostellessaan yhä enemmän rautamalmialueita. Ja todellakin sokeritrusti sääti monopolihinnat ja sai sellaiset tulot, että voi jakaa 10% voitto-osinkoa *seitsenkertaisesti* „vesitetylle” pääomalle, s.o. *miltei 70% sille pääomalle, joka oli todella sijoitettu trustia perustettaessa!* V. 1909 trustin pääoma oli 90 milj. dollaria. Kahdenkymmenen kahden vuoden kuluessa pääoma oli kasvanut enemmän kuin kymmenkertaiseksi.

Ranskassa „finanssioligarkian” herruus („Finanssioligarkiaa vastaan Ranskassa” — tällainen nimi on Lysisin tunnetulla kirjalla, jonka viides painos ilmestyi v. 1908) on ottanut vain hieman toisenlaisen muodon. Neljällä suurimmalla pankilla ei ole suhteellinen, vaan „ehdoton monopoli” arvopaperien liikkeellelaskussa. Tosiasiassa se on „suurpankkien trusti”. Ja monopoli turvaa monopolivoitot arvopaperien liikkeellelaskusta. Lainaava maa saa tavallisesti korkeintaan 90% koko lainasummasta; 10% jää pankeille ja muille välittäjille. Pankkien voitto venäläis-kiinalaisesta 400 milj. frangin lainasta oli 8%, Venäjän (1904) 800 milj. lainasta 10%, Marokon (1904) 62½ milj. lainasta 18¼%. Kapitalismi, joka oli alkanut kehityksensä pienestä koronkiskuripääomasta, päättää kehityksensä jättiläismäiseen koronkiskuripääomaan. „Ranskalaiset ovat Euroopan koronkiskureita”, sanoo Lysis. Kaikki taloudellisen elämän ehdot muuttuvat syvästi tämän kapitalismin rappeutumisen johdosta. Väestön, teollisuuden, kaupan ja meriliikenteen kasvun ollessa pysähdyksissä „maa” voi rikastua koronkiskonnalla. „8 milj. frangin pääomaa edustavat viisikymmentä henkilöä voivat hallita *kahta miljardia* neljässä pankissa”. Meille jo tuttu „osallistumis”-järjestelmä vie samoihin seuroksiin: eräs suurimmista pankeista, „Pää-yhtiö” (Société Générale), laskee liikkeelle „tytäryhtiön”, „Egyptin rafinaaditehtaiden”, 64.000 obligaatiota. Liikkeellelaskukurssi on 150%, s.o. pankki voittaa 50 kopeekkaa ruplalta. Tämän yhtiön voitto-osingot osoittautuivat tekais-
tuiksi ja „yleisö” menetti 90—100 milj. frangia; „eräs

„Pääyhtiön” johtajista oli „Rafinaaditehtaiden” hallinnon jäsen”. Ei ole ihme, että kirjoittajan täytyy tehdä johtopäätös: „Ranskan tasavalta on finanssimonarkia”; „finanssioligarkian täydellinen herruus; se hallitsee sekä lehdistöä että hallitusta”*.

Poikkeuksellisen korkeat voitot arvopaperien liikkeellelaskusta, joka on finanssipääoman tärkeimpiä operaatioita, näyttelevät sangen suurta osaa finanssioligarkian kehityksessä ja lujittumisessa. „Maassa ei ole yhtään gescheftiä, joka tuottaisi vaikkapa likipitäen niin korkean voiton kuin välitys ulkomaisten lainojen liikkeellelaskussa”, sanoo saksalainen „Pankki” aikakausjulkaisu**.

„Ei ole ainoatakaan pankkioperaatiota, joka tuottaisi niin suurta voittoa kuin arvopaperien liikkeellelasku”. Teollisuusliikkeiden arvopaperien liikkeellelaskusta saatu voitto oli „Saksan Ekonomistin” tietojen mukaan vuosittain keskimäärin:

1895 — 38,6 %	1898 — 67,7 %
1896 — 36,1 %	1899 — 66,9 %
1897 — 66,7 %	1900 — 55,2 %

„Kymmenen vuoden aikana, 1891—1900, „ansaittiin” saksalaisten teollisuusarvopaperien liikkeellelaskusta *toista miljardia*”***.

Kun teollisuuden nousuaikana finanssipääoman voitot ovat suunnattoman suuret, niin laskuaikana pienet ja epävakaaat liikkeet tuhoutuvat ja suurpankit „osallistuvat” niiden ostamiseen halvalla tai niiden voittoatuottavaan „parantamiseen” ja „uudestijärjestämiseen”. Tappiotatuottavia liikkeitä „parannettaessa” „osakepääomaa alennetaan, s.o. tulot jaetaan pienemmälle pääomalle ja myöhemmin maksetaan vain sille. Tai jos tuottoisuus on alentunut nolnaan, hankitaan uutta pääomaa, joka, yhdyttyään vähemmän tuottoisaan vanhaan, tuottaa silloin jo riittävän tulon. Sivumennen sanoen”, lisää Hilferding, „kaikilla näillä parantamisilla ja uudestijärjestelyillä on kahtalainen merkitys pankeille: ensiksikin ne ovat voittoatuottavia operaatioita ja, toiseksi, sopivia tilaisuuksia tällaisten apua-

* Lysis. „Contre l'oligarchie financière en France”, 5 éd. P. 1908, pp. 11, 12, 26, 39, 40, 48 („Finanssioligarkiaa vastaan Ranskassa”. 5. painos, Pariisi, 1908, ss. 11, 12, 26, 39, 40, 48. *Toim.*).

** „Die Bank”, 1913, № 7, s. 630.

*** Stillech, mainittu teos, s. 143 ja W. Sombart: „Die deutsche Volkswirtschaft im 19. Jahrhundert”, 2. Aufl., 1909, s. 526, Anlage 8 („Saksan kansantalous XIX vuosisadalla”. 2. painos, 1909, s. 526, Liite 8. *Toim.*).

tarvitsevien yhtiöiden saattamiseksi riippuvaisiksi näistä pankeista”*.

Esimerkki: vuoriteollisuusyhtiö „Union” Dortmundissa perustettiin v. 1872. Liikkeellelaskettu osakepääoma oli noin 40 milj. mk., ja kun ensimmäisenä vuotena saatiin 12% voitto-osinkoa, niin kurssi nousi 170%:iin. Finanssipääoma kuori kermat ansaiten pikkusumman, siinä jotain 28 miljoonan paikkeilla. Tätä yhtiötä perustettaessa pääosaa näytteli se sama Saksan suurin pankki „Diskonttoyhtiö”, joka saavutti onnellisesti 300 milj. markan pääoman. Sitten „Unionin” voitto-osingot laskevat nollaan. Osakkaiden täytyy suostua pääoman „poispyyhkimiseen”, s.o. sen osittaiseen menettämiseen, etteivät menettäisi kaikkea. Ja monien „parannusten” tuloksena „Union” yhtiön kirjoista häviää 30 vuoden kuluessa yli 73 miljoonaa markkaa. „Nykyisin tämän yhtiön alkuperäisillä osakkailla on käsissään vain 5% osakkeittensa nimellisarvosta”**, — mutta pankit „ansaitsivat” edelleenkin jokaisesta „parannuksesta”.

Keinottelu maapalstoilla nopeasti kasvavien suurkaupunkien ympäristössä on myöskin erittäin voittoatuottava finanssipääoman liiketoimi. Pankkimonopoli sulautuu siinä yhteen maankorkomonopolin ja kulkulaitosmonopolin kanssa, sillä maapalstojen hintain nousu, mahdollisuus myydä ne edullisesti pienissä erissä j.n.e. riippuvat ennen kaikkea hyvistä kulkuyhteyksistä kaupungin keskuksen, mutta nämä kulkuyhteydet ovat suuryhtiöiden hallussa, jotka ovat osallistumisjärjestelmän ja johtajanpaikkojen jaon kautta sidotut noihin samoihin pankkeihin. Muodostuu „suo”, — kuten sitä nimittää saksalainen kirjailija L. Eschwege, „Pankki” aikakausjulkaisun avustaja, joka erikoisesti tutkinut maapalstojen kauppaa, niiden pantausta j.n.e.: kiihkeä keinottelu esikaupunkiteilla, sellaisen rakennustoiminimien vararikot kuin berliiniläinen toiminiimi „Boswau ja Knauer”, mikä sieppasi 100 milj. markkaa tuon mitä „edustavimman ja suurimman” „Saksan pankin” (Deutsche Bank) välityksellä, joka tietysti toimi „osallistumis”-järjestelmän mukaan, s.o. salaa, selän takana, ja pääsi jutusta menetettyään „vain” 12 miljoonaa markkaa, — edelleen pikkuisäntien ja työläisten saattaminen puille paljaille, he kun eivät saa mitään paisutelluilta rakennustoiminimiltä,

* „Finanssipääoma”, s. 172.

** Stüllich, mainittu teos, s. 138 ja Liefmann, s. 51.

veijarimaiset kaupat Berliinin „kunniallisen” poliisilaitoksen ja hallinnon kanssa saadakseensa käsiinsä maapalstoja koskevien tietojen ja kaupunginvaltuuston rakennuslupienannon j.n.e. j.n.e.*.

„Amerikkalaiset tavat”, joitten johdosta eurooppalaiset professorit ja hyväätarkoittavat porvarit niin tekopyhästi luovat katseensa korkeuksiin, ovat finanssipääoman aikakaudella tulleet kaikissa maissa kirjaimellisesti jokaisen suurkaupungin tavoiksi.

Vuoden 1914 alussa Berliinissä puhuttiin, että edessä on „liikennetrustin” muodostaminen, s.o. „etujen yhtenäisydestä” Berliinin kolmen liikennelaitoksen: kaupungin sähkörautatien, raitiotieyhtiön ja linja-autoyhtiön välillä. „Että tällainen aie on olemassa, sen olemme tietäneet”, kirjoitti aikakausjulkaisu „Pankki”, „jo siitä asti, kun tuli tunnetuksi, että suurin osa linja-autoyhtiön osakkeista oli siirtynyt kahden muun liikenneyhtiön haltuun. ...Henkilöihin, joilla on tuollainen tavoite, voidaan täydellisesti luottaa siinä, että liikennetoiminnan yhtenäisen säännöstelyn avulla he toivovat saavansa sellaisia säästöjä, joista osa loppujen lopuksi voisi joutua yleisölle. Mutta kysymystä vaikeuttaa se, että tämän muodostettavan liikennetrustin takana ovat pankit, jotka voivat, jos haluavat, alistaa monopolisoimansa liikennelaitokset omien maapalsta-kauppaetujensa alaisiksi. Vakuuttuakseen siitä, miten luonnollinen tällainen otaksuma on, riittää sen seikan mieleenpalauttaminen, että jo kaupungin sähkörautatieyhtiötä perustettaessa siihen olivat kietoutuneet sen suurpankin edut, joka oli kannustanut sen perustamista. Tämän liikennelaitoksen edut nimittäin kietoutuivat yhteen maapalstakaupan etujen kanssa. Asia oli siten, että tämän radan itäisen linjan tuli ulottua niille maapalstoille, jotka tämä pankki sittemmin, kun radan rakentaminen oli jo taattu, myi saaden itse, samoin kuin muutamat osallistuneet henkilötkin, hyvin suuren voiton” **...

Kun monopoli kerran on muodostunut ja käyntelee miljardeja, niin se tunkeutuu ehdottoman kiertämättömästi yhteiskunnallisen elämän *kaikkiin* puoliin valtiollisesta rakenteesta ja minkäänlaisista muista „yksityisseikoista”

* „Die Bank”, 1913, s. 952, L. Eschwege: „Der Sumpf” („Suo”. *Toim.*); sama, 1912, I, s. 223 ja seur.

** „Verkehrstrust”, „Die Bank”, 1914, I, s. 89 („Liikennetrusti”, „Pankki”. *Toim.*).

huolimatta. Saksan talouskirjallisuudessa on tavallista preussilaisen virkamiehistön rehellisyyden lakeijamainen itseystyly, samalla kun viittaillaan ranskalaiseen Panamaan⁸³ tai amerikkalaiseen poliittiseen lahjottavuuteen. Mutta tosiasia on, että jopa Saksan pankkiasioita käsittelevän porvarillisen kirjallisuudenkin on pakko alituisen poiketa kauas pelkän pankkitoiminnan puitteiden ulkopuolelle ja kirjoittaa esimerkiksi virkamiesten lisääntyvän pankkialalle siirtymisen johdosta „pankkiin pyrkimisestä”: „kuinka on valtion virkamiehen lahjomattomuuden laita, kun hänen salainen pyrkimyksensä suuntautuu edulliseen toimeen Behrenstrassella?”* — Berliinin katu, jonka varrella sijaitsee „Saksan pankki”. Aikakauslehden „Pankki” julkaisija Alfred Lansburgh kirjoitti v. 1909 kirjoituksen „Bysanttismin taloudellinen merkitys” m.m. Vilhelm II Palestiinan-matkan ja „tuon matkan välittömän tuloksen — Bagdadin radan rakentamisen, tämän kohtalokkaan „saksalaisen yritteliäisyyden suurteen” johdosta, joka on enemmän syyllinen „piiritykseen” kuin kaikki meidän poliittiset syntimme yhteensä”** (piirityksellä tarkoitetaan Edvard VII politiikkaa, kun hän pyrki eristämään Saksan ja ympäröimään sen Saksan-vastaisen imperialistisen liiton renkaalla). Jo edellä mainitsemamme tämän saman lehden avustaja Eschwege kirjoitti v. 1911 kirjoituksen: „Plutokratia ja virkamiehistö” paljastaen esimerkiksi saksalaisen virkamiehen Völkerin jutun. Völker oli kartelleja tutkivan toimikunnan jäsen ja kunnostautui tarmokkuudellaan. Jonkin ajan kuluttua hän sai hyvätuloisen toimen suurimmassa kartellissa — terässyndikaatissa. Tuollaiset tapaukset, jotka eivät ole lainkaan satunnaisia, pakottivat saman porvarillisen kirjoittajan myöntämään, että „Saksan perustuslain turvaama taloudellinen vapaus on talouselämän monilla aloilla muutunut sisällyksettömäksi fraasiksi” ja että nykyisen plutokratiaherruuden vallitessa „ei laajinkaan poliittinen vapaus voi pelastaa meitä siltä, että meistä tulee epävapaitten ihmisten kansa”***.

Mitä Venäjään tulee, niin rajoitumme yhteen esimerkkiin: muutamia vuosia sitten kaikissa lehdissä kierteli uutinen,

* „Der Zug zur Bank”, „Die Bank”, 1909, 1, s. 79 („Pankkiin pyrkimisestä”, „Pankki”. Toim.).

** Sama, s. 301.

*** Sama, 1911, 2, s. 825; 1913, 2, s. 962.

että luottokanslian johtaja Davydov eroaa valtion palveluksesta ja ottaa paikan eräässä suuressa pankissa palkasta, jonka piti sopimuksen mukaan tehdä muutaman vuoden kuluessa toista miljoonaa ruplaa. Luottokanslia on laitos, jonka tehtävänä on „valtion kaikkien luottolaitosten toiminnan yhdistäminen” ja joka myöntää apurahoja pääkaupunkipankeille aina 800—1.000 miljoonaan ruplaan saakka * — — —.

Kapitalismille on yleensä ominaista pääoman omistuksen erottuminen sen tuotantoon sijoittamisesta, rahapääoman erottuminen teollisesta eli tuotantopääomasta, yksinomaan rahapääoman tuloista elävän koronnauttijan erottuminen liikeyrittäjistä ja kaikista pääoman käyttämiseen välittömästi osallistuvista henkilöistä. Imperialismi eli finanssipääoman herruus on se kapitalismin korkein aste, jolloin tämä erottuminen saavuttaa valtavan laajuuden. Finanssipääoman vallitseva asema pääoman kaikkiin muihin olo-
muotoihin nähden merkitsee koroillaeläjän ja finanssioligarkian hallitsevaa asemaa, muutamien finanssi-„mahtisten” valtioiden erottumista kaikista muista. Miten laaja tämä prosessi on, siitä voidaan päätellä emissioitilaston, s.o. kaikenlaatuisten arvopaperien liikkeellelaskun perusteella.

„Kansainvälisen tilastoinstituutin bulletiinissa” A. Neymarck ** julkaisi erittäin yksityiskohtaisia, täydellisiä ja vertailukelpoisia tietoja emissioista koko maailmassa, tietoja, joita sittemmin on esitetty osittain hyvin usein taloudellisessa kirjallisuudessa. Tässä yhteenvedot neljän vuosikymmenen ajalta:

<i>Emissioitten määrä miljardeina frangeina vuosikymmenittäin</i>	
1871 — 1880.....	76,1
1881 — 1890.....	64,5
1891 — 1900.....	100,4
1901 — 1910.....	197,8

Emissioitten yleismäärää koko maailmassa kohottivat 1870-luvulla erikoisesti lainat, joita aiheuttivat Ranskan—Preussin sota ja sitä seurannut Gründer-kausi Saksassa.

* E. Agahd, s. 202.

** Bulletin de l'institut international de statistique, t. XIX, livr. II. La Haye (Kansainvälisen tilastoinstituutin bulletini, XIX osa, II kirja, Haag, Toim.). 1912.— Pieniä valtioita koskevat tiedot, toisessa rivissä, on otettu likimain vuoden 1902 normien mukaan ja suurennettu 20%:illa.

Yleensä otettuna lisäys XIX vuosisadan kolmen viimeisen vuosikymmenen kuluessa ei tapahdu suhteellisesti kovinkaan nopeasti, ja vasta XX vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen aikana tapahtuu suuri lisäys, melkein kaksinkertaistuminen 10 vuoden aikana. XX vuosisadan alku on siis murroskausi ei vain monopolien (kartellien, syndikaattien, trustien) kasvuun nähden, josta jo mainitsimme, vaan myöskin finanssipääoman kasvuun nähden.

Neymarck määrittelee arvopaperien yhteissumman koko maailmassa v. 1910 likimain 815 miljardiksi frangiksi. Laskien likimääräisesti toistumiset hän pienentää tuon summan 575—600 miljardiksi. Tässä jakaantuminen eri maiden kesken (otamme 600 miljardia):

Arvopaperien summa v. 1910 (miljardeina frangeina):

Englanti	142	} 479	Hollanti	12,5
Yhdysvallat	132		Belgia	7,5
Ranska	110		Espanja	7,5
Saksa	95		Sveitsi	6,25
Venäjä	31		Tanska	3,75
Itävalta-Unkari	24		Ruotsi, Norja, Romania	
Italia	14		y.m.	2,5
Japani	12		<i>Yhteensä</i>	600

Näistä numeroista näkyy heti, miten jyrkästi erottautuu muista neljä rikkainta kapitalistimaata, joista kukin omistaa likipitäen 100—150 miljardia frangia arvopapereita. Näistä neljästä maasta on kaksi — Englanti ja Ranska — kaikkein vanhinta ja, kuten tulemme näkemään, eniten siirtomaita omistavaa kapitalistimaata; toiset kaksi — Yhdysvallat ja Saksa — ovat edistyneimpiä kapitalistimaita kehitysnopeuteen ja kapitalististen monopolien tuotantoonleviämisen asteeseen nähden. Näillä neljällä maalla on yhteensä 479 miljardia frangia, s.o. lähes 80% koko maailman finanssipääomasta. Melkein koko muu maailma on tavalla tai toisella näiden maiden, näiden kansainvälisten pankkiirien, näiden maailman finanssipääoman neljän „tukipylvään” velallisia ja veronalaisia.

Erikoisesti on pysähdyttävä tarkastelemaan, mikä merkitys pääoman maastaviennillä on kansainvälisen riippuvaisuusverkoston ja finanssipääoman yhdyssiteiden luomisessa.

IV. PÄÄOMAN MAASTAVIENTI

Vanhalle kapitalismille täydellisine kilpailuvapauksineen oli tyypillistä *tavarain* maastavienti. Uusimmalle kapitalismille monopoliin herruuksineen on tullut tyypilliseksi *pääoman* maastavienti.

Kapitalismi on tavarantuotantoa sen kehityksen korkeimmalla asteella, jolloin työvoimakin muuttuu tavaraksi. Sekä maan sisäisen että varsinkin kansainvälisen vaihdon kasvu on kapitalismin luonteenomainen erikoispiirre. Epätasaisuus ja hyppäykset eri liikeyritysten, eri teollisuusalojen ja eri maiden kehityksessä ovat kapitalismin vallitessa kiertämättömiä. Englannista tuli ensiksi ja ennen muita kapitalistinen maa, ja käyden vapaakauppaa se pyrki aina XIX vuosisadan puoliväliin asti olemaan „koko maailman työpajana”, tehdasvalmisteiden toimittajana kaikkiin maihin, joitten vuorostaan tuli varustaa sitä raaka-aineilla. Mutta *tämä* Englannin monopoli murtui jo XIX vuosisadan viimeisellä neljänneksellä, sillä joukko muita maita, jotka puolustautuivat „suojelus”-tulleilla, kehittyi itsenäisiksi kapitalistisiksi valtioiksi. XX vuosisadan kynnyksellä näemme muodostuvan toisenlaisia monopoleja: ensiksikin kapitalistien monopoliliittoja kaikissa kehittyneen kapitalismin maissa; toiseksi muutamien rikkaimpien maiden monopoliaseman, maiden, joissa pääoman kasautuminen on saavuttanut jättiläismäisen laajuuden. Edistyneimmissä maissa syntyi tavattoman suuri „pääoman ylijäämä”.

Jos kapitalismi voisi kehittää maanviljelystä, joka nykyään on kaikkialla jäänyt tavattomasti jälkeen teollisuudesta, jos se voisi kohottaa väestöjoukkojen elintasoja, jotka ovat kaikkialla huimaavasta teknillisestä edistyksestä huolimatta jääneet puolinälkäisiksi ja köyhiksi,— silloin ei pääoman ylijäämästä voisi tietenkään olla puhuttakaan. Ja sellainen „perustelu” esitetäänkin tämän tästä kapitalismin pikkuporvarillisten arvostelijain taholta. Mutta silloin kapitalismi ei olisikaan kapitalismia, sillä sekä kehityksen epätasaisuus että joukkojen puolinälkäinen elintaso ovat tämän tuotantotavan kiertämätön perusehto ja edellytys. Niin kauan kuin kapitalismi pysyy kapitalismina, ei pääoman ylijäämää käytetä asianomaisen maan joukkojen elintason kohottamiseen, sillä se olisi kapitalistien voiton pienentämistä, vaan sitä käytetään voiton kohottamiseen

viemällä pääomaa ulkomaille, takapajuisiin maihin. Näissä takapajuisissa maissa on voitto tavallisesti suuri, sillä pääomia on vähän, maan hinta verrattain alhainen, työpalkka pieni ja raaka-aineet halpoja. Pääoman vientimahdollisuus syntyy siten, että joukko takapajuisia maita on jo vedetty maailmankapitalismin vaihdon piiriin, rautateitten pääradat on joko rakennettu tai niiden rakentaminen pantu alulle, teollisuuden kehityksen alkeelliset ehdot turvattu j.n.e. Pääoman vienti käy välttämättömäksi siitä syystä, että kapitalismi on muutamissa maissa „ylikypsyntyt” ja pääomalta puuttuu (maanviljelyksen kehittymättömyyden ja joukkojen kurjuuden vuoksi) „voittoa tuottavia” sijoitusmahdollisuuksia.

Tässä likimääräiset tiedot pääomista, joita kolme tärkeintä maata on sijoittanut ulkomaille*:

Ulkomaille sijoitettu pääoma

V u o s i	Englanti	(miljardia frangia)		Saksa
		Ranska		
1862	3,6	—	—	—
1872	15	10 (1869)	—	—
1882	22	15 (1880)	?	?
1893	42	20 (1890)	?	?
1902	62	27—37	12,5	12,5
1914	75—100	60	44	44

Tästä näemme, että pääoman vienti saavutti jättiläiskehityksen vasta XX vuosisadan alussa. Ennen sotaa kolmen tärkeimmän maan pääomasijoitukset ulkomaille tekivät 175—200 miljardia frangia. Tämän pääoman antamat tulot olivat vaatimattoman 5% mukaan laskien 8—10 miljardia

* Hobson: „Imperialism”, L. 1902, p. 58. Riesser, mainittu teos, ss. 395 ja 404; P. Arndt, „Weltwirtschaftliches Archiv”issa”, Bd. 7, 1916, S. 35 („Maailmantalouden arkistossa”, 7. osa, 1916, s. 35. *Toim.*); Neymarck Bulletinissa; Hilferding, Finanssipääoma, s. 492; Lloyd-George, puhe alahuoneessa toukokuun 4 p:nä 1915, „Daily Telegraph” („Päivän Telegrafi”. *Toim.*) toukokuun 5 p:nä 1915. B. Harms: „Probleme der Weltwirtschaft”, Jena, 1912, S. 235 ja seur. („Maailmantalouden problemeja”. *Toim.*); Dr. Siegmund Schilder: „Entwicklungstendenzen der Weltwirtschaft”, Berlin, 1912, Band 1, S. 150 („Maailmantalouden kehityssuunta”. Berliini, 1912, 1. osa, s. 150. *Toim.*). George Paish: „Great Britain’s Capital Investments etc.” „Journal of the Royal Statistical Society”ssa”, vol. LXXIV. 1910—1911, s. 167, seur. („Iso-Britannian pääomasijoitukset j.n.e.” „Kuninkaallisen tilastoyhdistyksen aikakauslehdessä”, LXXIV osa. *Toim.*). Georges Douritch: „L’Expansion des banques allemandes à l’étranger, ses rapports avec le développement économique de l’Allemagne” P. 1909, p. 84 („Saksan pankkien ekspansio ulkomailla Saksan taloudellisen kehityksen yhteydessä”. Pariisi, 1909, s. 84. *Toim.*).

frangia vuodessa. Vankka pohja maailman kansakuntain ja maiden enemmistön imperialistiselle sortamiselle ja riis-tämislle sekä harvalukuisten rikkaimpien valtioiden kapita-listiselle loismaisuudelle!

Kuinka tämä ulkomaille sijoitettu pääoma jakaantuu niiden eri maiden kesken, *mihin* se on sijoitettu, siihen kysymykseen voidaan antaa vain likimääräinen vastaus, joka kuitenkin kykenee valaisemaan eräitä nykyisen impe-rialismin yleisiä suhteita ja yhdyssiteitä:

*Maanosat, joiden kesken jakaantuvat (likipitään)
ulkolaiset pääomat (v. 1910 paikkeilla)*

	Englanti	Ranska	Saksa	Kaikkiaan
	(miljardeja markkoja)			
Eurooppa	4	23	18	45
Amerikka.....	37	4	10	51
Aasia, Afrikka ja Australia	29	8	7	44
<i>Yhteensä</i>	70	35	35	140

Englantiin nähden ovat ensi tilalla sen siirtomaat, jotka ovat sangen suuret Amerikassakin (esim. Kanada), puhumattakaan Aasiasta y.m. Pääoman jättiläismäinen vienti on tässä tapauksessa kiinteimmin sidottu jättiläismäisiin siirtomaihin, joiden merkityksestä imperialismille tulee tuonnempana vielä puhe. Ranskaan nähden on asia toisin. Sen vientipääoma on sijoitettu pääasiassa Eurooppaan, ennen kaikkea Venäjälle (vähintään 10 miljardia frangia), ja se on etupäässä *lainapääomaa*, valtionlainoja, eikä teollisuuslaitoksiin sijoitettua pääomaa. Erotukseksi englantilaisesta, siirtomaaimperialismista, ranskalaista voidaan nimittää koronkiskuri-imperialismiksi. Saksalla on kolmas muunnos: sen siirtomaat eivät ole suuria ja sen ulkomaille sijoittama pääoma jakaantuu tasaisimmin Euroopan ja Amerikan kesken.

Pääoman maastavienti vaikuttaa tavattoman jouduttavasti kapitalismin kehitykseen niissä maissa, joihin pääomaa viedään. Jos tämä vienti on sen vuoksi vississä määrin omiansa aiheuttamaan jonkinlaista pysähdystä vientimaiden kehityksessä, niin se voi tapahtua vain sillä hinnalla, että kapitalismin edelleenkehitys koko maailmassa laajenee ja syvenee.

Pääomaa vievät maat saavat melkein aina mahdollisuuden hankkia vissejä „etuja”, joiden luonne valaisee finanssipääoman ja monopolien aikakauden omalaatuisuutta. Niinpä esimerkiksi lokakuussa 1913 berliiniläinen aikakauslehti „Pankki” kirjoitti:

„Kansainvälisillä pääomamarkkinoilla on viime aikoina näytelty komediaa, joka on Aristofaneen piirtimen arvoinen. Kokonainen joukko vieraita maita Espanjasta Balkaneille, Venäjältä Argentiinaan, Brasiliaan ja Kiinaan saakka esiintyy julkisesti tai salaa suurilla rahamarkkinoilla lainapyyntöillä, toisinaan tavattoman itsepintaisillakin. Rahamarkkinat eivät nykyisin ole varsin loistavassa tilassa, eivätkä poliittiset näköalat ole ruusuisia. Mutta millään rahamarkkinoilla ei uskalleta kieltää lainaa, koska pelätään, että naapuri ehättää edelle, suostuu antamaan lainan ja sen kautta turvaa itselleen vissejä vastapalveluksia. Tämän tapaisissa kansainvälisissä kaupoissa tipahtaa melkein aina yhtä ja toista lainanantajan hyväksi: kauppasopimusmyöntyminen, hiiliasema, sataman rakentaminen, edullinen toimilupa, tykkitalaus” *.

Finanssipääoma on luonut monopolien aikakauden. Mutta monopolit tuovat kaikkialla mukanaan monopoliset perusteet: „yhteyksien” hyväksikäyttö edullisen kaupan solmimiseksi tulee avoimilla markkinoilla tapahtuneen kilpataistelun tilalle. Mitä tavallisin juttu on se, että lainan ehdoksi asetetaan, että osa siitä on käytettävä tuotteiden, varsinkin aseistuksen, laivojen y.m. ostoon lainanantajamaasta. Ranska on sangen usein käyttänyt tätä keinoa kahden viime vuosikymmenen (1890—1910) aikana. Pääoman vienti ulkomaille muodostuu tavarain ulosviennin edistämiskeinoksi. Tällöin ovat kaupat, varsinkin suurliikkeitten kesken, tavallisesti sellaisia, että ne ovat, kuten Schilder ** „lievästi” sanoi, „lahjomisen rajalla”. Krupp Saksassa, Schneider Ranskassa, Armstrong Englannissa — siinä mallinäytteitä toiminimistä, jotka ovat kiinteässä yhteydessä jättiläispankkeihin ja hallitukseen, joita ei ole helppo „sivuuttaa” lainasopimusta solmittaessa.

Antaessaan lainoja Venäjälle Ranska „puristi” sitä kauppasopimuksessa syyskuun 16 pltä 1905 saaden vissejä

* „Die Bank”, 1913, 2, 1024.

** Schilder, mainittu teos, ss. 346, 350, 371.

myönnytyksiä vuoteen 1917 saakka; sama tapahtui kauppasopimuksessa Japanin kanssa elokuun 19 p:ltä 1911. Itävallan ja Serbian välinen tullisota, joka jatkui seitsemän kuukauden keskeytyksin vuodesta 1906 vuoteen 1911, aiheutui osittain Itävallan ja Ranskan kilpailusta sotatarvikehankinnassa Serbialle. Paul Deschanell ilmoitti edustajakamarissa tammikuussa 1912, että ranskalaiset toiminimet olivat vuosina 1908—1911 hankkineet Serbialle sotatarpeita 45 milj. frangin arvosta.

Itävalta-Unkarin konsuli São Paolossa (Brasiliassa) sanoo selostuksessaan: „Brasilian rautateitä rakennetaan suurimmaksi osaksi ranskalaisilla, belgialaisilla, brittiläisillä ja saksalaisilla pääomilla; rautateiden rakentamiseen liittyvissä finanssisopimuksissa nämä maat varaavat itselleen rautateiden rakennusainehankinnan”.

Tällä tavoin finanssipääoma levittää sanan kirjaimellisessa mielessä verkonsa maailman kaikkiin maihin. Suurta osaa tässä näyttelevät siirtomaihin perustetut pankit ja niiden haaraosastot. Saksalaiset imperialistit katselevat kateudella „vanhoihin”, siirtomaita omistaviin maihin, jotka tässä suhteessa ovat turvanneet itsensä erikoisella „menestyksellä”: Englannilla oli v. 1904 50 siirtomaapankkia, niillä 2.279 haaraosastoa (v. 1910 — 72 ja 5.449 haaraosastoa); Ranskalla 20 siirtomaapankkia ja 136 haaraosastoa; Hollannilla 16 ja 68 haaraosastoa, mutta Saksalla „kaikkiaan vain” 13 ja niillä 70 haaraosastoa *. Amerikan kapitalistit vuorostaan kadehtivat Englannin ja Saksan kapitalisteja: „Etelä-Amerikassa”, valittivat he v. 1915, „5 saksalaisella pankilla on 40 haaraosastoa ja 5 englantilaisella 70 haaraosastoa... Englanti ja Saksa ovat viimeisten 25 vuoden kuluessa sijoittaneet Argentiinaan, Brasiliaan, Uruguayhin noin 4 biljoonaa (miljardia) dollaria, jonka seurauksena niiden osalle lankeaa 46% näiden kolmen maan koko kaupasta” **.

* Riesser, mainittu teos, s. 375, 4. painos, ja Diouritch, s. 283.

** „The Annals of the American Academy of Political and Social Science, vol. LIX, May 1915, p. 301 (Amerikan Valtiollisten ja yhteiskunnallisten tieteiden akatemian vuosikirjat, LIX osa, toukokuu 1915, s. 301. Toim.). Samassa myös, s. 331 sanotaan, että tunnettu tilastomies Paish viimeksi ilmestyneessä finanssilehdessä „Statist” („Tilastotieteilijä”. Toim.) määritteli Englannin, Saksan, Ranskan, Belgian ja Hollannin vientipääoman 40 miljardiksi dollariksi, s.o. 200 miljardiksi frangiksi.

Pääomaa vievät maat jakoivat maailman keskenään sanan kuvaannollisessa merkityksessä. Mutta finanssipää-oma on johtanut myöskin *suoranaisesti* maailmanjakoon.

V. MAAILMANJAKO KAPITALISTILIITTOJEN KESKEN

Kapitalistien monopoliliitot — kartellit, syndikaatit, trustit — jakavat keskenään ennen kaikkea sisämarkkinat valtaamalla kyseessäolevan maan tuotannon haltuunsa enemmän tai vähemmän täydellisesti. Mutta sisämarkkinat ovat kapitalismin vallitessa kiertämättömästi sidotut ulkomarkkinoihin. Kapitalismi on jo aikoja sitten luonut maailmanmarkkinat. Ja sitä mukaa kuin pääoman vienti kasvoi ja ulkomaiset ja siirtomaasuhteet sekä suurimpien monopoliliittojen „vaikutuspiirit” kaikin tavoin laajenivat, tultiin niiden kesken „luonnollisesti” maailmansopimukseen, kansainvälisten kartellien muodostumiseen.

Tämä on pääoman ja tuotannon yleismaailmallisen keskittymisen uusi, edellisiä verrattomasti korkeampi aste. Tarkastakaamme, kuinka tämä ylimonopoli kasvaa esiin.

Sähköteollisuus on tyypillisintä tekniikan uusimmille saavutuksille, XIX vuosisadan *lopun* ja XX vuosisadan alun kapitalismille. Ja se on kehittynyt eniten kahdessa maassa, jotka ovat edistyneimpiä uusista kapitalistimaista, Yhdysvalloissa ja Saksassa. Saksassa vaikutti keskittymisen kasvuun tällä alalla erittäin voimakkaasti vuoden 1900 kriisi. Pankit, jotka siihen mennessä olivat jo varsin lujasti kasvaneet yhteen teollisuuden kanssa, mitä suurimmassa määrin jouduttivat ja syvensivät tuon kriisin aikana suhteellisesti pienten liikeyritysten tuhoutumista ja niiden joutumista suurten nielemiksi. „Pankit”, kirjoittaa Jeidels, „ottivat pois avustavan käden juuri niiltä liikeyrityksiltä, jotka olivat eniten sen tarpeessa, aiheuttaen siten aluksi huimaavan nousun ja sittemmin niiden yhtiöiden toivotoman romahduksen, jotka eivät olleet riittävän kiinteästi sidotut niihin” *.

Tulos oli se, että keskittyminen vuoden 1900 jälkeen edistyi jättiläisaskelin. Ennen vuotta 1900 oli sähköteollisuudessa kahdeksan tai seitsemän „ryhmää” muodostuen kukin

---

* Jeidels, mainittu teos, s. 232.

muutamista yhtiöistä (kaikkiaan niitä oli 28) ja kunkin takana oli 2—11 pankkia. Vuosiin 1908—1912 mennessä kaikki nämä ryhmät sulautuivat kahdeksi tai yhdeksi. Tämä prosessi tapahtui seuraavalla tavalla:

Ryhmittymät sähköteollisuudessa:

Ennen vuotta 1900:	Felten ja Guil- laume	Lah- meyer	Union A. E. G.	Siemens ja Halske	Schuc- kert ja kumpp.	Berg- mann	Kum- mer
	Felten ja Lahmeyer		A. E. G. (Yleinen sähköyh- tiö)	Siemens ja Halske-Schuckert		Berg- mann	Ro- mahti
	A. E. G. (Yleinen sähköyhtiö)			Siemens ja Halske- Schuckert			
Vuoteen 1912:	(Kiinteä „kooperaatio“ vuodesta 1908)						

Täten kasvanut kuuluisa A. E. G. (Yleinen sähköyhtiö) hallitsee 175—200 yhtiötä („osallistumis”-järjestelmän kautta) ja määrää yhteensä likimain $1\frac{1}{2}$ miljardin markan pääomasta. Sillä on yksinpä suoranaisia ulkomaisia edustuksia 34, niistä osakeyhtiöitä 12,— useammassa kuin 10 valtiossa. Jo v. 1904 laskettiin, että pääomat, jotka Saksan sähköteollisuus oli sijoittanut ulkomaille, tekivät 233 milj. markkaa, joista 62 milj. oli sijoitettu Venäjälle. Sanomattakin on selvää, että „Yleinen sähköyhtiö” on „kombinoitu” jättiläisliike, — yksin tehdasyhtiöitä sillä on 16,— joka tuottaa mitä erilaisimpia valmisteita, kaapeleita ja eristimistä autoihin ja lentokoneisiin asti.

Mutta keskittyminen Euroopassa oli myöskin Amerikassa tapahtuneen keskittymisprosessin oleellinen osa. Se tapahtui näin:

	„Yleinen sähköyhtiö” (General Electric C ^o)	
Amerikka	Thompson—Houston- yhtiö perustaa Euroop- paa varten toiminimen	Edison-yhtiö perustaa Eu- rooppaa varten toiminimen: „Ranskalainen Edison-yhtiö”, joka luovuttaa patentit saksal- laiselle toiminimelle
Saksa	„Union sähköyhtiö”	„Yl. sähköyhtiö” (A. E. G.)
	„Yl. sähköyhtiö” (A. E. G.)	

Täten muodostui *kaksi* sähkö-„valtakuntaa”: „muita, niistä *täysin* riippumattomia sähköyhtiöitä ei maailmassa ole”, sanoo Heinig kirjoituksessaan „Sähkötrustin tie”. Kummankin „trustin” liikevaihdon ja liikeyritysten suuruudesta antavat jonkinlaisen käsityksen — ei likimainkaan täydellistä — seuraavat numerot:

	tavaravaihto (milj. mk.)	henkilö- kuntaa	puhdas voitto (milj. mk.)
Amerikka: „Yl. sähköyhtiö” (G. E. C.)	1907: 252 1910: 298	28.000 32.000	35,4 45,6
Saksa: „Yl. sähköyhtiö” (A.E.G.)	1907: 216 1911: 362	30.700 60.800	14,5 21,7

Ja niinpä vuonna 1907 amerikkalainen ja saksalainen trusti tekivät sopimuksen maailmanjaosta. Kilpailu poistetaan. „Yl. sähköyhtiö” (G. E. C.) „saa” Yhdysvallat ja Kanadan; „Yl. sähköyhtiö” (A. E. G.) „saa osakseen” Saksan, Itävallan, Venäjän, Hollannin, Tanskan, Sveitsin, Turkin ja Balkanin niemimaan. Erikoiset — luonnollisesti salaiset — sopimukset on solmittu „tytäryhtiöihin” nähden, jotka tunkeutuvat uusille teollisuusaloille ja „uusiin”, muodollisesti vielä jakamattomiin maihin. On otettu käytäntöön keskinäinen keksintöjen ja kokeitten vaihto*.

Itsestään on selvää, miten vaikeata on kilpailu tätä, tosiasiaa yhtä, yleismaailmallista trustia vastaan, joka hallitsee usean miljardin pääomaa ja jolla on „osastonsa”, edustuksensa, asioimistonsa, yhteytensä j.n.e. maailman kaikilla äärillä. Mutta maailmanjako kahden voimakkaan trustin kesken ei tietenkään poista *uudelleenjakamista*, jos voimasuhteet — kehityksen epätasaisuuden, sotien, romahdusten y.m.s. johdosta — muuttuvat.

Opettavan esimerkin tällaisesta uudelleenjakamisen yrityksestä ja taistelusta sen suorittamiseksi antaa paloöljyteollisuus.

„Maailman paloöljymarkkinat”, kirjoitti Jeidels vuonna 1905, „on vielä nytkin jaettu kahden suuren finanssiryhmän: amerikkalaisen Rockefellerin „Paloöljytrustin” (Standard

* Rlesser, mainittu teos; Diouritch, mainittu teos, s. 239; Kurt Heinig, mainittu kirjoitus.

Oil C-y) ja venäläisen Bakun naftan isäntien, Rotschildin ja Nobelin, välillä. Molemmat ryhmät ovat kiinteässä yhteydessä keskenään, mutta niiden monopoli-asemaa on jo muutamana vuoden ajan uhannut viisi vihollista* *: 1) Amerikan naftalähteiden ehtyminen; 2) Mantashevinkin kilpaileva liike Bakussa; 3) naftalähteet Itävallassa ja 4) Romaniassa; 5) valtamerentakaiset naftalähteet, varsinkin Hollannin siirtomaissa (upporikkaat Samuelin ja Shellin toiminimet, jotka ovat yhteydessä myöskin englantilaiseen pääomaan). Kolme viimeksi mainittua liikeryhmää on yhteydessä Saksan suurpankkeihin, suurimman, „Saksan pankin” ollessa johdossa. Nämä pankit ovat itsenäisesti ja suunnitelmanmukaisesti kehittäneet paloöljyteollisuutta esimerkiksi Romaniassa, saadakseen „oman” tukipisteensä. V. 1907 laskettiin Romanian paloöljyteollisuudessa olleen ulkolaista pääomaa 185 milj. frangia, siitä 74 milj. saksalaista**.

Alkoi taistelu, jota talouskirjallisuudessa nimitetäänkin taisteluksi „maailman jakamisesta”. Toisaalta Rockefellerin „Paloöljytrusti”, joka halusi anastaa *kaiken*, perusti „tytär-yhtiön” *itse* Hollantiin, ostellen naftalähteitä Hollannin Intiasta ja haluten täten antaa iskun pääviholliselleen: hollantilais-englantilaiselle „Shellin” trustille. Toisaalta „Saksan pankki” ja muut Berliinin pankit pyrkivät „säilyttämään” „itselleen” Romanian ja yhdistämään sen Venäjän kanssa Rockefelleria vastaan. Viimeksi mainitulla oli verrattomasti suurempi pääoma ja erinomainen organisaatio paloöljyn kuljettamista ja kuluttajille saattamista varten. Taistelun täytyi päättyä ja se päättyikin vuonna 1907 „Saksan pankin” täydelliseen häviöön, pankin, jolle jäi valittavaksi kaksi vaihtoehtoa: joko tehdä miljoonatappioin loppu omista „paloöljyharrastuksistaan” tai alistua. Valittiin viimeksi mainittu ja solmittiin „Paloöljytrustin” kanssa „Saksan pankille” sangen epäedullinen sopimus. Tämän sopimuksen mukaan „Saksan pankki” sitoutui „olemaan ryhtymättä mihinkään, mikä olisi epäedullista amerikkalaisien intresseille”, jonka ohella kuitenkin edellytettiin, että sopimus menettää voimansa, jos Saksassa menee läpi laki valtion paloöljymonopolista.

* Jeidels, s. 193.

** Diouritch, s. 245.

Silloin alkaa „paloöljykomedialla”. Eräs Saksan finanssikuninkaista, von Gwinner, „Saksan pankin” johtaja, alkaa yksityissihteerinsä Staussin kautta agitaation paloöljy-monopolin puolesta. Berliinin suurimman pankin koko jättiläiskoneisto ja kaikki laajat „suhteet” pannaan liikkeelle, lehdistö on tukehtumaisillaan „isänmaallisista” huudoista amerikkalaisen trustin „iestä” vastaan, ja valtiopäivät hyväksyvät maaliskuun 15 p:nä 1911 melkein yksimielisesti päätöksen, jossa hallitusta kehoitetaan laatimaan lakiehdotus paloöljymonopolista. Hallitus tarttui tähän „suosituu” ajatukseen, ja „Saksan pankki”, joka halusi petkuttaa amerikkalaista sopimuskomppaniaan ja parantaa asioitaan valtiomonopolin avulla, näytti jo voittaneen pelin. Saksan paloöljykuninkaasit nauttivat jo ennakolta niistä jättiläisvoitoista, jotka eivät jäisi jälkeen Venäjän sokeritehtailijain voitoista... Mutta ensiksikin, saksalaiset suurpankit riitaantuivat keskenään saaliinjaosta ja „Diskonttoyhtiö” paljasti „Saksan pankin” itsekkäät pyyteet; toiseksi, hallitus pelästy taistelua Rockefelleria vastaan, sillä oli sangen epäilyttävää, saisiko Saksa öljyä ilman sitä (Romanian tuotanto ei ollut suuri); kolmanneksi, vuonna 1913 ehätti väliin miljardin määräraha Saksan sotavalmisteluihin. Monopoli-ehdotus lykättiin. Rockefellerin „Paloöljytrusti” pääsi taistelusta toistaiseksi voittajana.

Berliiniläinen aikakauslehti „Pankki” kirjoitti tämän johdosta, että Saksa voisi taistella „Paloöljytrustia” vastaan ainoastaan ottamalla käytäntöön sähkövirtamonopolin ja muuttamalla vesivoimaa halvaksi sähköksi. Mutta — lisäksi se — „sähkömonopoli saadaan silloin, kun tuottajat tulevat sitä tarvitsemaan; juuri silloin, kun kynnykselle saapuu seuraava suuri romahdus sähköteollisuudessa ja kun ne jättiläismäiset, kalliit sähköasemat, joita nyt sähköteollisuuden yksityiset „konsernit” rakentavat kaikkialle ja joita varten nämä „konsernit” saavat nyt jo vissejä erillisiä monopoleja kaupungeilta, valtioilta y.m., eivät kykene toimimaan voittoa tuottavasti. Silloin täytyy ottaa käytäntöön vesivoima; mutta sitä ei voida muuttaa valtion kustannuksella halvaksi sähköksi, se täytyy taaskin luovuttaa „valtion valvomalle yksityiselle monopolille”, koska yksityisteollisuus on jo tehnyt monia sopimuksia ja saanut varatuksi itselleen suuria palkkioita... Siten oli kalimonopolin laita, siten on

paloöljymonopolin laita, siten tulee olemaan sähkömonopolinkin laita. Ja valtiossosialistiemme, jotka antavat sokaista itsensä kauniilla periaatteella, olisi jo aika lopultakin käsittää, että Saksassa monopolit eivät ole milloinkaan tavoitelleet sellaista päämäärää eivätkä johtaneet sellaiseen tulokseen, että tuottaisivat etua kuluttajille tai luovuttaisivat vaikkapa osan yrittäjänvoitostaan valtiolle, vaan niiden merkitys on ollut vain siinä, että ne ovat valtion kustannuksella tervehdyttäneet melkein vararikon partaalle joutunutta yksityisteollisuutta” *.

Näin arvokkaita tunnustuksia ovat pakotetut tekemään Saksan porvarilliset talousoppineet. Tästä näemme havainnollisesti, kuinka finanssipääoman aikakaudella yksityis- ja valtionmonopolit kietoutuvat yhteen, miten molemmat ovat käytännössä vain yksityisiä renkaita suurimpien monopolistien välisessä imperialistisessa taistelussa maailman jakamisesta.

Kauppalaivaliikenteessä on keskittymisen jättiläiskasvu myöskin johtanut maailmanjakoon. Saksassa on astunut esiin kaksi jättiläisyhtiötä: „Hampuri—Amerikka” ja „Pohjois-Saksan Lloyd”, kummallakin 200 milj. mk. pääoma (osakkeita ja obligaatioita) ja höyrylaivoja 185—189 milj. mk. arvosta. Toiselta puolen, Amerikassa muodostui tammikuun 1 p:nä 1903 n.s. Morganin trusti, „Kansainvälinen merikauppayhtiö”, joka yhdistää Amerikan ja Englannin 9 laivayhtiötä ja hallitsee 120 milj. dollarin (480 milj. mk.) pääomaa. Jo vuonna 1903 solmittiin saksalaisten jättiläisten ja tämän amerikkalais-englantilaisen trustin välillä sopimus maailmanjaosta voiton jakamisen yhteydessä. Saksalaiset yhtiöt luopuivat kilpailusta kuljetuksissa Englannin ja Amerikan välillä. Määriteltiin tarkoin, kenelle mitkin satamat „myönnetään”, perustettiin yhteinen valvontakomitea j.n.e. Sopimus solmittiin 20 vuodeksi, sillä tarkkanäköisellä varauksella, että sodan sattuessa se menettää voimansa **.

Erikoisen opettava on myös kansainvälisen rata-kiskokartellin muodostumishistoria. Englannin, Belgian ja Saksan kiskotehtaat yrittivät ensimmäisen kerran perustaa sellaisen kartellin jo v. 1884, jolloin teollisuus oli mitä ankarimmassa

* „Die Bank”, 1912, 1, 1036; 1912, 2, 629; 1913, 1, 388.

** Riesser, mainittu teos, s. 125.

lamatilassa. Sovittiin, ettei sopimukseen yhtyneiden maiden sisämarkkinoilla kilpailla ja että ulkomarkkinat jaetaan seuraavasti: 66% Englannille, 27% Saksalle ja 7% Belgialle. Intia myönnettiin kokonaan Englannille. Erästä sopimuksen ulkopuolelle jäänyttä englantilaista toiminimeä vastaan ryhdyttiin käymään yhteistä taistelua, jonka kulut korvattiin määrätyllä prosentilla yleisistä myyntimääristä. Mutta liitto hajosi v. 1886, kun siitä erosi kaksi englantilaista toiminimeä. On kuvaavaa, että myöhemmin seuranneina teollisuuden nousukausina sopimusta ei onnistuttu saamaan aikaan.

Vuoden 1904 alussa perustettiin Saksassa terässiindikaatti. Marraskuussa 1904 uudistettiin kansainvälinen kiskokartelli seuraavien normien pohjalla: Englannille 53,5%, Saksalle 28,83% ja Belgialle 17,67%. Sitten siihen liittyi Ranska sen osuuden ollessa ensimmäisenä, toisena ja kolmantena vuotena 4,8%, 5,8% ja 6,4% yli 100%:n, s.o. kokonaismäärien ollessa 104,8% j.n.e. V. 1905 liittyi Yhdysvaltain „Terästrusti” („Teräskorporaatio”), sitten Itävalta ja Espanja. „Tällä hetkellä”, kirjoitti Vogelstein v. 1910, „on maapallon jako päättynyt, ja suurkuluttajat, ensi kädessä valtionrautatiet, voivat elää,— kun kerran maailma on jo jaettu ja niiden etuja ei ole otettu huomioon,— kuin runoilija Jupiterin taivaassa” *.

Mainitsemme vielä kansainvälisen sinkkisindikaatin, joka perustettiin vuonna 1909 ja joka jakoi tarkasti tuotannon määrän viiden tehdasryhmän — saksalaisten, belgialaisten, ranskalaisten, espanjalaisten ja englantilaisten tehtaiden — kesken; — sitten kansainvälisen ruutitrustin, joka on Liefmannin sanojen mukaan „täysin nykyaikainen kiinteä liitto kaikkien Saksan räjähdysainetehtaiden välillä, jotka sitten yhdessä samalla tavoin järjestyneitten Ranskan ja Amerikan dynamiittitehtaiden kanssa jakoivat keskenään, voidaan sanoa, koko maailman” **.

Kaikkiaan Liefmann laskee v. 1897 olleen noin 40 kansainvälistä kartellia, joihin Saksa osallistui, ja vuonna 1910 jo noin 100.

---

* Vogelstein: „Organisationsformen”, s. 100.

** Liefmann: „Kartelle und Trusts”, 2. A., s. 161.

Eräät porvarilliset kynäilijät (joihin on nyt yhtynyt K. Kautskykin, joka on täydellisesti luopunut marxilaisesta kannastaan, mikä hänellä oli ollut esimerkiksi vuonna 1909) ovat lausuneet sen mielipiteen, että kansainväliset kartellit, jotka ovat pääoman kansainvälistymisen näkyvimpiä ilmauksia, antavat toivoa kansojen välisen rauhan säilymiselle kapitalismin vallitessa. Tämä mielipide on teoreettisesti silkkää pötyä ja käytännössä se on sofismi, pahimman opportunistin epärehellinen puolustuskeino. Kansainväliset kartellit osoittavat, mille asteelle saakka kapitalistiset monopolit ovat nyt kasvaneet ja *mistä* käydään taistelua kapitalistiliittojen välillä. Viimeksi mainittu seikka on kaikkein tärkein; vain se selittää meille tapahtumien historiallisen ja taloudellisen merkityksen, sillä taistelun *muoto* saattaa muuttua ja muuttuukin alituisen, riippuen erilaisista, verrattain yksityisluontoisista ja tilapäisistä syistä, mutta taistelun *olemus*, sen luokkasisältö *ei* kuitenkaan *voi* muuttua niin kauan kuin luokat ovat olemassa. Ymmärrettävää on, että esimerkiksi Saksan porvariston etujen mukaista, jonka puolelle Kautsky teoreettisissa päätelmissään on todellisuudessa siirtynyt (tästä tulee vielä tuonnempana puhe), on nykypäivien taloudellisen taistelun (maailman jakamisen) *sisällön* hämääminen ja milloin yhden, milloin toisen tämän taistelun *muodon* korostaminen. Saman virheen tekee Kautsky. Eikä puhe ole tietenkään Saksan, vaan koko maailman porvaristosta. Kapitalistit eivät jaa maailmaa erikoisen ilkeämielisyytensä vuoksi, vaan sen vuoksi, että saavutettu keskittymisen aste pakottaa asettumaan tälle tielle voiton saamiseksi; jako suoritetaan tällöin „pääoman mukaan”, „voiman mukaan”,— muuta jakotapaa ei voi olla tavarantuotannon ja kapitalismin systeemissä. Voima taas vaihtelee taloudellisesta ja poliittisesta kehityksestä riippuen; tapahtumien käsittämiseksi täytyy tietää, mitä kysymyksiä voimain muutokset ratkaisevat; ovatko ne „puhtaasti” taloudellisia vaiko talouden *ulkopuoolella* olevia (esim. sotilaallisia) muutoksia, se on toisarvoinen kysymys, joka ei voi lainkaan muuttaa peruskäsityksiä kapitalismin uusimmasta aikakaudesta. Kapitalistiliittojen välisen taistelun ja sopimisen *sisältöä* koskevan kysymyksen vaihtaminen taistelun ja sopimisen muotoa koskevaan kysymykseen (tänään sovussa, huomenna epäsovussa, ylihuomenna taas epäsovussa) merkitsee sofistiksi alentumista.

Uusimman kapitalismin aikakausi osoittaa meille, että kapitalistiliittojen välille muodostuu määrättyjä suhteita maailman taloudellisen jaon *pohjalla* ja että tämän ohella, tämän yhteydessä muodostuu poliittisten liittojen, valtioiden välille määrättyjä suhteita maailman alueellisen jaon pohjalla, siirtomaista käytävän taistelun, „talousalueesta käytävän taistelun” pohjalla.

VI. MAAILMANJAKO SUURVALTAIN KESKEN

Maantieteilijä A. Supan kirjassaan „Euroopan siirtomaiden alueellinen kehitys” * tekee seuraavan lyhyen yhteenvedon tästä kehityksestä XIX vuosisadan lopussa:

Euroopan siirtomaavalloille (Yhdysvallat mukaan luettuna) kuuluva maa-alue prosenteissa:

	1876	1900	Lisäys
Afrikassa	10,8 %	90,4 %	+79,6 %
Polynesiassa	56,8 %	98,9 %	+42,1 %
Aasiassa	51,5 %	56,6 %	+ 5,1 %
Australiassa	100,0 %	100,0 %	—
Amerikassa	27,5 %	27,2 %	— 0,3 %

„Tämän kauden luonteenomaisena piirteenä”, päättelee hän, „on siis Afrikan ja Polynesian jako”. Koska Aasiassa ja Amerikassa ei ole vapaita, s.o. millekään valtiolle kuulumattomia maita, niin Supanin johtopäätöstä täytyy laajentaa ja sanoa, että kysymyksessä olevan aikakauden luonteenomaisena piirteenä on maapallon lopullinen jako, ei siinä mielessä lopullinen, että *uudelleenjakaminen* olisi mahdoton,— päinvastoin, uudelleenjakamiset ovat mahdollisia ja kiertämättömiä,— vaan siinä mielessä, että kapitalistimaiden siirtomaapolitiikka *on suorittanut loppuun* vapaiden maiden anastuksen planeetallamme. Maailma on ensi kerran jo jaettu, niin että edelleen seuraavat *vain* uudelleenjakamiset, s.o. siirtyminen toiselta „omistajalta” toiselle, eikä isännättömyydestä „isännälle”.

Elämme siis omalaatuista yleismaailmallisen siirtomaapolitiikan aikakautta, politiikan, joka on mitä kiinteimmässä

* A. Supan: „Die territoriale Entwicklung der europäischen Kolonien”, 1906, s. 254 („Euroopan siirtomaiden alueellinen kehitys”. *Toim.*).

yhteydessä „uusimpaan vaiheeseen kapitalismin kehityksessä”, finanssipääomaan. Sen vuoksi on välttämätöntä pysähtyä yksityiskohtaisemmin ennen kaikkea fakta-aineistoon selvittääksemme mahdollisimman tarkoin sekä tämän kauden eroavaisuuden edellisistä kausista että asiaintilan nykyään. Ensi kädessä herää tässä kaksi konkreettista kysymystä: onko havaittavissa siirtomaapolitiikan voimistumista, taistelun kärjistymistä siirtomaista nimenomaan finanssipääoman kaudella ja kuinka nimenomaan on tässä suhteessa maailma jaettu nykyään.

Kirjassaan kolonisaation historiasta * amerikkalainen kirjoittaja Morris tekee yrityksen koota yhteen tiedot Englannin, Ranskan ja Saksan siirtomaanomistuksen laajuudesta XIX vuosisadan eri kausina. Tässä lyhennettyinä hänen saamansa tulokset:

Siirtomaanomistuksen laajuus

Vuodet	Englanti		Ranska		Saksa	
	alue (milj. neliömailia)	asukkaita (milj.)	alue (milj. neliömailia)	asukkaita (milj.)	alue (milj. neliömailia)	asukkaita (milj.)
1815—1830	?	126,4	0,02	0,5	—	—
1860	2,5	145,1	0,2	3,4	—	—
1880	7,7	267,9	0,7	7,5	—	—
1899	9,3	309,0	3,7	56,4	1,0	14,7

Englantiin nähden ovat 1860—1880-luvut siirtomaanastusten valtavan lisääntymisen kautta ja XIX vuosisadan kaksi viimeistä vuosikymmentä sen hyvin huomattavan lisääntymisen kautta. Ranskaan ja Saksaan nähden — juuri nämä kaksi vuosikymmentä. Edellä näimme jo, että esimonopolistisen kapitalismin, jolloin vapaa kilpailu oli vallitsevana, korkein kehitysvaihe on 1860- ja 1870-luvuilla. Nyt näemme, että *juuri tämän kauden jälkeen* alkaa siirtomaanastusten valtava „nousu”, taistelu maailman aluejaosta kärjistyy tavattomasti. Eittämätön on siis se tosiasia, että kapitalismin siirtyminen monopolistisen kapitalismin asteelle, finanssipääomaan, *on yhteydessä* taistelun kärjistymiseen maailman jakamisesta.

* Henry C. Morris: „The history of colonization”, N. Y., 1900, vol. II, pp. 88; I, 419; II, 304 („Kolonisaation historia”, New York, 1900, II osa, s. 88; I, 419; II, 304. Toim.).

Imperialismia käsittelevässä teoksessaan Hobson erottaa vuosien 1884—1900 kauden Euroopan tärkeimpien valtioiden kiihkeän „ekspansion” (alueiden laajentamisen) kautena. Hänen laskelmiensa mukaan Englanti hankki tuona aikana 3,7 miljoonaa neliömailia 57 miljoonaisine asukkaaneen; Ranska 3,6 milj. neliömailia, väestöä 36½ milj.; Saksa 1,0 milj. neliömailia, väestöä 14,7 milj.; Belgia 900 tuhatta neliömailia, väestöä 30 milj.; Portugali 800 tuhatta neliömailia, väestöä 9 milj. Siirtomaavaltauskilpailu esiintyy kaikkien kapitalististen valtioiden taholta XIX vuosisadan lopulla ja varsinkin 1880-luvulta alkaen diplomatian ja ulkopolitiikan historian yleisesti tunnettuna tosiasiana.

Vapaan kilpailun suurimman kukoistuksen kaudella Englannissa, 1840—1860-luvuilla, maan johtavat porvarilliset poliitikot olivat siirtomaapolitiikkaa *vastaan* ja pitivät siirtomaiden vapautumista, niiden täydellistä Englannista eroamista väistämättömänä ja hyödyllisenä. M. Beer huomauttaa v. 1898 ilmestyneessä kirjoituksessaan „uusimmasta englantilaisesta imperialismista”*, että vuonna 1852 sellainen, yleensä puhuen imperialismiin taipuva englantilainen valtiomies kuin Disraeli lausui: „Siirtomaat ovat myllynkiviä kaulassamme”. Mutta XIX vuosisadan lopulla päivän-sankareita olivat Englannissa Cecil Rhodes ja Joseph Chamberlain, jotka saarnasivat avoimesti imperialismia ja ajoivat imperialistista politiikkaa mitä suurimmalla kyynillisyydellä!

On mielenkiintoista, että uusimman imperialismiin sanoaksemme puhtaasti taloudellisten ja yhteiskunnallis-poliittisten juurten keskinäinen yhteys oli näille Englannin porvariston johtaville poliitikoille jo silloin selvää. Chamberlain saarnasi imperialismia „todellisena, viisaana ja taloudellisena politiikkana” viitaten erikoisesti siihen kilpailuun, jota Englanti kohtaa nyt maailmanmarkkinoilla Saksan, Amerikan ja Belgian taholta. Pelastus on monopolissa, sanoivat kapitalistit perustaen kartelleja, syndikaatteja ja trusteja. Pelastus on monopolissa, toistivat porvariston poliittiset johtajat kiirehtien kaappaamaan vielä jakamattomia maailman osia. Ja Cecil Rhodes, kuten hänen läheinen ystävänsä sanomalehtimies Stead kertoi, oli

* „Die Neue Zeit”, XVI, I, 1898, S. 302.

puhunut hänelle vuonna 1895 imperialistisista aatteistaan: „Olin eilen Lontoon Eastendissa (työläiskorttelissa) ja kävin eräässä työttömäin kokouksessa. Kun kuuntelin siellä villejä puheita, jotka olivat kauttaaltaan huutoa: leipää! leipää!, niin kotiin mennessäni ja mietiskellessäni näkemääni tulin entistä enemmän vakuuttuneeksi imperialismin tärkeydestä... Minun pyhä aatteeni on yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaiseminen, nimittäin: pelastaaksemme Yhdistyneen Kuningaskunnan neljäkymmentä miljoonaa asukasta murhaavalta kansalaissodalta meidän, siirtomaapoliitikkojen, on vallattava uusia maita sijoittaaksemme liikaväestön, hankkiaksemme uusia alueita tehtaissa ja kaivoksissa tuotettavien tavarain menekkiä varten. Imperiumi, olen aina sen sanonut, on vatsakysymys. Ellette halua kansalaissotaa, täytyy teidän tulla imperialisteiksi” *.

Näin puhui v. 1895 Cecil Rhodes, miljonääri, finanssikuningas, englantilais-buurilaisen sodan pääsyyllinen; hänen imperialismin puolustuksensa on vain karkeaa ja kyynillistä, mutta asiallisesti se ei kuitenkaan eroa herrojen Maslovin, Südekumin, Potresovin, Davidin, Venäjän marxilaisuuden perustajan y.m. y.m. „teoriasta”. Cecil Rhodes oli vähän rehellisempi sosialishovinisti...

Antaaksemme mahdollisimman tarkan kuvan maailman aluejaosta ja siinä tapahtuneista muutoksista viime vuosikymmenten aikana, käytämme niitä tilastoja, joita Supan esittää mainitussa teoksessaan maailman kaikkien valtojen siirtomaaomistuksesta. Supan ottaa vuodet 1876 ja 1900; me otamme vuoden 1876,— ajankohdan, joka on valittu sangen onnistuneesti, sillä juuri siihen mennessä voidaan yleensä katsoa länsi-Euroopan kapitalismin kehitys päättyneeksi sen esimonopolistisessa vaiheessa,— ja vuoden 1914, asettaen Supanin numeroiden tilalle tuoreimmat tiedot Hübnerin „Maantieteellis-tilastollisista taulukoista”. Supan ottaa vain siirtomaat; me pidämme hyödyllisenä — esittääksemme täydellisen kuvan maailmanjaosta — lisätä lyhyesti tietoja sellaisistakin maista, jotka eivät ole siirtomaita, ja puoli-siirtomaista, joihin luemme Persian, Kiinan ja Turkin: ensin mainittu on jo melkein täydellisesti siirtomaa. Kiina ja Turkki ovat muuttumassa siirtomaiksi.

* „Die Neue Zeit”, XVI, I, 1898, s. 304.

Saamme seuraavat tulokset:

*Suurvaltain siirtomaaomistus:
(milj. neliökilometriä ja milj. asukasta)*

	Siirtomaat				Emämaat		Kaikkiaan	
	1876		1914		1914		1914	
	km ²	asukk.	km ²	asukk.	km ²	asukk.	km ²	asukk.
Englanti.....	22,5	251,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Venäjä.....	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Ranska.....	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Saksa.....	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Yhdysvallat.....	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Japani.....	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
<i>Yhteensä 6 suurvaltaa.....</i>	<i>40,4</i>	<i>273,8</i>	<i>65,0</i>	<i>523,4</i>	<i>16,5</i>	<i>437,2</i>	<i>81,5</i>	<i>960,6</i>

Muiden valtain (Belgian, Hollannin y. m.) siirtomaat 9,9 45,3

Puolisiirtomaat (Persia, Kiina, Turkki) 14,5 361,2

Muut maat 28,0 289,9

Koko maailma..... 133,9 1.657,0

Tästä näemme havainnollisesti, miten maailmanjako oli „päättynyt” XIX ja XX vuosisadan vaihteessa. Siirtomaaomistukset laajenivat vuoden 1876 jälkeen valtavasti: enemmän kuin puolitoista kertaiseksi, 40:stä 65:een miljoonaa neliökilometriin kuudella suurimmalla vallalla; lisäys on 25 milj. neliökilometriä eli puolitoista kertaa suurempi kuin on emämaiden alue (16½ milj.). Vuonna 1876 kolmella valtakunnalla ei ollut minkäänlaisia siirtomaita ja neljänellä, Ranskalla, ei niitä ollut juuri nimeksikään. Vuoteen 1914 mennessä nämä neljä valtakuntaa olivat hankkineet siirtomaita 14,1 milj. neliökilometriä, s.o. noin puolitoista kertaa Eurooppaa suuremman alan, jolla on väestöä melkein 100 milj. henkeä. Siirtomaaomistukset ovat laajentuneet hyvin epätasaisesti. Jos verrataan keskenään esimerkiksi Ranskaa, Saksaa ja Japania, jotka eivät suurestikaan eroa toisistaan alueensa laajuuden ja asukasmäärän puolesta, niin käy selväksi, että ensin mainittu on hankkinut melkein kolme kertaa niin paljon siirtomaita (pinta-alaltaan)

kuin toinen ja kolmas yhteensä. Mutta finanssipääomankin suuruuteen nähden Ranska oli tarkastelemamme kauden alussa nähtävästi muutamia kertoja rikkaampi kuin Saksa ja Japani yhteensä. Siirtomaaomistuksen laajuuteen vaikuttavat puhtaasti taloudellisten ehtojen lisäksi ja niiden perustalla myös maantieteelliset y.m. ehdot. Niin voimakkaasti kuin maailman tasoittuminen, talouden ja elämän ehtojen tasoittuminen suurteollisuuden, vaihdon ja finanssipääoman painostuksesta onkin tapahtunut viime vuosikymmenten aikana eri maissa, niin kuitenkin eroavaisuus ei ole jäänyt pieneksi, ja kuuden mainitun maan joukossa me havaitsemme ensiksikin nuoria, tavattoman nopeasti edistyneitä kapitalistisia maita (Amerikka, Saksa ja Japani); toiseksi, vanhan kapitalistisen kehityksen maita (Ranska ja Englanti), jotka ovat viime aikoina edistyneet paljon hitaammin kuin ensin mainitut; kolmanneksi, taloudellisessa suhteessa eniten takapajulle jääneen maan (Venäjän), jossa uusin kapitalistinen imperialismi on niin sanoaksemme kiedottu erittäin tiheään esikapitalististen suhteiden verkkoon.

Suurvalloille kuuluvien siirtomaiden rinnalle olemme asettaneet pikkuvaltioiden vähäiset siirtomaat, jotka esiintyvät niin sanoaksemme mahdollisen ja todennäköisen siirtomaiden „uudelleenjakamisen” lähimpänä kohteena. Näillä pikkuvaltioilla säilyvät siirtomaat pääasiallisesti vain siksi, että suurvaltain välillä on etujen vastakohtaisuuksia, hankauksia y.m., jotka ehkäisevät pääsemästä sopimukseen saaliinjaosta. Mitä tulee „puolisiirtomaa”-valtioihin, niin ne ovat esimerkkinä niistä siirtymismuodoista, joita tavataan luonnon ja yhteiskunnan kaikilla aloilla. Finanssipääoma on niin suuri, voidaanpa sanoa ratkaiseva voima kaikissa taloudellisissa ja kaikissa kansainvälisissä suhteissa, että se kykenee alistamaan ja todellisuudessa alistaakin alaisekseen mitä täydellisintä valtiollista riippumattomuutta nauttivat valtiot; siitä näemme heti esimerkkejä. Mutta suurimmat „mukavuudet” ja suurimmat edut finanssipääomalle tuottaa tietenkin *sellainen* alistaminen, johon liittyy alistettavien maiden ja kansojen valtiollisen riippumattomuuden menetys. Puolisiirtomaat ovat tässä suhteessa tyypillisiä „väliasteena”. On selvää, että taistelun näistä puolittain riippuvaisista maista täytyi erikoisesti kärjistyä finanssipääoman kaudella, jolloin muu maailma oli jo jaettu.

Siirtomaapolitiikkaa ja imperialismia oli olemassa jo ennen kapitalismin uusinta astetta, vieläpä ennen kapitalismiakin. Orjuuteen perustunut Rooma harjoitti siirtomaapolitiikkaa ja toteutti imperialismia. Mutta „yleiset” järkeilyt imperialismista, jolloin unohtetaan tai jätetään taka-alalle yhteiskunnallis-taloudellisten muodostumien perinpohjainen eroavaisuus, muuttuvat kiertämättä mitä tyhjimäksi typeryydeksi tai pöyhkeilyksi, sen tapaiseksi kuin „suuren Rooman” vertaaminen „suureen Britanniaan” *. Vieläpä kapitalismin *entisten* vaiheiden kapitalistinen siirtomaapolitiikkakin eroaa oleellisesti finanssipääoman siirtomaapolitiikasta.

Uusimman kapitalismin perustunnusmerkkinä on suurimpien liikeyrittäjien monopoliliittojen herruus. Tällaiset monopolit ovat lujimpia silloin, kun anastetaan yksin käsiin *kaikki* raaka-ainelähteet, ja me olemme nähneet, miten innokkaasti kansainväliset kapitalistiliitot ponnistelevat saadakseen riistetyksi vastustajalta kaiken kilpailumahdollisuuden, ostetuksi itselleen esimerkiksi rautamalialueet tai naftalähteet j.n.e. Yksistään siirtomaan omistaminen antaa täydet takeet monopolin menestykselle kaikkien sattumien varalta taistelussa kilpailijaa vastaan,— jopa senkin sattuman varalta, että vastustaja haluaisi puolustautua valtionmonopolia koskevan lain avulla. Mitä kehittyneempi on kapitalismi, mitä voimakkaammin tuntuu raaka-aineen puute, mitä kärjistyneempää on kilpailu ja raaka-ainelähteiden tavoittelu koko maailmassa, sitä hurjempaa on taistelu siirtomaiden hankkimiseksi.

„Voidaan esittää väite”, kirjoittaa Schilder, „joka eräistä ehkä näyttäneen paradoksilta, nimittäin, että kaupunki- ja teollisuusväestön kasvua saattaa enemmän tai vähemmän läheisessä tulevaisuudessa ehkäistä teollisuuden raaka-aineen puute paljon pikemmin kuin elintarvikkeiden puute”. Niinpä esimerkiksi puun puute käy yhä tuntuemmaksi, puun, joka tulee yhä kalliimmaksi, niin myöskin nahkan sekä kutomateollisuuden raaka-aineen puute. „Teollisuudenharjoittajain liitot yrittävät luoda tasapainoa maatalouden ja teollisuuden välille koko maailmantalouden puitteissa;

---

* C. P. Lucas: „Greater Rome and Greater Britain”, Oxf. 1912 („Suuri Rooma ja Suuri Britannia”, Oxford, 1912. *Toim.*). tai Earl of Cromer: „Ancient and modern imperialism”, L. 1910 („Mufnainen ja nykyaikainen imperialismi”. Lontoo, 1910. *Toim.*).

esimerkkinä voidaan mainita vuodesta 1904 alkaen toimiva, eräiden tärkeimpien teollisuusvaltioiden puuvillankehruutehtailijain yhtymäin kansainvälinen liitto; ja myöskin sen esikuvan mukaan vuonna 1910 perustettu Euroopan pella- vankehruutehtailijain yhtymäin liitto” *.

Porvarilliset reformistit ja niiden joukossa erikoisesti nykypäivien kautskylaiset yrittävät tietenkin heikentää tällaisten tosiasiajn merkitystä viittaamalla siihen, että raaka-aineita „voitaisiin” saada vapailta markkinoilta ilman „kallista ja vaarallista” siirtomaapolitiikkaa, että raaka-aineen tarjontaa „voitaisiin” tavattomasti lisätä parantamalla „yksinkertaisesti” maatalouden tilaa yleensä. Mutta tällaiset viittaukset muuttuvat imperialismin puolustamiseksi, sen kaunistelemiseksi, sillä ne perustuvat uusimman kapitalismin pääerikoisuuden, monopolin unohtamiseen. Vapaat markkinat siirtyvät yhä enemmän menneisyyteen, monopolistiset syndikaatit ja trustit rajoittavat niitä päivä päivältä yhä enemmän, ja maatalouden tilan „yksinkertainen” parantaminen merkitsee joukkojen aseman parantamista, työpalkan korottamista ja voiton vähenemistä. Mutta missä, paitsi imelien reformistien mielikuvituksessa, löytyy trusteja, jotka huolehtivat joukkojen tilasta siirtomaiden valtaamisen asemesta?

Paitsi jo löydettyjä raaka-ainelähteitä finanssipääomalle ovat tärkeitä myöskin mahdolliset lähteet, sillä meidän päivinämme tekniikka kehittyy tavattoman nopeasti, ja maat, jotka ovat tänään kelpaamattomia, voidaan huomenna tehdä kelpoiksi, jos löydetään uusia menetelmiä (ja sitä varten suurpankki voi varustaa erikoisen insinööri-, agronomi- y.m. retkikunnan) ja jos käytetään suuria pääomia. Sama koskee mineraalirikkauksien etsintää, niiden taikka näiden raaka-aineiden y.m. uusia jalostustapoja ja tarkkaa hyväksikäyttöä j.n.e. Tästä johtuu finanssipääoman välttämätön pyrkimys talousalueen, jopa yleensäkin alueen laajentamiseen. Samoin kuin trustit kapitalisoivat omaisuutensa kaksinkertaisen tai kolminkertaisen arvioinnin mukaan, pitäen silmällä tulevaisuuden „mahdollisia” (eikä nykyisiä) voittoja, pitäen silmällä monopolin myöhempiä tuloksia, samoin myös finanssipääoma yleensä pyrkii anastamaan mahdollisimman paljon maita miten tahansa, mil-

* Schilder, mainittu teos, ss. 38—42.

laisia tahansa ja missä hyvänsä, pitäen silmällä mahdollisia raaka-ainelähteitä ja peläten jäävänsä jälkeen hurjassa taistelussa maailman viimeisistä, vielä jakamattomista eristä tai jo jaettujen alueiden uudelleenjakamisesta.

Englannin kapitalistit pyrkivät kaikin tavoin kehittämään puuvillantuotantoa *omassa* siirtomaassaan, Egyptissä,—vuonna 1904 oli Egyptin viljelystä 2,3 miljoonasta hehtaarista otettu puuvillan viljelykseen jo 0,6 milj., s.o. yli neljäsosa; Venäjän kapitalistit tekevät samoin *omassa* siirtomaassaan Turkestanissa, koska tätä tietä he voivat helpommin lyödä ulkolaiset kilpailijansa, voivat helpommin monopolisoida raaka-ainelähteet, luoda mahdollisimman edullisen, voittoatuottavan kutomotrustin, jolla on „kombinoitu” tuotanto ja joka keskittää yksin käsiin puuvillan tuotannon ja jalostuksen *kaikki* asteet.

Pääoman viennin edut sysäävät myös siirtomaavaltauksiin, sillä siirtomaamarkkinoilla on helpompi (ja toisinaan vain siten on mahdollistakin) poistaa kilpailija monopolistisin keinoin, taata itselleen hankinta, varmistaa asianomaiset „yhteydet” j.n.e.

Finanssipääoman pohjalla kasvanut talouden ulkopuolinen päälysrakennus, finanssipääoman politiikka, sen ideologia lisää pyrkimystä siirtomaiden valtaamiseen. „Finanssipääoma ei halua vapautta, vaan herruutta”, sanoo aivan oikein Hilferding. Ja eräs ranskalainen porvarillinen kirjoittaja aivan kuin kehittää ja täydentää edellä esitettyjä Cecil Rhodesin * ajatuksia kirjoittaessaan, että nykyajan siirtomaapolitiikan taloudellisiin syihin on lisättävä yhteiskunnalliset: „elämän kasvavan monimutkaisuuden ja vaikeuden johdosta, joka painaa, paitsi työläisjoukkoja, myöskin keskiluokkia, kasaantuu kaikissa vanhan sivistyksen maissa „yhteiskunnallista rauhaa uhkaava kärsimättömyys, ärtyneisyys, suuttumus; määrättyiltä luokkaraiteilta suistuneelle tarmolle täytyy löytää käyttömahdollisuuksia, antaa sille tointa maan ulkopuolella, ettei sisällä tapahtuisi räjähdys” **.

Kun kerran on puhe kapitalistisen imperialismin kauden siirtomaapolitiikasta, niin on välttämätöntä huomauttaa,

* Ks. tätä osaa, ss. 247—248. *Toim.*

** Wahl: „La France aux colonies” („Ranska siirtomaissa”. *Toim.*), lainattu Henri Russier’lta: „Le Partage de l’Océanie”. P. 1905, p. 165 („Oseanian jako”. Pariisi, 1905, s. 165. *Toim.*).

että finanssipääoma ja sitä vastaava kansainvälinen politiikka, joka on suurvaltojen taistelua maailman taloudellisesta ja poliittisesta jakamisesta, luovat monia valtiollisen riippuvaisuuden *siirtymismuotoja*. Tälle kaudelle eivät ole tyypillisiä ainoastaan maiden kaksi perusr ryhmää: siirtomaita omistavat maat ja siirtomaat, vaan myös valtiollisesti, muodollisesti itsenäisten, mutta todellisuudessa finanssi- ja diplomaattisen riippuvaisuuden verkkoon kiedottujen riippuvaisten maiden erilaiset muodot. Erääseen näistä muodoista — puolisiirtomaihin — olemme jo edellä viitanneet. Mallinäytteenä toisesta muodosta on esimerkiksi Argentiina.

„Etelä-Amerikka, varsinkin Argentiina”, kirjoittaa Schulze-Gaevernitz teoksessaan Britannian imperialismista, „on siinä määrin finanssiriippuvaisuudessa Lontoosta, että sitä sopii nimittää melkeinpä Englannin kauppasiirtomaaksi” *. Pääomat, jotka Englanti oli sijoittanut Argentiinaan, Schilder määritteli, Itävalta-Unkarin Buenos Airesin konsulin vuodelta 1909 antaman tiedonannon mukaan, 8³/₄ miljardiksi frangiksi. On helppo käsittää, miten lujat siteet tämän johdosta Englannin finanssipääoma — ja sen uskollinen „ystävä”, diplomatia — saa Argentiinan porvaristoon, sen koko taloudellisen ja valtiollisen elämän johtaviin piireihin.

Hieman toisenlaisen finanssi- ja diplomaattisen riippuvaisuusmuodon, valtiollisen riippumattomuuden säilyessä, osoittaa meille Portugalin esimerkki. Portugali on itsenäinen, suvereeninen valtio, mutta tosiasiaa se on jo yli 200 vuoden ajan, Espanjan perimyssodan (1701—1714) ajoista saakka ollut Englannin protektoraattina. Englanti on puolustanut sitä ja sen siirtomaita lujittaakseen omaa asemaansa taistelussa vihollisiaan, Espanjaa ja Ranskaa, vastaan. Englanti sai vastikkeeksi kauppaetuja, paremmat ehdot tavarain ja varsinkin pääoman viennissä Portugaliin ja sen siirtomaihin, Portugalin satamien ja saarten, sen kaapeleitten y.m. käyttömahdollisuuden j.n.e.**. Tämän

* Schulze-Gaevernitz: „Britischer Imperialismus und englischer Freihandel zu Beginn des 20-ten Jahrhunderts” Lpz. 1906, s. 318 („Britannian Imperialismi ja Englannin vapaakauppa XX vuosisadan alkuun mennessä”. Lelptzig, 1906. Toim.). Samaa puhuu Sartorius v. Waltershausen: „Das volkswirtschaftliche System der Kapitalanlage im Auslande”, Berlin, 1907. S. 46 („Pääomien ulkomaille sijoittamisen kansantaloudellinen järjestelmä”. Berliini, 1907, s. 46. Toim.).

** Schilder, mainittu teos, I osa, ss. 160—161.

tapaisia suhteita on erinäisten suurten ja pienten valtioiden välillä ollut aina, mutta kapitalistisen imperialismin kaudella ne muodostuvat yleiseksi järjestelmäksi, kuuluvat osana „maailmanjakoon” liittyvien suhteitten summaan, muuttuvat yleismaailmallisen finanssipääoman operaatioiden renkaiksi.

Päätämme kysymyksen maailmanjaosta, on meidän huomautettava vielä seuraavaa. Tämän kysymyksen on asettanut täysin avoimesti ja selvästi juuri XIX vuosisadan lopussa ja XX vuosisadan alussa ei ainoastaan Amerikan kirjallisuus espanjalais-amerikkalaisen sodan jälkeen ja Englannin kirjallisuus englantilais-buurilaisen sodan jälkeen; eikä ainoastaan Saksan kirjallisuus, joka kaikkein „innokkaimmin” on seurannut „brittiläistä imperialismia”, ole järjestelmällisesti arvioinut tätä tosiasiaa. Myös Ranskan porvarillisessa kirjallisuudessa on kysymys asetettu niin selvästi ja laajasti, kuin porvarilliselta näkökannalta se on ajateltavissa. Viittaamme historioitsija Driault'on, joka kirjassaan: „Valtiolliset ja yhteiskunnalliset ongelmat XIX vuosisadan lopulla” luvussa „suurvalloista ja maailmanjaosta” kirjoitti seuraavaa: „Viime vuosien kuluessa ovat kaikki vapaat paikat maapallolla, Kiinaa lukuunottamatta, Euroopan ja Pohjois-Amerikan valtojen ylösottamia. Tällä pohjalla on jo tapahtunut eräitä selkkauksia ja vaikutusvallan siirtymisiä, jotka ovat ennakkoviestejä vielä kauheammista purkauksista lähitulevaisuudessa. Sillä täytyy kiirehtiä: kansakunnat, jotka eivät ole turvanneet itseään, ovat vaarassa jäädä ainiaaksi osattomiksi ja sivuun siitä maailman jättiläisriidosta, joka tulee olemaan seuraavan (s.o. XX) vuosisadan oleellisimpia tosiasioita. Juuri tämän takia on koko Euroopan ja Amerikan vallannut viime aikoina siirtomaalajennusten, „imperialismin” kuume, joka on XIX vuosisadan lopulle kaikkein huomattavin ja luonteenomaisin piirre”. Ja tekijä lisäsi: „Tässä maailman jakamisessa, tässä maailman aarteiden ja suurmarkkinain hurjassa takaa-ajossa, on tällä, XIX, vuosisadalla perustettujen valtakuntien suhteellinen voima aivan suhteeton siihen asemaan nähden, joka on Euroopassa niitä perustaneilla kansakunnilla. Valtiot, jotka ovat Euroopassa vallitsevia ja jotka päättävät sen kohtaloista, eivät ole samassa määrin vallitsevia koko maailmassa. Ja koska siirtomaamahtavuus ja toivo omistaa vielä huomioimattomia

rikkauksia tulee ilmeisesti vaikuttamaan takaisin Euroopan valtakuntien suhteelliseen voimaan, niin tämän vuoksi siirtomaakysymys — „imperialismi”, jos niin halutaan sanoa,— joka on jo muuttanut itse Euroopan poliittiset olot, tulee muuttamaan niitä yhä enemmän ja enemmän”*.

VII. IMPERIALISMI KAPITALISMIN ERIKOISENA VAIHEENA

Nyt meidän on koetettava tehdä määrätynlaiset loppupäätelmät, yhteenveto siitä, mitä edellä on sanottu imperialismista. Imperialismi muodostui yleensä kapitalismin perusominaisuuksien edelleenkehittymisenä ja niiden suoranaisena jatkona. Mutta kapitalismista tuli kapitalistinen imperialismi vasta määrätyllä, sangen korkealla kehitystasellaan, jolloin kapitalismin eräät perusominaisuudet alkoivat muuttua vastakohtakseen, jolloin kautta koko linjan muodostuivat ja tulivat ilmi kapitalismista korkeampaan yhteiskunnallis-taloudelliseen muotoon vievän siirtymiskauden piirteet. Taloudellisesti tärkeintä tässä prosessissa on kapitalistisen vapaan kilpailun vaihtuminen kapitalistisiin monopoleihin. Vapaa kilpailu on kapitalismin ja tavarantuotannon perusominaisuus yleensä; monopoli on vapaan kilpailun suoranainen vastakohta, mutta vapaa kilpailu on silmiemme edessä alkanut muuttua monopoliksi luomalla suurtuotantoa, syrjäyttämällä pientuotantoa, kehittämällä suurtuotannon tilalle vieläkin suuremman, viemällä tuotannon ja pääoman keskityksen niin pitkälle, että siitä syntyi ja edelleen syntyy monopoli: kartellit, syndikaatit, trustit ja niiden kanssa yhteensulautuva kymmenkunnan miljardipankin pääoma. Ja samalla nuo vapaasta kilpailusta esiin kasvavat monopolit eivät poista tuota kilpailua, vaan ovat olemassa sen yläpuolella ja rinnalla synnyttäen siten monia erittäin kärkeviä ja jyrkkiä ristiriitoja, hankauksia ja selkkauksia. Monopoli on siirtymistä kapitalismista korkeampaan järjestelmään.

Jos olisi annettava mahdollisimman lyhyt määritelmä imperialismista, niin pitäisi sanoa, että imperialismi on kapitalismin monopolistinen vaihe. Tällaiseen määritelmään sisältyisi pääasia, sillä toisaalta finanssipääoma on harva-

* J.-E. Driault: „Problèmes politiques et sociaux”. P. („Valtiolliset ja yhteiskunnalliset probleemit”. Pariisi. Toim.), 1907, s. 299.

lukuisten monopolististen jättiläispankkien pankkipääomaa, joka on sulautunut yhteen teollisuudenharjoittajain monopoliliittojen pääoman kanssa; ja toisaalta maailman jakaminen on siirtymistä sellaisesta siirtomaapolitiikasta, joka voi esteettömästi laajeta millekään kapitalistivallalle kuulumattomille alueille, sellaiseen siirtomaapolitiikkaan, jolloin monopolisesti hallitaan jo loppuun saakka jaetun maapallon aluetta.

Mutta liian suppeat määritelmät, vaikka ovatkin mukavia, koska ne sisältävät yhteenvedon tärkeimmistä,— ovat kuitenkin riittämättömiä, koska niistä pitää erikseen johtaa määriteltävän ilmiön varsin oleelliset piirteet. Sen vuoksi täytyy — unohtamatta kaikkien määritelmien ehdollista ja suhteellista merkitystä yleensä, ne kun eivät milloinkaan voi käsittää ilmiön kaikinpuolisia yhteyksiä sen täydessä kehityksessään,— antaa imperialismista sellainen määritelmä, että se sisältäisi seuraavat viisi imperialismiin perustunnusmerkkiä: 1) tuotannon ja pääoman keskittyminen, joka on saavuttanut niin korkean kehitysasteen, että se on luonut monopolit, joilla on ratkaiseva osa taloudellisessa elämässä; 2) pankkipääoman sulautuminen yhteen teollisuuspääoman kanssa ja finanssiharvainvallan muodostuminen tämän „finanssipääoman” pohjalla; 3) pääoman vienti, erotukseksi tavarain viennistä, saa erikoisen tärkeän merkityksen; 4) muodostuu kapitalistien kansainvälisiä monopoliliittoja, jotka jakavat maailman, ja 5) maapallon alueellinen jako suurimpien kapitalistivalttojen kesken on suoritettu loppuun. Imperialismi on kapitalismia sillä kehitysasteella, jolloin on muodostunut monopolien ja finanssipääoman herruus, pääoman vienti saanut huomattavan merkityksen, kansainväliset trustit alkaneet maailman jakamisen ja maapallon koko alueen jakaminen suurimpien kapitalististen maiden kesken on päättynyt.

Tulemme tuonnempana vielä näkemään, miten imperialismi voidaan ja pitääkin määritellä toisella tavalla, jos ei pidetä silmällä vain pelkästään taloudellisia peruskäsitteitä (joihin esitetty määritelmä rajoittuu), vaan myös kapitalismin kyseessäolevan vaiheen historiallista paikkaa kapitalismiin nähden yleensä tai imperialismiin ja työväenliikkeen kahden perussuunnan välistä suhdetta. Mutta tällä kertaa on pantava merkille, että mainitussa mielessä käsitettynä imperialismi epäilemättä on kapitalismin erikoinen

kehitysvaihe. Esittäksemme lukijalle mahdollisimman perustellun kuvauksen imperialismista, koetimme tarkoitukSELLISESTI lainata mahdollisimman paljon lausuntoja *porvarillisilta* taloustieteilijöiltä, jotka ovat pakotetut tunnustamaan erikoisen kiistämättömästi todetut kapitalismin uusimman ekonomiikan tosiasiat. Samassa tarkoituksessa esitimme myös yksityiskohtaisia tilastotietoja, jotka osoittavat, nimenomaan minkälaiselle asteelle pankkipääoma on kasvanut j.n.e., missä nimenomaan on ilmennyt määrän muuttuminen laaduksi, kehittyneen kapitalismin muuttuminen imperialismiksi. Tarpeetonta on tietenkin sanoa, että kaikki rajat luonnossa ja yhteiskunnassa ovat ehdollisia ja muuttuvaisia, että olisi mieletöntä kiistellä esimerkiksi siitä, minä vuonna tai vuosikymmenenä imperialismi „lopullisesti” muodostui.

Mutta imperialismin määritelmästä on väiteltävä ennen kaikkea K. Kautskyn kanssa, joka oli johtava marxilainen teoreetikko niin sanotun toisen internationalen kaudella, s.o. 25-vuotiskaudella 1889—1914. Meidän imperialismimääritelmämme perusajatuksia vastaan Kautsky esiintyi aivan päättävästi sekä v. 1915 että jo marraskuussa 1914, jolloin hän selitti, että imperialismilla ei ole käsitettävä talouden „vaihetta” tai astetta, vaan politiikkaa, nimenomaan määrättyä finanssipääoman „eniten suosimaa” politiikkaa, että imperialismia ja „nykyaikaista kapitalismia” ei saa „samaistaa” ja että jos imperialismilla käsitetään „kaikkia nykyajan kapitalismin ilmiöitä” — kartelleja, protektionismia, finanssimiesten herruutta, siirtomaapolitiikkaa,— niin silloin kysymys imperialismin välttämättömyydestä kapitalismille on „mitä latteinta tautologiaa”, sillä silloinhan „imperialismi on luonnollisesti kapitalismille elinvälttämättömyys” j.n.e. Ilmaisemme tarkimmin Kautskyn ajatuksen, jos esitämme hänen antamansa imperialismimääritelmän, joka suuntautuu suoraan esittämiemme ajatusten olemusta vastaan (sillä vastaväitteet niiden saksalaisten marxilaisten leiristä, jotka jo monta vuotta ovat esittäneet samantapaisia ajatuksia, ovat jo kauan olleet Kautskyyllä tunnettuja määrätyn, marxilaisten keskuudessa ilmenevän virtauksen vastaväiteinä).

Kautskyn määritelmä kuuluu:

„Imperialismi on korkealle kehittyneen teollisuuskapitalismin tuote. Se on kunkin teollisen kapitalistisen kansakun-

nan pyrkimystä liittää itseensä tai alistaa alaisekseen yhä suurempia *agraarisia* (alleviivaus Kautskyn) alueita, välittämättä siitä, minkä kansakuntien asuttamia ne ovat” *.

Tämä määritelmä ei kelpaa kerrassaan mihinkään, sillä se ottaa yksipuolisesti, s.o. mielivaltaisesti, esille yksistään kansallisuuskysymyksen (joka tosin sinänsä ja myöskin suhteessaan imperialismiin on mitä tärkein) sitoen sen mielivaltaisesti ja *väärin vain* muita kansakuntia annektoivien maiden teollisuuspääomaan ja korostaen yhtä mielivaltaisesti ja *väärin* agraarialueiden annektointia.

Imperialismi on pyrkimystä annektointiin — siihen päätyy Kautskyn määritelmän *poliittinen* osa. Se on oikea, mutta äärimmäisen epätäydellinen, sillä poliittisesti imperialismi on yleensä pyrkimystä väkivaltaan ja taantumukseen. Meitä kiinnostaa kuitenkin tässä asian *taloudellinen* puoli, jonka Kautsky *itse* sisällytti *omaan* määritelmänsä. Kautskyn määritelmän virheet ovat silmään pistäviä. Imperialismille juuri *ei* olekaan luonteenomaista teollisuuspääoma, *vaan* finanssipääoma. Ei ole sattuma, että Ranskassa juuri erikoisen nopea *finanssipääoman* kehitys, teollisuuspääoman samalla heikentyessä, aiheutti viime vuosisadan 80-luvulta alkaen annektointi- (siirtomaa-) politiikan äärimmäisen kärjistymisen. Imperialismille on luonteenomaista juuri pyrkimys annektoida *ei vain* agraarialueita, vaan myös mitä teollisimpia (Belgiaan kohdistuvat Saksan ja Lothringeniin kohdistuvat Ranskan pyyteet) alueita, sillä, ensinnäkin, loppuun suoritettu maailmanjako pakottaa *uudestaanjakamisessa* kahmimaan *kaikenlaisia* maita; toiseksi, imperialismille on oleellista muutamien suurvaltain kilpataistelu hegemoniasta, s.o. pyrkimys maiden valtaukseseen ei siinä määrin suorastaan itseään varten kuin vastustajan heikentämiseksi ja *sen* hegemonian järkyttämiseksi (Saksalle on Belgia erikoisen tärkeä tukikohtana Englantia vastaan; Englannille Bagdad tukikohtana Saksaa vastaan j.n.e.).

Kautsky vetoaa erikoisesti — ja tavantakaa — englantilaisiin, jotka muka ovat vakiinnuttaneet imperialismin sanalle puhtaasti poliittisen merkityksen siinä mielessä kuin

---

* „Die Neue Zeit“, 1914, 2 (32 v.), s. 909, syyskuun 11 piltä 1914. Vrt. 1915, 2, s. 107 ja seur.

hänkin. Otamme englantilaisen Hobsonin ja luemme hänen „Imperialismi”-teoksestaan vuodelta 1902:

„Uusi imperialismi eroaa vanhasta ensinnäkin siinä, että se asettaa yhden ainoan kasvavan valtakunnan pyrkimysten tilalle sellaisten kilpailevien valtakuntien teorian ja käytännön, joista kutakin johtavat samanlaiset pyrkimykset valtiolliseen laajentumiseen ja liikehyötyyn; toiseksi siinä, että finanssiedut tai pääoman sijoittamisedut ovat hallitsevia kauppautuihin nähden” *.

Näemme, että Kautsky on tosiasiaa ehdottomasti väärässä vedotessaan yleensä englantilaisiin (hän voisi vedota korkeintaan Englannin vulgäärisiin imperialisteihin tai imperialismiin suoranaisiin puolustajiin). Näemme, että Kautsky, esiintyessään muka edelleenkin marxilaisuuden puoltajana, itse asiassa ottaakin askeleen taaksepäin *socialiliberaali* Hobsoniin verraten, joka huomioi *oikeammin* nykyaikaisen imperialismiin kaksi „historiallisesti konkreettista” tunnusmerkkiä (Kautsky suorastaan pilkkaa määritelmällään historiallista konkreettisuutta!), nimittäin: 1) *muutamien* imperialismien kilpataistelun ja 2) finanssiherran vallitsevan aseman kauppiaaseen nähden. Mutta jos kysymys on pääasiassa siitä, että teollisuusmaa annektoidi agraarimaan, niin siten asetetaan etualalle kauppiaan merkitys.

Kautskyn määritelmä ei ole vain väärä ja epämarxilainen. Se on pohjana kokonaiselle katsantokantain järjestelmälle, jotka kautta linjan tekevät eron sekä marxilaisesta teoriasta että marxilaisesta käytännöstä; ja siitä tulee vielä tuonnempana puhe. Kerrassaan kevytmielistä on se kiista sanoista, jonka Kautsky on alkanut: nimitetäänkö kapitalismin uusinta astetta imperialismiksi vaiko finanssipääoman asteeksi. Nimittääkää sitä miten haluatte; se on samantekevää. Asian ydin on siinä, että Kautsky irroittaa imperialismiin politiikan sen ekonomiikasta puhuessaan valtauksista finanssipääoman „enemmän suosimana” politiikkana ja asettaessaan sitä vastaan toisen, samalla finanssipääoman pohjalla myöskin muka mahdollisen porvarillisen politiikan. Tämän mukaan siis talouden alalla olevat monopolit soveltuisivat yhteen sellaisen poliittisen toiminnan kanssa, joka ei ole monopolistista, väkivaltaista eikä valloitushaluista.

* Hobson: „Imperialism”, L. 1902, p. 324.

Tämän mukaan siis maapallon alueellinen jakaminen, joka on suoritettu loppuun juuri finanssipääoman kaudella ja muodostaa kapitalististen suurvaltioiden kilpataistelun nykyisten muotojen omalaatuisuuden perustan, sopii yhteen ei-imperialistisen politiikan kanssa. Tuloksena on kapitalismin uusimman asteen oleellisimpien perusvastakohtien hämääminen ja tylsistäminen sen sijaan, että paljastettaisiin niiden syvyys, tuloksena on porvarillinen reformismi marxilaisuuden asemesta.

Kautsky väittelee imperialismiin ja aluevaltausten saksalaista puolustajaa Cunowia vastaan, joka järkeilee puisevasti ja kyynillisesti: imperialismi on nykyaikaista kapitalismia; kapitalismin kehitys on välttämätöntä ja edistyksestä; siis imperialismi on edistyksestä; siis täytyy nöyristellä imperialismiin edessä ja ylistää sitä! Tämä on sen pilakuvan tapaista, jonka narodnikit piirsivät Venäjän marxilaisia vastaan vuosina 1894—1895: jos muka marxilaiset pitävät kapitalismia Venäjällä kiertämättömänä ja edistyksestä, niin heidän tulee avata kapakka ja ryhtyä istuttamaan kapitalismia. Kautsky väittää Cunowia vastaan: ei, imperialismi ei ole nykyaikaista kapitalismia, vaan ainoastaan yksi nykyaikaisen kapitalismin politiikan muodoista, ja me voimme ja meidän tulee taistella tätä politiikkaa vastaan, taistella imperialismia, aluevaltauksia y.m. vastaan.

Vastaväite näyttää täysin nuhteettomalta, mutta todellisuudessa se on hienompaa, verhotumpaa (ja sen vuoksi vaarallisempaa) saarnaa sovinnosta imperialismiin kanssa, sillä sellainen „taistelu” trustien ja pankkien politiikkaa vastaan, joka ei kosketa trustien ja pankkien talouden perusteita, rajoittuu porvarilliseen reformismiin ja pasifismiin, hyviin ja hurskaksiin toivomuksiin. Olemassaolevista ristiriidoista puhumisella suoriutumista ja kaikkein tärkeimpien ristiriitojen unohtamista niiden perinpohjaisen paljastamisen asemesta,— sellaista on Kautskyn teoria, jolla ei ole mitään yhteistä marxilaisuuden kanssa. Ja on selvää, että tällainen „teoria” puolustaa vain ajatusta yhtenäisyydestä Cunowien kanssa!

„Puhtaasti taloudelliselta kannalta”, kirjoittaa Kautsky, „ei ole mahdotonta, että kapitalismi elää vielä yhden uuden vaiheen, kartellipolitiikan siirtämisen ulkopolitiikkaan,

ultraimperialismin vaiheen” *, s.o. yli-imperialismin vaiheen, koko maailman imperialismien yhdistymisen eikä niiden taistelun vaiheen, kapitalismin vallitessa tapahtuvan sotien loppumisen vaiheen, „kansainvälisesti yhtyneen finanssipääoman yhteisen maailmanriiston” vaiheen **.

Tämän „ultraimperialismin teorian” käsittelyyn meidän täytyy pysähtyä tuonnempana, osoittaaksemme seikkaperäisesti, miten ratkaisevasti ja peruuttamattomasti se sanoutuu irti marxilaisuudesta. Tässä on meidän tämän esityksen yleissuunnitelman mukaisesti luotava katsaus tätä kysymystä koskeviin tarkkoihin taloudellisiin tilastotietoihin. Onko „ultraimperialismi” „puhtaasti taloudelliselta kannalta” mahdollista vai onko se ultrapötyä?

Jos puhtaasti taloudellisella näkökannalla tarkoitetaan „puhdasta” abstraktiota, niin silloin kaikki, mitä voidaan sanoa, sisältyy teesiin: kehitys kulkee monopoleihin, siis yhtä maailmanmonopolia, yhtä maailmantrustia kohti. Se on kiistämätöntä, mutta se on myöskin täysin sisällyksetöntä, samantapaista kuin väite, että „kehitys kulkee” elintarvikkeiden tuottamiseen laboratorioissa. Tässä mielessä ultraimperialismin „teoria” on samanlaista järjettömyyttä kuin mitä olisi „ultramaanviljelyksen teoria”.

Jos taas puhutaan finanssipääoman kauden „puhtaasti taloudellisista” olosuhteista XX vuosisadan alkuun kuuluvana konkreettisena historiallisena kautena, niin parhain vastaus „ultraimperialismin” kuolleisiin abstraktioihin (jotka palvelevat yksinomaan mitä taantumuksellisinta tarkoituspäätä: huomion johtamista pois *olevien* ristiriitojen syvällisyydestä) on se, että niitä vastaan asetetaan nykyaikaisen maailmantalouden konkreettinen taloudellinen todellisuus. Kautskyn jonninjoutavat jutut ultraimperialismista kannustavat muun muassa sitä syvästi virheellistä ja imperialismien puolustajien myllyyn vettä valavaa ajatusta, että finanssipääoman herruus muka *heikentää* epätasaisuutta ja ristiriitoja maailmantaloudessa, vaikka se tosiasiassa *voimistaa* niitä.

Pienessä kirjassaan „Johdatus maailmantalouteen” *** R. Calwer on yrittänyt tehdä yhteenvedon tärkeimmistä

* „Die Neue Zeit”, 1914, 2 (32 v.), s. 921, syyskuun 11 piltä 1914. Vrt. 1915, 2, s. 107 ja seur.

** „Die Neue Zeit”, 1915, 1, s. 144, huhtikuun 30 piltä 1915.

*** R. Calwer: „Einführung in die Weltwirtschaft”. Bri. 1906.

puhtaasti taloudellisista tilastotiedoista, joiden pohjalla voidaan saada konkreettinen käsitys maailmantalouden sisäisistä keskinäisyyhteistä XIX ja XX vuosisatain vaihteessa. Hän jakaa maailman 5 „taloudelliseen pääalueeseen”: 1) keski-Euroopan (koko Eurooppa, Venäjää ja Englantia lukuunottamatta); 2) Britannian; 3) Venäjän; 4) itä-Aasian ja 5) Amerikan talousalue, lukien siirtomaat niiden valtioiden „alueisiin”, joille ne kuuluvat, ja „jättäen sivuun” harvat, talousalueitten kesken jakamattomat maat, esimerkiksi Persian, Afganistanin ja Arabian Aasiassa, Marokon ja Abessinian Afrikassa j.n.e.

Seuraavassa lyhennettynä hänen esittämänsä taloudelliset tiedot näistä alueista:

Maailman taloudelliset pääalueet	Maa- Väes- alue tö		Liiken- nelaitos rauta- liet (tuh. km.)	Kaup- tuontti ja vien- ti (mil- jard. mk.)	Kaup- tuontti (mil- jard. mk.)	Teollisuus		
	(milj. km. ²)	(milj.)				rauhin- tuot- tanta (milj. tonn.)	puu- tuot- tanta (milj. tonn.)	vär- tinäin lukum. villa- teoll. (milj.)
1) keski-Euroopan	27,6	388	204	8	41	251	15	26
	*(23,6)	(146)						
2) Britannian.....	28,9	398	140	11	25	249	9	51
	*(28,6)	(355)						
3) Venäjän.....	22	131	63	1	3	16	3	7
4) itä-Aasian.....	12	389	8	1	2	8	0,02	2
5) Amerikan.....	30	148	379	6	14	245	14	19

Näemme kolme aluetta, joissa kapitalismi on kehittynyt korkealle (liikennelaitoksen, kaupan ja teollisuuden voimakas kehittyminen): keski-Euroopan, Britannian ja Amerikan. Niiden joukossa on kolme maailmanhallitsevaa valtiota: Saksa, Englanti ja Yhdysvallat. Imperialistinen kilpailu ja taistelu niiden välillä on kärjistynyt äärimmilleen sen vuoksi, että Saksalla on mitätön alue ja vähän siirtomaita; „keski-Euroopan” muodostuminen on vielä tulevaisuuden asia, ja sen syntyminen tapahtuu hurjassa taistelussa. Toistaiseksi on koko Euroopan tunnusmerkkinä

* Suluissa siirtomaiden maa-alue ja väestö.

valtiollinen pirstoutuneisuus. Britannian ja Amerikan alueella sitävastoin valtiollinen keskitys on hyvin suuri, mutta ensin mainitun äärettömien siirtomaiden ja toisen mitättömien siirtomaiden välillä on valtava epäsuhde. Siirtomaissa taas kapitalismin kehitys on vasta alkanut. Taistelu Etelä-Amerikasta käy yhä kärkevämmäksi.

Kaksi aluetta — Venäjän ja itä-Aasian — ovat kapitalismin heikon kehityksen alueita. Ensimmäisessä on asutus tavattoman harva, toisessa — tavattoman tiheä; ensimmäisessä on valtiollinen keskitys suuri, toisesta sitä puuttuu. Kiinaa on vasta alettu jakaa, ja taistelu siitä Japanin, Yhdysvaltojen y.m. välillä kärjistyy yhä enemmän.

Verratkaa tähän todellisuuteen — taloudellisten ja poliittisten ehtojen tavattomaan erilaisuuteen, eri maiden kasvunopeuden y.m. äärimmäiseen epätasaisuuteen ja imperialististen valtioiden väliseen raivoisaan taisteluun — Kautskyn tyhmiä kaskuja „rauhallisesta” ultraimperialismista. Eikö se olekin säikähtäneen pikkuporvarin taantumuksellinen yritys piiloutua ankaralta todellisuudelta? Eivätkö kansainväliset kartellit, jotka Kautskysta näyttävät ultraimperialismin iduilta (kuten pillerienkin valmistus laboratoriossa „voidaan” selittää ultramaanviljelyksen iduksi), tarjoa meille esimerkkiä maailmanjaosta ja uudelleenjakamisesta, siirtymisestä rauhallisesta jaosta ei-rauhalliseen ja päinvastoin? Eikö Amerikan y.m. finanssipääoma, joka on, Saksan siihen osallistuessa, rauhallisesti jakanut koko maailman esimerkiksi kansainvälisen ratakiskosyndikaatin kautta tai kansainvälisen kauppalaivastustin kautta, nyt uudelleen jaa maailmaa uusien voimasuhteiden perusteella, jotka eivät muutu lainkaan rauhallista tietä?

Finanssipääoma ja trustit eivät heikennä, vaan lisäävät maailmantalouden eri osien kasvunopeuden erilaisuutta. Ja kun kerran voimasuhteet ovat muuttuneet, niin minkä muun kuin *voiman* perusteella voitaisiin *kapitalismin vallitessa* ratkaista ristiriidat? Erikoisen tarkkoja tietoja kapitalismin ja finanssipääoman erilaisesta kasvunopeudesta koko maailmantaloudessa saamme rautatietilastosta *. Imperialisti-

* Stat. Jahrbuch für das deutsche Reich, 1915; Archiv für Eisenbahnwesen, 1892 (Saksan valtakunnan tilastollinen vuosikirja, 1915; Rautatien arkisto, 1892. *Toim.*); eräät pienet yksityiskohdat, jotka koskevat rautateiden jakaantumista eri maiden siirtomaissa, on vuodelta 1890 pitänyt määrittellä likipitään.

sen kehityksen viime vuosikymmenien aikana rautateiden pituus on muuttunut seuraavasti:

	1890	1913	Rautatiet (tuh. km.)	
Eurooppa	224	346	+	+122
Amerikan Yhdysvallat	268	411		+143
Kaikki siirtomaat	82	210		+128
Aasian ja Amerikan itsenäiset ja puoli-itsenäiset valtiot	43	137		+ 94
	125	347		
Kaikkiaan	617	1.104		+222

Rautateiden kehitys on siis tapahtunut nopeimmin siirtomaissa sekä Aasian ja Amerikan itsenäisissä (ja puoli-itsenäisissä) valtioissa. On tunnettua, että 4—5 suurimman kapitalistisen valtion finanssipääoma hallitsee ja johtaa täällä täydellisesti. Kaksisataa tuhatta kilometriä uusia rautateitä siirtomaissa ja muissa Aasian ja Amerikan maissa merkitsee yli 40 miljardin markan pääoman uutta sijoitusta erikoisen edullisilla ehdoilla, erikoisilla takeilla tuloista, voittoa tuottavilla tilauksilla teräsvalimoille y.m. j.n.e.

Kapitalismi kasvaa nopeimmin siirtomaissa ja valtameren takaisissa maissa. Niiden keskuudessa ilmestyy *uusia* imperialistisia valtoja (Japani). Maailman imperialistien taistelu kärjistyy. Kasvaa pakkovero, jota finanssipääoma perii erikoisen tuottavista siirtoma- ja merentakaisista liikkeistä. Tätä „saalista” jaettaessa poikkeuksellisen suuri osuus joutuu niiden maiden käsiin, jotka eivät aina ole ensi sijalla tuotantovoimien kehitysvauhdissa. Suurimmissa valtioissa, niiden siirtomaat mukaanotettuina, rautateiden pituus oli seuraava:

	(tuhansia kilometrejä)		
	1890	1913	
Yhdysvallat	268	413	+145
Britannian valtakunta	107	208	+101
Venäjä	32	78	+ 46
Saksa	43	68	+ 25
Ranska	41	63	+ 22
Kaikkiaan 5 valtiossa	491	830	+339

Siis noin 80% koko rautateiden määrästä on keskittynyt viiden suurimman valtion käsiin. Mutta näiden rautateiden *omistuksen* keskittyminen, finanssipääoman keskittyminen

on vielä verrattomasti suurempi, sillä esimerkiksi Englannin ja Ranskan miljonääreille kuuluu valtava määrä Amerikan, Venäjän y.m. rautatieosakkeista ja -obligatioista.

Siirtomaittensa ansiosta Englanti on lisännyt „omaan” rautatieverkkoaan 100.000 kilometrillä, neljä kertaa enemmän kuin Saksa. Kuitenkin on yleisesti tunnettua, että Saksan tuotantovoimien kehitys ja varsinkin kivihiili- ja rautateollisuuden kehitys tapahtui tuona aikana verrattomasti nopeammin kuin Englannissa — Ranskasta ja Venäjältä puhumattakaan. V. 1892 Saksa tuotti 4,9 milj. tonnia valurautaa, Englanti 6,8; mutta v. 1912 Saksa tuotti jo 17,6, Englanti 9,0, s.o. jättiläismäinen ylivoima Englantiin nähden! * Herää kysymys, mitä muita keinoja kuin sota voi *kapitalismin pohjalla* löytyä sen epäsuhteen poistamiseksi, mikä on toisaalta tuotantovoimien kehityksen ja pääoman kasautumisen, toisaalta siirtomaiden ja finanssipääoman „vaikutuspiirien” jakamisen välillä?

VIII. KAPITALISMIN LOISMAISUUS JA MÄTÄNEMINEN

Meidän tulee nyt vielä pysähtyä tarkastelemaan imperialismin erästä sangen tärkeätä puolta, jolle useimmiten ei anneta riittävää merkitystä tätä aihetta käsiteltäessä. Eräs marxilaisen Hilferdingin puutteista on se, että hän on tässä ottanut askeleen taaksepäin ei-marxilaiseen Hobsoniin verraten. Tarkoitamme imperialismin ominaista loismaisuutta.

Kuten olemme nähneet, imperialismin pohjimmainen taloudellinen perusta on monopoli. Tämä monopoli on kapitalistinen, t.s. se on kasvanut esiin kapitalismista ja on olemassa kapitalismin, tavarantuotannon ja kilpailun yleisissä olosuhteissa, alituisessa ja ulospääsyä vailla olevassa ristiriidassa näiden yleisten olosuhteiden kanssa. Mutta siitä huolimatta se synnyttää, kuten kaikenlainen monopoli, kiertämättä pysähdys- ja mätänemisyrittämissä. Mikäli saatetaan voimaan, vaikkapa väliaikaisesti, monopolihinnat, sikäli katoavat tiettyssä määrin teknilliseen ja siis kaikkeen muuhunkin edistykseen ja eteenpäin menoon kannustavat vaikuttimet; sikäli ilmaantuu edelleen *taloudellinen mah-*

* Vrt. myöskin Edgar Crammond: „The Economic Relations of the British and German Empires” „Journal of the Royal Statistical Society”ssa”, 1914, July, pp. 777 ss. („Britannian ja Saksan valtakunnan väliset taloudelliset suhteet” „Kuninkaallisen tilastoyhdistyksen julkaisussa”, 1914, heinäkuu, s. 777 ja seur. Toim.).

dollisuus teknillisen edistyksen keinotekoiseen pidättämiseen. Esimerkki: muuan Owens keksi Amerikassa pullo-koneen, joka merkitsee vallankumousta pullojen valmistuksessa. Saksalainen pullotehtailijain kartelli ostaa Owensin patentit ja pistää ne veran alle estäen niiden käytäntöön-oton. Monopoli ei tietenkään voi kapitalismin vallitessa milloinkaan täydellisesti ja hyvin pitkäksi ajaksi poistaa kilpailua maailmanmarkkinoilta (siinä on muun muassa yksi syy ultraimperialismin teorian järjettömyyteen). Tuotantokulujen supistamisen ja voittojen suurentamisen mahdollisuus teknillisten parannusten avulla vaikuttaa tietenkin uudistusten hyväksi. Mutta monopolille ominainen pysähdys- ja mätänemistendenssi vaikuttaa puolestaan edelleenkin ja pääsee eri teollisuusaloilla ja eri maissa aika ajoin voitolle.

Erikoisen laajojen, rikkaiden tai edullisesti sijaitsevien siirtomaiden omistamismonopoli vaikuttaa samaan suuntaan.

Edelleen. Imperialismi on rahapääoman valtavaa kasautumista harvoin maihin, rahapääoman, joka, kuten näimme, kohoaa 100—150 miljardiin frangiin arvopapereina. Siitä johtuu koroillaan, s.o. „kuponkeja leikkaamalla”, elävien henkilöiden luokan tai, oikeammin, kerroksen tavaton kasvu,— henkilöiden, jotka ovat täydellisesti erillään kaikista liikeyrityksistä ja joiden ammattina on joutilaisuus. Pääoman maastavienti, joka on imperialismin oleellisimpia taloudellisia perusteita, lisää vielä enemmän tätä koroilla-eläjäkerroksen täydellistä erilläänoloa tuotannosta ja painaa loismaisuuden leiman koko siihen maahan, joka elää riistämällä muutamien merentakaisen maiden ja siirtomaiden työtä.

„Vuonna 1893”, kirjoittaa Hobson, „ulkomaille sijoitettu brittiläinen pääoma oli noin 15% koko Yhdistyneen Kuningaskunnan rikkaudesta” *. Muistakaamme, että vuoteen 1915 mennessä tämä pääoma lisääntyi likipitään 2½-kertaisesti. „Aggressiivinen imperialismi”, kirjoittaa Hobson edelleen, „joka tulee niin kalliiksi veronmaksajille ja jolla on niin vähän merkitystä teollisuudenharjoittajalle ja kauppiaille,... on suurten voittojen lähde kapitalistille, joka etsii sijoitusta pääomalleen”... (englanniksi tämä

* Hobson, ss. 59, 60.

käsite ilmaistaan yhdellä sanalla: „investor” — „sijoittaja”, koroillaeläjä)... „Koko vuositulon, jonka Iso-Britannia saa koko ulkomaan- ja siirtomaankaupastaan, viennistä ja tuonnista, tilastotieteilijä Giffen määrittelee 18 milj. sterlinkipunnaksi (noin 170 milj. ruplaksi) v. 1899, kun laskeetaan $2\frac{1}{2}\%$ koko 800 milj. sterlinkipunnan vuosivaihhdolle”. Niin suuri kuin tämä summa onkin, se ei voi antaa selitystä Ison-Britannian aggressiiviselle imperialismille. Siitä antaa selityksen se 90—100 milj. sterlinkipunnan summa, joka edustaa „sijoitetun” pääoman tuloja, koroillaeläjäkerroksen tuloja.

Koroillaeläjäin tulot ovat *viisi kertaa* suuremmat kuin tulot ulkomaankaupasta maailman huomattavimmassa „kauppa”-maassa! Siinä on imperialismin ja imperialistisen loismaisuuden olemus.

„Koroillaeläjävaltio”-(Rentnerstaat) eli koronkiskurivaltio-käsitettä on sen vuoksi alettu käyttää yleisesti imperialismia koskevassa taloudellisessa kirjallisuudessa. Maailma on jakaantunut kouralliseen koronkiskurivaltioita ja velallisvaltioiden suureen enemmistöön. „Pääoman ulkomaisten sijoitusten joukossa”, kirjoittaa Schulze-Gaevernitz, „ovat ensi sijalla sellaiset, jotka lankeavat valtiollisesti riippuvaisiin maihin tai liittolaismaihin: Englanti myöntää lainoja Egyptille, Japanille, Kiinalle ja Etelä-Amerikalle. Sen sotalaivasto näyttelee äärimmäisessä tapauksessa ulosottomiehen osaa. Englannin valtiollinen voima varjelee sitä velallisten levottomuuksilta”*. Sartorius von Waltershausen asettaa teoksessaan „Pääoman ulkomaille sijoittamisen kansantaloudellinen järjestelmä” „koroillaeläjävaltion” esikuvaksi Hollannin ja huomauttaa, että sellaisiksi ovat nyt muodostumassa Englanti ja Ranska**. Schilderin mielestä viisi teollisuusvaltiota: Englanti, Ranska, Saksa, Belgia ja Sveitsi ovat „ilmeisiä krediittorimaita”. Hollantia hän ei laske niihin vain sen vuoksi, että sen „teollisuus on vähän kehittyynyttä”***. Yhdysvallat esiintyvät krediittorina vain Amerikassa.

„Englanti”, kirjoittaa Schulze-Gaevernitz, „muuttuu vähitellen teollisuusvaltiosta krediittorivaltioksi. Huolimatta teollisuustuotannon ja teollisen viennin absoluuttisesta

* Schulze-Gaevernitz, Br. Imp., 320 y.m.

** Sart. von Waltershausen: „D. Volkswirt. Syst. etc.” B. 1907, Buch IV.

*** Schilder, s. 393.

lisääntymisestä, kasvaa koroista ja voitto-osingoista, emissioista, välityksestä ja keinottelusta saatavien tulojen suhteellinen merkitys koko kansantaloudessa. Mielestäni juuri tämä seikka on imperialistisen nousun taloudellinen perusta. Krediittori on lujemmissa suhteissa velalliseen kuin myyjä ostajaan”*. Berliiniläisen „Pankki” aikakauslehden julkaisija A. Lansburgh kirjoitti Saksaan nähden v. 1911 kirjoituksessaan „Saksa koroillaeläjävaltiona” seuraavasti: „Saksassa tehdään mielellään pilkkaa Ranskassa havaittavasta taipumuksesta muuttua koroillaeläjäksi. Mutta tällöin unohdetaan, että mikäli se koskee porvaristoa, Saksan olot muodostuvat yhä enemmän Ranskan olojen kaltaisiksi”**.

Koroillaeläjävaltio on loismaisen, mätänevän kapitalismin valtio, ja tämä seikka ei voi olla heijastumatta kaikissa kyseessä olevien maiden yhteiskunnallis-poliittisissa oloissa yleensä eikä työväenliikkeen kahdessa päävirtauksessa erikoisesti. Saadaksemme tämän mahdollisimman havainnollisesti esitetyksi, annamme puheenvuoron Hobsonille, joka on „luotettavin” todistaja, sillä häntä on mahdoton epäillä mieltymyksestä „marxilaiseen oikeauskoisuuteen”, ja toisaalta hän on englantilainen, joka tuntee hyvin asiain-tilan tuossa sekä siirtomaista, finanssipääomasta että imperialistisesta kokemuksesta rikkaimmassa maassa.

Kuvatessaan englantilais-buurilaisen sodan voimakkaiden vaikutelmien alaisena imperialismiin yhteyttä „finanssiherrojen” etuihin sekä heidän voittojensa kasvua urakoista, hankinnoista y.m., Hobson kirjoitti: „tämän selvästi loismaisen politiikan suuntaajina ovat kapitalistit; mutta nuo samat syyt vaikuttavat myöskin erikoisiin työläiskerrokseen. Monissa kaupungeissa tärkeimmät teollisuusalat ovat riippuvaisia valtion tilauksista; metallurgisen ja laivanrakennusteollisuuden keskusten imperialismi on melkoisesti riippuvainen tästä seikasta”. Kahdenlaiset seikat heikensivät tekijän mielestä vanhojen valtakuntien voimaa: 1) „taloudellinen parasitismi” ja 2) sotaväen muodostaminen riippuvaisuussuhteissa olevista kansoista. „Ensimmäisenä seikkana on tavanomainen taloudellinen parasitismi, jonka mukaisesti isäntävaltio käyttää provinssiaan, siirtomaitaan ja riippuvaisuussuhteissa olevia maita oman hallitsevan

* Schulze-Gaevernitz, Br. Imp., 122.

** „Die Bank”, 1911, 1, ss. 10—11.

luokkansa rikastuttamiseen ja omien alaluokkiensa lahjomiseen, jotta nämä pysyisivät rauhallisina". Tällaisen lahjomisen, tapahtuipa se missä muodossa tahansa, taloudellista mahdollisuutta varten on välttämätöntä — lisäämme puolestamme — monopolistisesti korkea voitto.

Toiseen seikkaan nähden Hobson kirjoittaa: „Imperialismin sokeuden kummallisimpia oireita on se huolettomuus, jolla Iso-Britannia, Ranska ja muut imperialistiset kansakunnat lähtevät tälle tielle. Iso-Britannia on mennyt muita pitemmälle. Useimmat niistä taisteluista, joilla me valloitimme intialaisen valtakuntamme, kävivät sikäläisestä väestöstä muodostetut sotajoukkomme; Intiassa samoin kuin viime aikoina Egyptissäkin on suuria brittiläisten komentamia vakinaisia armeijoita; alkuasukkaat ovat käyneet meitä varten miltei kaikki ne sodat, joilla olemme alistaneet valtaamme Afrikan, sen eteläosaa lukuunottamatta”.

Kiinan jakamisen perspektiivi on saanut Hobsonin antamaan seuraavan taloudellisen arvion: „Suurin osa länsi-Eurooppaa voisi silloin saada sen ulkonäön ja luonteen, mikä nyt on näiden maiden eräillä osilla: etelä-Englannilla, Rivieralla, niillä Italian ja Sveitsin seuduilla, missä käy eniten matkailijoita ja asuu rikkaita, nimittäin sellaisia rikkaiden ylimysten pikkuryhmiä, jotka saavat osinkoja ja eläkettä kaukaisesta Idästä, ja hieman huomattavampi ryhmä toimenhaltijoita ja kauppiaita ja suurempi määrä kotiapulaisia ja kuljetusalalla ja tuotteiden loppujalostuksen suorittavassa teollisuudessa työskenteleviä työläisiä. Tärkeimmistä teollisuusaloista tulisi loppu, ja elintarvikkeita ja puolivalmisteita virtaisi massatuotteina pakkoveron muodossa Aasiasta ja Afrikasta”. „Sellaisia mahdollisuuksia tarjoaa meille länsivaltojen laajempi yhteenliittymä, Euroopan suurvaltojen liitto: se ei ainoastaan olisi viemättä eteenpäin maailman sivilisaation asiaa, vaan saattaisi merkitä hirveän suurta lännen parasitismien vaaraa: erottaa erilliseksi ryhmäksi teollisesti kehittyneet kansakunnat, joiden yläluokat saisivat valtavan suurta pakkoveroa Aasiasta ja Afrikasta ja pitäisivät tämän pakkoveron turvin yllä suuria, nöyriä toimitsija- ja palvelijajoukkoja, jotka eivät enää työskentelisi maatalouden ja teollisuuden massatuotteiden tuotannossa, vaan olisivat yksilöiden palveluksessa tai toisarvoisessa teollisessa työssä uuden finanssiylimystön valvonnan alaisina. Ne, jotka ovat valmiit

viittaamaan kintaalla sellaiselle teorialle” (olisi pitänyt sanoa: perspektiiville) „käsittelyä ansaitsemattomana, ajateltakoot niitä taloudellisia ja sosiaalisia oloja, jotka vallitsevat nykyisen etelä-Englannin niissä piirikunnissa, jotka on jo saatettu sellaiseen tilaan. Ajateltakoot he sitä, miten tavattoman laajaksi tällainen järjestelmä saattaisi muodostua, jos Kiina alistettaisiin sentapaisten rahamiesryhmien, „pääoman sijoittajain” ja heidän poliittisten ja kauppa- ja teollisuuspalvelijainsa taloudelliseen valvontaan, jotka pumpaavat tuloja säiliöstä, joka potentiaalisesti on suurimpia, mitä maailma on koskaan nähnyt, tarkoituksenaan käyttää nuo voittotulot Euroopassa. Tilanne on tietenkin liian monimutkainen ja maailman voimien peli liian vaikea arvioitavaksi, jotta voitaisiin pitää hyvin uskottavana joko tätä tai tuota, vain jotain yhdensuuntaista tulevaisuuden tulkintaa. Mutta ne vaikutteet, jotka ohjaavat länsi-Euroopan imperialismia nykyään, sysäävät tähän suuntaan, ja elleivät ne kohtaa vastarintaa, ellei niitä johdeta toiseen suuntaan, niin ne tulevat suuntaamaan kehitystä nimenomaan sellaiseen lopputulokseen” *.

Tekijä on aivan oikeassa: *elleivät* imperialismiin voimat kohtaisi vastarintaa, niin ne johtaisivat juuri tähän. „Euroopan Yhdysvaltain” merkitys nykyisissä, imperialistisissa oloissa on siinä arvioitu oikein. Pitäisi vain lisätä, että *myöskin työväenliikkeessä* opportunistit, jotka ovat nykyisin tilapäisesti voittaneet useimmissa maissa, „työskentelevät” järjestelmällisesti ja itsepintaisesti juuri tähän suuntaan. Imperialismi, joka merkitsee maailmanjakoa ja muidenkin kuin Kiinan riistämistä ja joka merkitsee monopolisesti korkeita voittoja muutamille rikkaimmille maille, tekee taloudellisesti mahdolliseksi proletariaatin ylimpien kerrosten lahjomisen ja ruokkii, muovaa ja lujittaa siten opportunistia. Ei ole vain unohtettava niitä yleensä imperialismia ja erikoisesti opportunistia vastaan toimivia voimia, joita sosialiliberaali Hobson ei tietenkään voi nähdä.

Saksalainen opportunisti Gerhard Hildebrand, joka aikoo erotettiin puolueesta imperialismiin puolustamisen vuoksi, mutta joka nykyisin voisi olla Saksan n.s. „sosialidemokraattisen” puolueen johtaja, täydentää hyvin

---

* Hobson, ss. 103, 205, 144, 335, 386.

Hobsonia saarnatessaan „länsi-Euroopan Yhdysvaltoja” (ilman Venäjää) tarkoituksella saada aikaan „yhteisiä” toimenpiteitä... afrikkalaisia neekereitä vastaan, „suur-islamilaista liikettä” vastaan, „voimakkaan sotajoukon ja laivaston” ylläpitämistä varten, „japanilais-kiinalaista liittoutumaa” vastaan * y.m.s.

Schulze-Gaevernitzin kuvaus „brittiläisestä imperialismin” näyttää meille samat loismaisuuden piirteet. Englannin kansallistulot likipitään kaksinkertaistuivat vuodesta 1865 vuoteen 1898, mutta tulot „ulkomailta” kasvoivat samaan aikaan *yhdeksänkertaisesti*. Jos imperialismiin „ansiona” on „neekerien kouluttaminen työhön” (pakottamatta se ei käy...), niin imperialismiin „vaarallisuus” on siinä, että „Eurooppa säilyttää ruumiillisen työn — aluksi maanviljelys- ja kaivostyön, mutta sitten karkeamman teollisuustyönkin — tummaihoisen ihmiskunnan harteille ja itse asettuu koroillaeläjäksi, valmistuen mahdollisesti siten punaihoisten ja tummaihoisten rotujen taloudellista ja sitten poliittistakin emansipaatiota”.

Yhä suurempi osa maata Englannissa riistetään maataloustuotannolta ja otetaan urheilutarkoituksiin, rikkaiden huviteluun. Skotlannista — aristokraattisesta metsästys- ja nuusta urheiluseudusta — sanotaan, että „se elää menneisyydellään ja mister Carnegie’lla” (amerikkalaisella miljardöörillä). Yksistään kilpa-ajoihin ja ketunmetsästyksen Englanti kuluttaa vuosittain 14 milj. sterlinkipuntaa (noin 130 milj. ruplaa). Koroillaeläjien lukumäärä Englannissa on noin miljoona. Tuotannossa työskentelevän väestön prosenttimäärä alenee:

	Englannin väestö (milj.)	Työl. lukum. teollisuuden pöytäalolla (milj.)	Suhde väestöön %
1851	17,9	4,1	23%
1901	32,5	4,9	15%

Ja Englannin työväenluokasta puhuessaan on „XX vuosisadan alussa ilmenevän brittiläisen imperialismiin” porvarillinen tutkija pakotettu järjestelmällisesti tekemään eron työläisten „huippukerroksen” ja „varsinaisesti proletarisen alemman kerroksen” välillä. Huippukerros antaa suuren

* Gerhard Hildebrand: „Die Erschütterung der Industriegherrschaft und des Industriesozialismus”, 1910, s. 299 ja seur. („Teollisuuden herruuden ja teollisuus-sosialismin järkyttyminen”. *Toim.*).

joukon jäseniä osuuskuntiin ja ammattiliittoihin, urheilyyhdistyksiin ja monilukuisiin uskonnollisiin lahkokuntiin. Sen tasolle on mukautettu äänioikeus, joka Englannissa on „yhä vielä *kyllin rajoitettu, sulkeakseen pois varsinaisesti proletaarisen alemman kerroksen*”! Englannin työväenluokan aseman kaunistelemiseksi puhutaan tavallisesti vain tästä huippukerroksesta, joka muodostaa proletariaatin *vähemmistön*: esimerkiksi „työttömyyskysymys on pääasiassa kysymys, joka koskee Lontoota ja proletaarista alinta kerrosta, *josta poliitikot hyvin vähän välittävät*” *... Olisi pitänyt sanoa: josta porvarilliset politikointsijat ja „sosialistiset” opportunistit hyvin vähän välittävät.

Niihin imperialismin erikoispiirteisiin, jotka ovat yhteydessä kuvailtavaan ilmiöpiiriin, kuuluu siirtolaisuuden väheneminen imperialistimaista ja maahanmuuton (työläisten ja siirtolaisten maahantulon) lisääntyminen näihin maihin takapajuisemmista maista, joissa on pienemmät palkat. Siirtolaisuus Englannista, kuten Hobson huomauttaa, vähennee vuodesta 1884: se oli sinä vuonna 242 tuh. henkeä ja vuonna 1900 169 tuhatta. Siirtolaisuus Saksasta kohosi korkeimmilleen vuosikymmenenä 1881—1890, nimittäin: 1.453.000, väheten kahtena seuraavana vuosikymmenenä 544.000:een ja 341.000:een. Sen sijaan Itävallasta, Italiasta, Venäjältä y.m. Saksaan saapuvien työläisten lukumäärä kasvoi. Vuoden 1907 väenlaskun mukaan Saksassa oli 1.342.294 ulkomaalaista, niistä teollisuustyöläisiä 440.800, maatyöläisiä 257.329 **. Ranskassa ovat vuoriteollisuustyöläiset „huomattavimmalta osaltaan” ulkomaalaisia: puolalaisia, italialaisia ja espanjalaisia ***. Yhdysvalloissa on itä- ja etelä-Euroopasta saapuneilla siirtolaisilla huonoimmin palkatut työpaikat, mutta amerikkalaiset työläiset muodostavat suurimman osan niistä, joita nostetaan työnjohtajiksi ja jotka saavat parhaimmin palkatut työt ****. Imperialismin on todenssi vetää työläistenkin keskuudesta esiin etuoikeutettuja ryhmiä ja lohkaista ne erilleen proletariaatin laajasta joukosta.

* Schulze-Gaevernitz, Br. Imp., 301.

** Statistik des Deutschen Reichs, Bd. 211 (Saksan valtakunnan tilasto, 211. osa. Toim.).

*** Henger: „Die Kapitalsanlage der Franzosen”, St. 1913 („Ranskan pääomaisjoitukset”. Stuttgart, 1913. Toim.).

**** Hourwich: „Immigration and Labour”. N. Y. 1913 („Immigraatio ja työ”. New York, 1913. Toim.).

On pantava merkille, että imperialismiin pyrkimys työläisten hajottamiseen ja opportunistin voimistamiseen heidän keskuudessaan, työväenliikkeen väliaikaisen hajaannustilan aikaansaamiseen tuli Englannissa esille jo paljon ennen XIX vuosisadan loppua ja XX vuosisadan alkua. Sillä Englannissa esiintyi XIX vuosisadan puolivälistä alkaen kaksi imperialismiin huomattavaa erikoispiirrettä: valtavat siirtomaat ja monopoliasema maailmanmarkkinoilla. Marx ja Engels seurasivat systemaattisesti monen vuosikymmenen ajan tätä työväenliikkeessä olevan opportunistin yhteyttä Englannin kapitalismin imperialistisiin erikoispiirteisiin. Engels esimerkiksi kirjoitti Marxille lokakuun 7 p:nä 1858: „Englannin proletariaatti porvarillistuu tosiasiaa yhä enemmän, joten tuo kaikista kansakunnista porvarillisiin kansakunta haluaa nähtävästi johtaa asiat loppujen lopuksi siihen, että sillä on porvariston *ohella* porvarillinen ylimystö ja porvarillinen proletariaatti. Koko maailmaa riistävän kansakunnan taholta sellainen on tietenkin tietysti suhteessa lainmukaista”⁸⁴. Lähes neljännesvuosisadan kuluttua, kirjeessään elokuun 11 p:ltä 1881, hän puhuu „pahimmista Englannin trade unioneista, jotka sallivat porvariston ostamien tai ainakin sen palkkaamien henkilöiden johtaa itseään”⁸⁵. Ja kirjeessään Kautskylle syyskuun 12 p:ltä 1882 Engels kirjoitti: „Kysytte minulta, mitä Englannin työläiset ajattelevat siirtomaapolitiikasta? Sitä samaa, mitä he ajattelevat yleensä politiikasta. Täällä ei ole työväenpuoluetta, täällä on ainoastaan vanhoillisia ja liberaalisia radikaaleja, ja työläiset nauttivat kaikessa rauhassa yhdessä heidän kanssaan siitä monopoliasemasta, joka Englannilla on siirtomaissa ja maailmanmarkkinoilla”^{*}. (Samaa on Engels sanonut lehdistöä varten esipuheessaan „Työväenluokan asema Englannissa” teoksen toiseen painokseen v. 1892.)

Tässä on selvästi esitetty syyt ja seuraukset. Syyt: 1) kyseessäoleva maa riistää koko maailmaa; 2) sen monopoliasema maailmanmarkkinoilla; 3) sen siirtomaamonopoli. Seuraukset: 1) Englannin proletariaatin erään osan porvarillistuminen; 2) osa siitä sallii sellaisten henkilöiden

* Briefwechsel von Marx und Engels, Bd. II, S. 290; IV, 433 (Marxin ja Engelsin kirjeenvaihto, II osa, s. 290. *Toim.*).— K. Kautsky: „Sozialismus und Kolonialpolitik”, Brl. 1907, s. 79 („Sosialismi ja siirtomaapolitiikka”. Berliini, 1907. *Toim.*); tämä kirjanen on kirjoitettu niinä äärettömän kaukaisina aikoina, jolloin Kautsky oli marxilainen.

johtaa itseään, jotka porvaristo on ostanut tai ainakin pal-kannut. Imperialismi XX vuosisadan alussa suoritti loppuun maailmanjaon harvalukuisten valtioiden kesken, joista jokainen nyt riistää (ylivoittojen kiskomisen mielessä) vähän pienempää osaa „koko maailmasta” kuin Englanti vuonna 1858; kullakin on monopoliasema maailmanmarkki-noilla trustien, kartellien, finanssipääoman sekä krediittorin ja velallisen välisten suhteiden ansiosta; kullakin on vis-sissä määrin siirtomaamonopoli (olemme nähneet, että maailman *kaikkien* siirtomaiden 75 miljoonasta neliökilo-metristä on 65 milj., s.o. 86% keskittynyt kuuden vallan haltuun; 61 milj., s.o. 81% on keskittynyt 3 vallan haltuun).

Nykyisen aseman erikoisuutena ovat sellaiset taloudelliset ja poliittiset olosuhteet, jotka eivät ole voineet olla voimista-matta opportunistin sovittamattomuutta työväenliikkeen yleisten perusetujen kanssa; imperialismi on iduista kasva-nut hallitsevaksi järjestelmäksi; kapitalistiset monopolit ovat vallanneet etutilan kansantaloudessa ja politiikassa; maailmanjako on saatettu loppuun; mutta toiselta puolen Englannin jakamattoman monopolin asemesta me havait-semme taistelun harvalukuisten imperialististen maiden välillä monopoleihin osallistumisesta, taistelun, joka on luonteenomaista koko XX vuosisadan alulle. Opportunismi ei voi nyt päästä täydellisesti voitolle jonkin maan työväen-liikkeessä monien vuosikymmenien ajaksi, kuten se voitti Englannissa XIX vuosisadan toisella puoliskolla, mutta useissa maissa se on lopullisesti kypsynyt, ylikypsynyt ja mädäntynyt sulautuessaan sosialishovinismina yhteen porvarillisen politiikan kanssa*.

IX. IMPERIALISMIN KRITIIKKIÄ

Imperialismin kritiikin me käsitämme sanan laajassa merkityksessä eri yhteiskuntaluokkien suhtautumisena impe-rialismin politiikkaan niiden yleisestä ideologiasta riippuen.

Toisaalta finanssipääoman jättiläismitat, finanssipää-oman, joka on keskittynyt harvojen käsiin ja luo tavattoman laajalle levinneen ja tiheän suhteiden ja yhdyssiteiden

---

* Herrojen Potresovien, Tshhenkelien, Maslovien j.n.e. peittelemätön samoin kuin verhoittukin (herrojen Tshheidzen, Skobelevin, Axelrodin, Martovin y.m.) venäläinen sosialishovinismi on myöskin kasvanut opportunistin venäläisestä muunnoksesta, nimittäin likvidaattoruudesta.

verkon, joka alistaa sen alaiseksi suuret joukot ei vain keskikokoisia ja pieniä, vaan myöskin kääpiökapitalisteja ja pikkuisäntiä,— ja toisaalta, kärjistynyt taistelu muiden finanssimiesten kansallisten valtioryhmäin kanssa maailmanjaosta ja herruudesta muissa maissa,— kaikki se saa aikaan kaikkien omistavien luokkien yleisen siirtymisen imperialismin puolelle. „Yleinen” viehättyminen sen näköaloihin, imperialismin kiihkeä puolustaminen, sen kaunisteleminen kaikin mahdollisin tavoin — sellainen on ajan merkki. Imperialistinen ideologia tunkeutuu työväenluokkaankin. Kiinan muuri ei ole erottamassa sitä muista luokista. Kun Saksan nykyisen niin sanotun „sosialidemokratian” puolueen johtajat ovat täydellä syyllä saaneet „sosiali-imperialistien” nimen, ovat siis sosialisteja sanoissa, imperialisteja teoissa, niin Hobson puhui jo vuonna 1902 opportunistiseen „Fabian-yhdistykseen” kuuluvien „fabianilaisten imperialistien” olemassaolosta Englannissa.

Porvarilliset oppineet ja publisistit esiintyvät imperialismin puolustajina tavallisesti jonkin verran verhotussa muodossa hämäten imperialismin täydellistä herruutta ja sen syviä juuria ja pyrkivät vetämään etualalle yksityiseikkoja ja toisarvoisia sivuasioita, kääntämään huomion pois oleellisesta aivan teennäisillä „reformien” luonnoksilla, kuten trustien tai pankkien poliisivalvonta y.m.s. Kyynilliset ja avoimet imperialistit, joilla on rohkeutta tunnustaa tolkuttomaksi ajatus imperialismin perusominaisuuksien reformeeraamisesta, esiintyvät harvemmin.

Otamme esimerkin. Saksan imperialistit koettavat julkaisussaan „Maailmantalouden arkisto” tarkastella kansallisten vapausliikkeiden kehitystä siirtomaissa ja erikoisesti tietenkin ei-saksalaisissa siirtomaissa. He panevat merkille liikehtimiset ja vastalauseet Intiassa, liikkeen Natalissa (etelä-Afrikka), Hollannin Intiassa j.n.e. Artikkelissaan englantilaisen selostuksen johdosta, jossa on selostettu alistettujen kansakuntain ja rotujen konferenssia, jonka vierasmaalaisten herruuden alaisten Aasian, Afrikan ja Euroopan kansojen edustajat pitivät kesäkuun 28—30 p:nä 1910, eräs saksalainen imperialisti kirjoittaa tässä konferenssissa pidettyjä puheita arvostellen seuraavaa: „Meille sanotaan, että imperialismia vastaan täytyy taistella; hallitsevien valtioiden on tunnustettava alistettujen kansojen oikeus

itsenäisyyteen; kansainvälisen tribunaalin tulee valvoa suurvaltojen ja heikkojen kansojen välisten sopimusten täyttämistä. Näitä viattomia toivomuksia pitemmälle ei konferenssi mene. Emme näe jälkeäkään sen totuuden käsittämistä, että imperialismi on erottamattomasti sidottu kapitalismiin sen nykyisessä muodossa ja että sen vuoksi (!) suoranaan taistelu imperialismia vastaan on toivotonta, paitsi mahdollisesti silloin, jos rajoitutaan vastustamaan yksityisiä, erikoisen inhottavia kohtuuttomuuksia” *. Koska imperialismin perusteiden reformistinen korjaaminen on petos, „viaton toivomus”, koska sorrettujen kansakuntien porvarilliset edustajat eivät mene „pitemmälle” eteenpäin, niin sortavan kansakunnan porvarillinen edustaja menee sen vuoksi „pitemmälle” *taaksepäin* — „tieteellisyyden” tavoittelulla verhottuun nöyristelyyn imperialismin edessä. On sekin „logiikkaa”!

Kysymykset siitä, onko imperialismin perusteiden reformistinen muuttaminen mahdollista, tuleeko mennä eteenpäin imperialismin synnyttämien vastakohtien jatkuvaan kärjistämiseen ja syventämiseen, vaiko taaksepäin, niiden tylsistämiseen, ovat imperialismin kritiikin ydinkysymyksiä. Koska imperialismin poliittisia erikoisuuksia ovat taantumus kautta koko linjan ja kansallisuussorron lisääntyminen finanssioligarkian harjoittaman sorron ja vapaan kilpailun häviämisen yhteydessä, niin XX vuosisadan alussa nousee melkein kaikissa imperialistisissa maissa pikkuporvarillis-demokraattinen oppositio imperialismia vastaan. Ja Kautskyn sekä kautskylaisuuden laajan kansainvälisen virtauksen eroaminen marxilaisuudesta on juuri siinä, että Kautsky ei ole ainoastaan lyönyt laimin, ollut kykenemätön esiintymään tämän pikkuporvarillisen, reformistisen, perusteiltaan taloudellisesti taantumuksellisen opposition vastapainona, vaan päinvastoin on käytännöllisesti sulautunut siihen.

Vuoden 1898 imperialistinen sota Espanjaa vastaan aiheutti Yhdysvalloissa opposition „anti-imperialistien”, porvarillisen demokratian viimeisten mohikaanien taholta, jotka nimittivät tätä sotaa „rikokseksi”, pitivät vieraiden maiden annektointia perustuslain loukkauksena, julistivat „shovinistien petokseksi” menettelyn Filippiinien alkuasukkaiden johtajaa Aguinaldoa kohtaan (hänelle luvattiin

* Weltwirtschaftliches Archiv, Bd. II, s. 193 (Maailmantalouden arkisto, II osa. Toim.).

hänen maansa vapaus, mutta sittemmin laskettiin maihin amerikkalaisia sotajoukkoja ja vallattiin Filippiinit),— siteerasivat Lincolnin sanoja: „kun valkoihoinen ihminen itse hallitsee itseään, on se itsehallintoa; kun hän itse hallitsee itseään ja sen ohella vielä muita, ei se enää ole itsehallintoa, vaan despotismia”*. Mutta niin kauan kuin koko tässä arvostelussa pelättiin tunnustaa imperialismin katkeamaton yhteys trusteihin ja siis kapitalismin perusteisiin, pelättiin yhtyä suurkapitalismin ja sen kehityksen synnyttämiin voimiin, se jäi vain „hurskaaksi toivomukseksi”.

Sellainen on Hobsoninkin peruskanta arvostellessaan imperialismia. Hobson ehätti Kautskyn edelle nousten „imperialismin kiertämättömyyttä” vastaan ja vedoten väestön „kulutuskyvyn kohottamisen” välttämättömyyteen (kapitalismin vallitessa!). Pikkuporvarillisella kannalla ovat imperialismin, pankkien kaikkivallan, finanssioligarkian y.m. arvostelussa usein siteeraamamme Agahd, A. Lansburgh, L. Eschwege ja ranskalaisista kirjoittajista Victor Bérard, v. 1900 ilmestyneen pintapuolisen kirjan „Englanti ja imperialismi” tekijä. Kaikki he, tavoittelematta vähääkään marxilaisuutta, asettavat imperialismin vastapainoksi vapaan kilpailun ja demokratian, tuomitsevat Bagdadin rautatien puuhan, joka johtaa selkkauksiin ja sotaan, lausuvat „hurskaita toivomuksia” rauhasta y.m.s. — aina A. Neymarckiin, kansainvälisten emissiotilastojen tutkijaan, saakka, joka v. 1912, todetessaan „kansainväliset” arvot sadoiksi miljardeiksi frangeiksi, huudahti: „onko mahdollista olettaa, että rauha voidaan rikkoa? ... että lukujen ollessa näin valtavia uskallettaisiin aiheuttaa sota?”**.

Porvarillisten taloustieteilijäin taholta ei tällainen naiivius ole ihmeellistä; heillehän on *edullistakin* näyttää naiiveilta ja puhua „vakavasti” rauhasta imperialismin vallitessa. Mutta mitä on jäänyt jäljelle marxilaisuudesta Kautskylla, kun hän vuosina 1914, 1915 ja 1916 asettuu samalle porvarilliselle reformistiselle kannalle ja vakuuttaa, että „kaikki ovat samaa mieltä” (imperialistit, muka-sosialistit ja sosialipasifistit) rauhasta? Imperialismin vastakohdian syvyyden erittelemisen ja paljastamisen asemesta

* J. Patouillet: „L'Impérialisme américain”. Dijon. 1904, s. 272 („Amerikkalaisen imperialismin”). *Toim.*.

** Bulletin de l'Institut International de Statistique. T. XIX, livr. II, p. 225 (Kansainvälisen tilastoinstituutin bulletiini. XIX osa, II kirja, s. 225. *Toim.*).

naemme vain pelkän reformistisen „viattoman halun” viitata niille kintaalla, päästä niistä verukkeilla.

Esitämme mallinäytteen Kautskyn taloudellisesta imperialismin arvostelusta. Hän ottaa tietoja Englannin vienti- ja tuontikaupasta Egyptin kanssa vuosina 1872 ja 1912; osoittautuu, että tämä vienti ja tuonti oli kasvanut hitaammin kuin Englannin koko vienti ja tuonti. Ja Kautsky järkeilee: „meillä ei ole mitään syytä olettaa, että kauppa Egyptin kanssa olisi vähemmän kasvanut ilman sen sotilaallista valtaamista, pelkästään taloudellisten tekijäin vaikutuksesta”. „Pääoman laajenemisyhkymykset” „voidaan parhaiten toteuttaa rauhallisen demokratian avulla eikä imperialismin väkivaltaisain menetelmin” *.

Tämä Kautskyn järkeily, jota hänen venäläinen aseenkantajansa (ja sosialishovinistien venäläinen verhoaja) herra Spektator ⁸⁶ kertailee sadoin eri tavoin, muodostaa kautskylaisen imperialismi-kritiikin perustan, ja sen vuoksi siihen täytyy kajota yksityiskohtaisemmin. Alamme siteeraamalla Hilferdingiä, jonka johtopäätelmät Kautsky on useita kertoja, myöskin huhtikuussa 1915, ilmoittanut „kaikkien sosialististen teoretikkojen yksimielisesti hyväksymiksi”.

„Proletariaatin asiana ei ole”, kirjoittaa Hilferding, „asettaa edistyksellisempää kapitalistista politiikkaa vastaan menneisyyteen jäänyttä vapaakaupan ja valtioon vihamielisesti suhtautumisen aikakauden politiikkaa. Proletariaatin vastauksena finanssipääoman taloudelliseen politiikkaan, imperialismiin, ei voi olla vapaakauppa, vaan ainoastaan sosialismi. Sellainen ihanne kuin vapaan kilpailun palauttaminen, joka on nyt muuttunut taantumukselliseksi ihanteeksi, ei voi nyt olla proletaarisen politiikan tavoitteena, vaan sinä voi olla yksinomaan kilpailun täydellinen hävittäminen poistamalla kapitalismi” **.

Kautsky on katkaissut välinsä marxilaisuuteen puolustaessaan finanssipääoman kautta varten „taantumuksellista ihannetta”, „rauhallista demokratiaa”, „pelkkää taloudellisten tekijäin vaikutusta”, — sillä *objektiivisesti* tämä ihanne

* Kautsky: „Nationalstaat, imperialistischer Staat und Staatenbund”. Nürnberg. 1915. ss. 72 ja 70 („Kansallinen valtio, imperialistinen valtio ja valtioiden liitto”. Toim.).

** „Finanssipääöma”, s. 567.

vie taaksepäin, monopolistisesta kapitalismista ei-monopolistiseen, ja se on reformistista pettämistä.

Kauppa Egyptin (tai jonkin muun siirtomaan tai puoli-siirtomaan) kanssa „kasvaksi” voimakkaammin *ilman* sotilaallista valtausta, ilman imperialismia, ilman finanssipääomaa. Mitä tämä merkitsee? Sitä, että kapitalismi kehittyisi nopeammin, jos vapaata kilpailua eivät rajoittaisi yleensä monopolit eivätkä finanssipääoman „yhteydet” tai sorto (s.o. myöskin monopoli) eikä myöskään eri maiden monopolinen siirtomaanomistus?

Muuta ajatusta Kautskyn päätelmillä ei voi olla, ja *tämä* „ajatus” on tolkuttomuutta. Olettakaamme, että asianlaita *olisi siten*, että vapaa kilpailu, ilman minkäänlaisia monopoleja, *kehittäisi* kapitalismia ja kauppaa nopeammin. Muffa asiahan on niin, että mitä nopeammin kauppa ja kapitalismi kehittyvät, sitä voimakkaampaa on tuotannon ja pääoman keskittyminen, joka *synnyttää* monopolia. Ja monopolit ovat *jo* syntyneet ja nimenomaan *vapaasta* kilpailusta! Vaikka monopolit ovatkin nyt alkaneet hidastuttaa kehitystä, niin sittenkään se ei ole todisteena vapaan kilpailun puolesta, joka on mahdotonta sen jälkeen, kun se on synnyttänyt monopolit.

Tarkasteltakoon Kautskyn päätelmiä miten päin hyvänsä, niistä ei löydy muuta kuin taantumuksellisuutta ja porvarillista reformismia.

Jos Kautskyn päätelmää korjattaisiin ja sanottaisiin, kuten Spektator sanoo: Englannin siirtomaiden kauppa Englannin kanssa kehittyi nyt hitaammin kuin muiden maiden kanssa,—ei sekään pelastaisi Kautskya. Sillä Englantia lyö *myöskään* monopoli, *myöskään* imperialismi, mutta toisen maan (Amerikan, Saksan). On tunnettua, että kartellit ovat johtaneet uusiin, omalaatuisiin suojelutulleihin: suojellaan (tämän pani merkille jo Engels „Pääoman” III osassa ⁸⁷) juuri niitä tuotteita, jotka ovat sopivia vientiä varten. Edelleen on tunnettua kartelleille ja finanssipääomalle ominainen „polkuhinnoilla viennin” järjestelmä, „dumping”, kuten englantilaiset sanovat: omassa maassa kartelli myy tuotteitaan monopolisesti korkeilla hinnoilla, mutta ulkomaille se myy polkuhinnalla — horjuttaakseen kilpailijaansa, laajentaakseen mahdollisimman paljon omaa tuotantoaan j.n.e. Jos Saksa kehittää nopeammin kauppansa Englannin siirtomaiden kanssa kuin Englanti, niin

se todistaa vain, että Saksan imperialismi on norjempaa, voimakkaampaa, järjestyneempää, englantilaista korkeammalla, mutta se ei lainkaan todista vapaakaupan „ylivoimaisuutta”, sillä taistelua ei käy vapaakauppa protektionismia, siirtomaariippuvaisuutta vastaan, vaan toinen imperialismi toista vastaan, toinen monopoli toista vastaan, toinen finanssipääoma toista vastaan. Saksan imperialismin ylivoima Englannin imperialismiin nähden on tehokkaampi kuin siirtomaarajain ja suojelustullien muuri: jos tämä katsotaan „todistukseksi” vapaakaupan ja „rauhallisen demokratian” puolesta, niin se on typeryyttä, imperialismin peruspiirteiden ja -ominaisuuksien unohtamista, marxilaisuuden vaihtamista pikkuporvarilliseen reformismiin.

On mielenkiintoista, että yksinpä porvarillinen taloustieteilijä A. Lansburghkin, joka arvostelee imperialismia yhtä pikkuporvarillisesti kuin Kautsky, kykenee kuitenkin käsittelemään kauppatilastoja tieteellisemmin. Hän ei vertaa yhtä, sattumalta otettua maata ja vain siirtomaata muihin maihin, vaan hän vertaa imperialistisen maan vientiä 1) siitä finanssisuhteessa riippuvaisiin, siltä rahoja lainaaviin maihin ja 2) finanssisuhteessa riippumattomiin maihin. Tuloksena on seuraavaa:

Vienti Saksasta (milj. markkaa)

	1889	1908	Lisäys % %:ssa	
Saksasta finanssi-suhteessa riippuvaisiin maihin:	Romania	48,2	70,8	+ 47%
	Portugali	19,0	32,8	+ 73%
	Argentiina	60,7	147,0	+143%
	Brasilia	48,7	84,5	+ 73%
	Chile	28,3	52,4	+ 85%
	Turkki	29,9	64,0	+114%
<i>Yhteensä</i>	<i>2 3 4,8</i>	<i>4 5 1,5</i>	<i>+9 2%</i>	
Saksasta finanssi-suhteessa riippumattomiin maihin:	Iso-Britannia	651,8	997,4	+ 53%
	Ranska	210,2	437,9	+108%
	Belgia	137,2	322,8	+135%
	Sveitsi	177,4	401,1	+127%
	Australia	21,2	64,5	+205%
	Hollannin Intia	8,8	40,7	+363%
<i>Yhteensä</i>	<i>1.2 0 6,6</i>	<i>2.2 6 4,4</i>	<i>+87%</i>	

Lansburgh ei tehnyt johtopäätöksiä eikä sen vuoksi, omi-
tuista kyllä, huomannut, että jos nämä numerot jotakin
todistavat, niin ne todistavat ainoastaan häntä vastaan,
sillä vienti finanssisuhteessa riippuvaisiin maihin on
sittenkin kasvanut nopeammin, vaikkakin vain hiukan
nopeammin kuin finanssisuhteessa riippumattomiin maihin

(korostamme sanaa „jos”, sillä Lansburghin tilasto ei ole vielä läheskään täydellinen).

Tutkiessaan viennin yhteyttä lainoihin Lansburgh kirjoittaa:

„V. 1890/91 solmittiin Romanian laina Saksan pankkien välityksellä, jotka jo edellisinä vuosina olivat antaneet luottoa sitä vastaan. Lainaa käytettiin pääasiassa rautatie-tarpeiden ostamiseen, joita saatiin Saksasta. Vuonna 1891 oli Saksan vienti Romaniaan 55 milj. mk. Seuraavana vuonna se aleni 39,4 milj. markkaan ja aleni keskeytyksin 25,4 miljoonaan vuonna 1900. Vasta aivan viime vuosina on uudelleen saavutettu vuoden 1891 taso — kahden uuden lainan avulla.

Saksan vienti Portugaliin oli noussut vuosien 1888/89 lainojen johdosta 21,1 miljoonaan (1890); sitten se kahtena seuraavana vuotena aleni 16,2 ja 7,4 miljoonaan ja saavutti entisen tasonsa vasta vuonna 1903.

Vielä kuvaavampia ovat tiedot Saksan ja Argentiinan välisestä kaupasta. Vuosien 1888 ja 1890 lainojen johdosta Saksan vienti Argentiinaan kasvoi 60,7 milj. v. 1889. Kahta vuotta myöhemmin se oli vain 18,6 milj., ei edes kolmatta osaa entisestä. Vasta v. 1901 saavutettiin ja sivuutettiin vuoden 1889 taso, mikä johtui uusista valtio- ja kaupunkilainoista, rahojen myöntämisestä sähkötehtaitten rakentamiseen ja muista luotto-operaatioista.

Vienti Chileen kasvoi vuoden 1889 lainan johdosta 45,2 miljoonaan (1892) ja laski sitten vuoden kuluttua 22,5 miljoonaan. Saksan pankkien välityksellä v. 1906 solmitun uuden lainan jälkeen vienti kohosi 84,7 miljoonaan (1907) ja aleni jälleen 52,4 miljoonaan v. 1908” *.

Lansburgh johtaa näistä tosiasioista sen huvittavan pikkuporvarillisen moraaliopetuksen, että vienti, joka on yhteydessä lainoihin, on kovin epävarmaa ja epätasaista, että pääoman vienti ulkomaille on huono asia ja parempi olisi, että sen sijaan „luonnollisesti” ja „sopusuhtaisesti” kehitettäisiin kotimaista teollisuutta ja että Kruppille tulevat kovin „kalliiksi” monimiljoonaiset lahjukset ulkomaisten lainojen yhteydessä y.m.s. Tosiasiat osoittavat kuitenkin selvästi: viennin nousu on *nimenomaan* yhteydessä finanssi-pääoman petkutustemppeujen kanssa, finanssipääoman, joka

* „Die Bank”, 1909, 2. s. 819 ja seur.

ei huolehdi porvarillisesta moraalista, vaan kiskoo juhdasta kaksi nahkaa: ensin voiton lainasta ja sitten uuden voiton *samasta* lainasta silloin, kun se menee Kruppin tuotteiden tai terässyndikaatin rautatietarpeiden y.m. ostoon.

Toistamme, ettemme lainkaan pidä Lansburghin tilastoa moitteettomana, mutta se oli välttämättä esitettävä, koska se on Kautskyn ja Spektatorin tilastoa tieteellisempi, sillä Lansburgh on antanut viitteen, miten kysymys on oikein käsiteltävä. Voidakseen tehdä päätelmiä finanssipääoman merkityksestä viennissä y.m., on osattava erottaa viennin yhteys erikoisesti ja yksinomaan finanssiherrain vehkeilyjen kanssa, erikoisesti ja yksinomaan kartellituotteiden menekin kanssa j.n.e. Mutta vertailla yksinkertaisesti vain yleensä siirtomaita ja ei-siirtomaita, yhtä imperialismia toiseen imperialismiin, yhtä puolisiirtomaata tai siirtomaata (Egypti) ja kaikkia muita maita — se merkitsee juuri asian *ytimen* kiertämistä ja hämäämistä.

Juuri sen vuoksi Kautskyn teoreettisella imperialismin kritiikillä ei olekaan mitään yhteistä marxilaisuuden kanssa, ja sen vuoksi se kelpaakin vain keinoksi saarnata rauhaa ja yhtenäisyyttä opportunistien ja sosialishovinistien kanssa, sillä tämä kritiikki kiertää ja hämää juuri imperialismin syvimmat perusristiriidat: ristiriidan monopolien ja niiden rinnalla käyvän vapaan kilpailun välillä, finanssipääoman jättiläismäisten „operaatioiden” (ja jättiläismäisten voittojen) sekä vapailla markkinoilla tapahtuvan „rehellisen” kaupan välillä, toisaalta kartellien ja trustien sekä toisaalta kartelloimattoman teollisuuden välillä j.n.e.

Aivan yhtä taantumuksellinen on luonteeltaan Kautskyn keksimä surullisen kuuluisa „ultraimperialismin” teoria. Verratkaa hänen järkeilyään tästä kysymyksestä v. 1915 Hobsonin v. 1902 antamaan lausuntoon:

Kautsky: „...Eikö nykyistä imperialistista politiikkaa voi syrjäyttää uusi, ultraimperialistinen politiikka, joka asettaa kansallisten finanssipääomien keskinäisen taistelun tilalle kansainvälisesti yhdistyneen finanssipääoman yhteisen maailmanriiston? Tällainen kapitalismin uusi vaihe on joka tapauksessa ajateltavissa. Onko se toteutettavissa — tämän ratkaisemiseksi ei vielä ole kylliksi edellytyksiä” *.

* „Neue Zeit”, huhtikuun 30 pnä 1915, 144.

Hobson: „Kristinusko, joka on vakiintunut muutamissa suurissa federaalisissa valtakunnissa, joilla jokaisella on monia sivistymättömiä siirtomaita ja riippuvaisia maita, näyttää monesta nykyaikaisten tendenssien lainmukaisimmalta kehitykseltä, nimenomaan sellaiselta kehitykseltä, joka antaisi enimmänsä toiveita pysyvästä rauhasta inter-imperialismin vahvalla perustalla”.

Ultraimperialismiksi eli yli-imperialismiksi Kautsky nimitää sitä, mitä Hobson 13 vuotta ennen häntä nimitti inter-imperialismiksi eli keskinäis-imperialismiksi. Paitsi uuden rikkiviisaan sanan keksimistä vaihtamalla yhden latinalaisen liitteen toiseen, Kautskyn „tieteellisen” ajattelun edistys ilmenee vain siinä, että hän pyrkii esittämään marxilaisuutena sitä, mitä Hobson tosiasiaassa esittää englantilaisten pappipahaisten ulkokultaisuutena. Oli aivan luonnollista, että englantilais-buurilaisen sodan jälkeen tuo korkea-arvoinen sääty suuntasi perusponnistelunsa niiden englantilaisten poroporvarien ja työläisten *lohduttamiseen*, jotka menettivät melkoisesti kaatuneita etelä-Afrikan taisteluissa ja maksoivat verojen korotuksen muodossa Englannin finanssiherrain suurempien voittojen turvaamisen. Ja mikä lohdutus olisi ollutkaan parempi kuin se, että imperialismi ei ole niinkään huono, että se on lähellä inter- (eli ultra-) imperialismia, joka kykenee turvaamaan pysyvän rauhan? Olkootpa englantilaisten pappipahaisten ja makeilevan Kautskyn hyvät tarkoitukset mitkä tahansa, hänen „teoriansa” objektiivinen, s.o. todellinen yhteiskunnallinen ajatus on yksi ja vain yksi: mitä taantumuksellisin joukkojen rauhoittaminen pysyvän rauhan toiveilla kapitalismin vallitessa, vetämällä huomion pois nykyisyyden kärkevästä ristiriidoista ja kärkevästä problemeista ja suuntaamalla huomion jonkin mukaan uuden, tulevan „ultraimperialismin” pettävään näköalaan. Kautskyn „marxilaisessa” teoriassa ei ole mitään muuta kuin joukkojen pettämistä.

Tosiaankin, yleisesti tunnettujen ja kiistämättömien tosiasiain selvä vertaileminen on riittävää, jotta voidaan vakuuttua siitä, kuinka pettäviä ovat ne näköalat, joita Kautsky pyrkii tyrkyttämään Saksan (ja kaikkien maiden) työläisille. Ottakaamme Intia, Indo-Kiina ja Kiina. On tunnettua, että näitä kolmea siirtomaata ja puolisiirtomaata, joissa on 600—700 milj. asukasta, riistää muutamien imperialististen suurvaltain: Englannin, Ranskan, Japanin,

Yhdysvaltain y.m. finanssipääoma. Olettakaamme, että nämä imperialistiset maat muodostavat liittoja toisiaan vastaan tarkoituksella puolustaa tai laajentaa alueitaan, etujaan ja „vaikutuspiirejään” mainituissa aasialaisissa valtioissa. Ne tulevat olemaan „inter-imperialistisia” eli „ultraimperialistisia” liittoja. Olettakaamme, että *kaikki* imperialistiset valtat muodostavat liiton mainittujen aasialaisten maiden „rauhallista” jakamista varten,— se tulisi olemaan „kansainvälisesti yhdistynyt finanssipääoma”. Tosi esimerkkejä tällaisesta liitosta löytyy XX vuosisadan historiasta, esimerkiksi eri valtain suhtautumisesta Kiinaan. Herää kysymys, onko „ajateltavissa” oletamus, että tällaiset liitot kapitalismin säilyessä (juuri sen ehdon Kautsky edellyttää) eivät olisi lyhytaikaisia? että ne poistaisivat kahnaukset, selkkaukset ja taistelun kaikenlaisissa ja kaikissa mahdollisissa eri muodoissa?

Kysymyksen selvä asettaminen riittää, jotta siihen ei voida antaa muuta kuin kielteinen vastaus. Sillä kapitalismin vallitessa *ei ole* ajateltavissa muuta perustetta vaikutuspiirien, etujen, siirtomaiden y.m. jakamiselle, kuin jakoon osallistuvien *voiman*, yleistaloudellisen, finanssi-, sotilaallisen y.m. voiman huomioiminen. Mutta tämä voima muuttuu näillä jakoon osallistuvilla eri lailla, sillä eri liikkeet, trustit, teollisuusalat ja eri maat eivät voi kehittyä *tasasuhtaisesti* kapitalismin vallitessa. Puoli vuosisataa sitten Saksa oli aivan mitätön, jos sen kapitalistista voimaa verrataan silloiseen Englannin voimaan; samoin Japani Venäjään verraten. Onko „ajateltavissa” oletamus, että imperialististen valtain väliset voimasuhteet olisivat vuosikymmenen tai parin vuosikymmenen kuluttua *ennallaan*? Ei millään muotoa.

Sen vuoksi „inter-imperialistiset” eli „ultraimperialistiset” liitot kapitalistisessa todellisuudessa — eikä englantilaisten pappien tai saksalaisen „marxilaisen” Kautskyn latteassa pikkuporvarillisessa mielikuvituksessa,— olivatpa nämä liitot muodoltaan millaisia tahansa, joko imperialistinen liittoutuma toista imperialistista liittoutumaa vastaan tai *kaikkien* imperialististen valtain yleinen liitto,— ovat *kiertämättä* vain „hengähdysvetkiä” sotien välillä. Rauhalliset liitot valmistelevat sotia ja vuorostaan kasvavat esiin sodista edellyttäen toisiaan, synnyttäen rauhallisen ja ei-rauhallisen taistelun muotojen vaihtelun *samalla*

maailmantalouden ja maailmanpolitiikan imperialististen yhdyssiteiden ja keskinäissuhteiden pohjalta. Mutta rauhoitukseen työläisiä ja lepyttääkseen heidät porvariston puolelle siirtyneiden sosialishovinistien kanssa, rikkiviisas Kautsky *erottaa* yhtenäisen ketjun yhden renkaan toisista, erottaa tämänpäiväisen, Kiinan „rauhottamiseksi” (muistakaa boksarikapinan kukistamista⁸⁸) solmitun *kaikkien* suurvaltain rauhallisen (ja ultraimperialistisen — jopa ultra-ultraimperialistisen) liiton erilleen huomisesta ei-rauhallisesta yhteentörmäyksestä, joka jälleen valmistaa ylihuomista „rauhallista” yleistä liittoa, esimerkiksi Turkin jakamiseksi *j. n. e. j. n. e.* Sen sijaan, että valaisisi imperialististen rauhan- ja sodankausien elävää yhteyttä, Kautsky tyrkyttää työläisille elotonta abstraktiota voidakseen sovittaa heidät yhteen elottomien johtajiensa kanssa.

Amerikkalainen Hill erottaa teoksensa „Diplomatian historia Euroopan kansainvälisessä kehityksessä” esipuheessa seuraavat kaudet diplomatian uudemmassa historiassa: 1) vallankumouskausi; 2) perustuslaillinen liike; 3) nykypäiviemme „kauppaimperialismin” * kausi. Eräs toinen kirjoittaja jakaa Ison-Britannian „maailmanpolitiikan” historian vuodesta 1870 4 kauteen: 1) ensimmäinen aasialainen kausi (taistelu Venäjän pyrkimystä vastaan edetä Keski-Aasiassa Intian suuntaan); 2) afrikkalainen kausi (likipitäen 1885—1902) — taistelu Ranskaa vastaan Afrikan jakamisesta („Fashoda” 1898 — hiuskarvan varassa sota Ranskaa vastaan); 3) toinen aasialainen kausi (sopimus Japanin kanssa Venäjää vastaan) ja 4) „eurooppalainen” kausi — pääasiassa Saksaa vastaan **. „Poliittiset etuvaritiokahakat tapahtuvat finanssipohjalla”, kirjoitti jo v. 1905 pankkialan „toimihenkilö” Riesser huomauttaen siitä, kuinka ranskalainen finanssipääoma toimien Italiassa valmisteli näiden maiden poliittista liittoa, kuinka kehittyi Englannin ja Saksan välillä taistelu Persiasta, kaikkien eurooppalaisten pääomien taistelu lainain myöntämisestä Kiinalle *j. n. e.* Sellaista on „ultraimperialististen” rauhallisten liittojen elävä todellisuus, kun ne otetaan niiden erotta-

* David Jayne Hill: „A History of the Diplomacy in the international development of Europe”; vol. I, p. X („Diplomatian historia Euroopan kansainvälisessä kehityksessä”, I osa, s. X. *Toim.*).

** Schilder, mainittu teos, 178.

mattomassa yhteydessä tavallisten imperialististen selk-
kausten kanssa.

Imperialismin syvimpien ristiriitojen hämääminen Kauts-
kyn taholta, mikä välttämättä muuttuu imperialismin kau-
nistelemiseksi, ei ole jättämättä jälkeä myöskään tämän
kirjoittajan antamaan imperialismin poliittisten ominaisuuksien
arvosteluun. Imperialismi on finanssipääoman ja monopolien
aikakautta, jotka levittävät kaikkialla pyrkimystä herruuteen
eikä vapauteen. Taantumus pitkin linjaa kaikenlaisten poliittisten
järjestelmän vallitessa, äärimmäinen ristiriitojen kärjistyminen
tälläkin alalla — siinä on näiden tendenssien tulos. Erikoisesti
kärjistyy myöskin kansallisuussorto ja aluevaltauspyrkimys, s.o.
pyrkimys kansallisen riippumattomuuden loukkaamiseen (sillä
aluevaltaus ei ole mitään muuta kuin kansakuntain itsemääräämisoikeuden
loukkaamista). Hilferding puhuu aivan oikein imperialismin
yhteydestä kansallisuussorron kärjistymiseen: „Mitä tulee
löytömaihin”, kirjoittaa hän, „niin niihin viety pääoma voi-
nistaa siellä ristiriitoja ja aiheuttaa kansalliseen itsetajuntaan
heräävien kansojen alituisesti kasvavaa vastarintaa vieraita
tulokkaita vastaan; tämä vastarinta saattaa helposti kasvaa
vaaralliseksi, ulkomaista pääomaa vastaan suunnatuiksi teoiksi.
Vanhat sosiaaliset suhteet vallankumouksellistuvat perinpohjin,
ja „historian ulkopuolella olleiden kansakuntien” tuhatvuotinen
agraarinen eristyneisyys murtuu, ne temmataan kapitalismin
pyörteeseen. Itse kapitalismi vähitellen antaa alistetuille
vapautumisen keinot ja välineet. Ja ne asettavat sen päämäärän,
joka oli aikoinaan Euroopan kansakunnille korkein päämäärä:
yhtenäisen kansallisen valtion luominen taloudellisen ja sivistyksellisen
vapauden aseksi. Tämä riippumattomuusliike uhkaa eurooppalaista
pääomaa sen arvokkaimmilla ja lupaavimmilla riistoalueilla,
ja eurooppalainen pääoma voi säilyttää herruutensa vain
lisäämällä alituisen sota-voimiaan” *.

Tähän on lisättävä, että imperialismi vie aluevaltauksiin,
kansallisuussorron lisääntymiseen ja siis myös vastarinnan
kärjistymiseen vanhoissakin maissa eikä vain löytömaissa.
Esiintyessään imperialismin aiheuttamaa poliittisen taantumuksen
lisääntymistä vastaan Kautsky jättää varjoon

* Finanssipääoma, 487.

varsin polttavaksi käyneen kysymyksen yhtenäisyyden mahdottomuudesta opportunistien kanssa imperialismin aikakaudella. Esiintyessään annektointia vastaan hän pukee vastaväitteensä sellaiseen muotoon, että se mahdollisimman vähän loukkaisi opportunisteja ja olisi näille mahdollisimman helposti hyväksyttävissä. Vaikka hän kääntyykin välittömästi saksalaisen kuulijakunnan puoleen, niin hän hämää juuri kaikkein tärkeimmän ja päivänpolttavimman, esimerkiksi sen, että Elsass-Lothringen on Saksan annektoima. Otamme esimerkin Kautskyn tämän „ajatusviettymän” arvioimista varten. Olettakaamme, että japanilainen tuomitsee amerikkalaisten suorittaman Filippiinien annektoinnin. Herää kysymys, uskookohan monikaan sen tapahtuvan vihamielisyydestä annektointia kohtaan yleensä eikä halusta itse annektoida Filippiinit? Ja eiköhän pidä tunnustaa, että japanilaisen „taistelua” annektointia vastaan voidaan pitää vilpittömänä ja poliittisesti rehellisenä vain siinä tapauksessa, että hän nousee Japanin suorittamaa Korean annektointia vastaan, että hän vaatii Korealle vapautta erota Japanista?

Sekä Kautskyn suorittama imperialismin teoreettinen analyysi että hänen taloudellinen ja myös poliittinen imperialismin kritiikkinsä on *kauttaaltaan* sellaisen hengen läpikäynti, mikä on ehdottomasti sovittamaton marxilaisuuden kanssa ja mikä hämää ja lieventelee tärkeimpiä perusrivistöjä, pyrkii hinnalla millä hyvänsä pelastamaan luhistuvan yhtenäisyyden opportunistien kanssa Euroopan työväenliikkeessä.

X. IMPERIALISMIN PAIKKA HISTORIASSA

Olemme nähneet, että imperialismi on taloudelliselta olemukseltaan monopolistista kapitalismia. Jo tämä määrää imperialismien paikan historiassa, sillä vapaan kilpailun pohjalla ja juuri vapaasta kilpailusta esiinkasvava monopolit merkitsee siirtymistä kapitalistisesta muodosta korkeampaan yhteiskunnallis-taloudelliseen muotoon. On pantava merkkeille erikoisesti monopolien neljä päälajia eli monopolistisen kapitalismin pääilmausta, jotka ovat luonteenomaisia tarkastelemallemme aikakaudelle.

Ensinnäkin, monopolit kasvoivat esiin tuotannon keskittymisestä sangen korkealla tuotannon kehitysasteella, Se muo-

dotuu kapitalistien monopolistisista liitoista, kartelleista, syndikaateista ja trusteista. Tiedämme, miten valtava merkitys niillä on nykyajan talouselämässä. XX vuosisadan alkuun mennessä ne pääsivät täydelleen vallitseviksi edistyneimmissä maissa, ja jos ensi askeleet kartelloitumisen tiellä otettiin ensin korkeitten suojelustullien maissa (Saksa, Amerikka), niin Englanti vapaakauppajärjestelmineen toi vain vähän myöhemmin päivänvaloon saman perustosiasian: monopolien syntymisen tuotannon keskittymisestä.

Toiseksi, monopolit johtivat tärkeimpien raaka-ainelähteiden voimistuneeseen valtaukseseen, varsinkin kapitalistisen yhteiskunnan kartelloituneinta perusteollisuutta, kivihiili- ja rautateollisuutta varten. Tärkeimpien raaka-ainelähteiden monopolistinen omistus lisäsi hirveästi suurpääoman valtaa ja kärjisti ristiriitaa kartelloidun ja kartelloimattoman teollisuuden välillä.

Kolmanneksi, monopoli on kasvanut esiin pankeista. Ne ovat muuttuneet vaatimattomista välityslaitoksista finanssipääoman monopolisteiksi. Ottakaammepa mikä tahansa edistyneimmistä kapitalistisista kansakunnista, niin näemme, että sen kolme—viisi suurinta pankkia on toteuttanut teollisuus- ja pankkipääoman „persoonallisen unionin”, keskittänyt käsiinsä määräysvallan miljardeihin ja yhä uusiin miljardeihin, jotka muodostavat valtavan osan kokonaisen maan pääomista ja rahatuloista. Finanssioligarkia, joka sälyttää riippuvaisuussuhteiden tiheän verkon nykyisen porvarillisen yhteiskunnan poikkeuksesta kaikkien taloudellisten ja valtiollisten laitosten yli,—siinä tämän monopolin silmäänpiistävin ilmaus.

Neljänneksi, monopoli on kasvanut esiin siirtomaapolitiikasta. Siirtomaapolitiikan monilukuisiin „vanhoihin” vaikuttimiin finanssipääoma on tuonut lisäksi taistelun raaka-ainelähteistä, pääoman maastaviennistä, „vaikutuspiireistä” — s.o. edullisten kauppojen, toimilupien, monopolivoittojen y.m. piireistä,—vihdoin, talousalueista yleensä. Silloin kun eurooppalaisten valtakuntain siirtomaina oli esimerkiksi Afrikasta yksi kymmenesosa, kuten asia oli vielä vuonna 1876, siirtomaapolitiikka saattoi kehittyä ei-monopolistisesti, niin sanoaksemme maitten „vapaa-anastuksen” muodossa. Mutta kun $\frac{9}{10}$ Afrikasta oli anastettu (vuoteen 1900 mennessä), kun koko maailma oli jaettu, silloin alkoi

kiertämättä siirtomaiden monopoliomistuksen ja niin ollen myös maailmanjaosta ja uudelleenjakamisesta käytävän erikoisen kärjistyneen taistelun aikakausi.

On yleisesti tunnettua, kuinka suuresti monopolistinen kapitalismi on kärjistänyt kaikki kapitalismin ristiriidat. Riittää kun viittaamme kartellisortoon ja kalliiseen aikaan. Tämä ristiriitain kärjistyminen on historiallisen siirtymiskauden mahtavin liikkeellepaneva voima, kauden, joka alkoi silloin kun maailman finanssipääoma pääsi lopullisesti voitolle.

Monopolit, oligarkia, pyrkimys herruuteen vapauspyrkimyksen asemesta, yhä useamman pienen tai heikon kansakunnan riisto muutamain rikkaimpien tai voimakkaimpien kansakuntain taholta — kaikki tämä on synnyttänyt ne imperialismin erikoispiirteet, jotka pakottavat luonnehtimaan sen loismaiseksi eli mätänäväksi kapitalismiksi. Yhä kouraantuntuvammin esiintyy imperialismin eräänä tendenssinä „koroillaeläjävaltion”, koronkiskurivaltion syntyminen, missä porvaristo elää yhä enemmän pääoman viennillä ja „leikkaamalla kuponkeja”. Olisi virheellistä ajatella, että tämä mätänemistendenssi sulkee pois kapitalismin nopean kasvun; ei, teollisuuden erinäiset alat, porvariston erinäiset kerrokset, erinäiset maat tuovat imperialismin kaudella esiin suuremmalla tai pienemmällä voimalla milloin toisen, milloin taas toisen näistä tendensseistä. Kokonaisuudessaan kapitalismi kasvaa verrattomasti nopeammin kuin ennen, mutta tämä kasvu ei käy ainoastaan yleensä yhä epätasaisemmaksi, vaan tämä epätasaisuus ilmenee myöskin pääomien puolesta rikkaimpien maiden (Englanti) mätänemisenä.

Saksan taloudellisen kehityksen nopeudesta sanoo Saksan suurpankkeja koskevan tutkimuksen kirjoittaja Riesser: „Jos verrataan edellisen kauden (1848—1870) melkoista edistystä kyseessäolevana kautena (1870—1905) tapahtuneeseen Saksan koko talouden ja varsinkin pankkien kehitykseen, on suhde likipitään sama kuin vanhan hyvän ajan postivankkurien kulkunopeus nykyajan auton kulkunopeuteen verraten, kun auto kiittää niin, että se käy vaaralliseksi sekä huolettomalle jalankävijälle että itse autossa ajaville”. Juuri siitä syystä, että finanssipääoma on kasvanut tavattoman nopeasti, ei sillä puolestaan olisi mitään siirtomaiden „rauhallisempaan” omistamiseen siirtymistä vastaan, siirto-

maiden, joita ei pidä siepata rikkaimmilta kansakunnilta yksinomaan rauhanomaisin keinoin. Yhdysvalloissa on taloudellinen kehitys viime vuosikymmeninä kulkenut vielä nopeammin kuin Saksassa ja juuri sen tähden uusimman amerikkalaisen kapitalismin loismaiset piirteet ovat tulleet esiin erikoisen selvästi. Toiselta puolen esimerkiksi Amerikan tasavaltalaisen porvariston vertaaminen Japanin tai Saksan monarkistiseen porvaristoon osoittaa, että suurinkin poliittinen erilaisuus pienenee imperialismin kaudella hyvin voimakkaasti — ei siksi, että se olisi yleensä merkityksetön, vaan siksi, että kaikissa näissä tapauksissa kysymys on porvaristosta, jolla on määrätyt loismaisuuden piirteet.

Kun kapitalistit jollakin teollisuuden monista aloista, jossakin yksityisessä maassa j.n.e. saavat monopolisesti korkeita voittoja, niin se tekee heille taloudellisesti mahdolliseksi erinäisten työväenkerrostojen, vieläpä tilapäisesti näiden verrattain huomattavankin vähemmistön, lahjomisen vetäen heidät asianomaisen teollisuusalan tai asianomaisen kansakunnan porvariston puolelle kaikkia muita vastaan. Ja imperialististen kansakuntain välinen kärjistynyt antagonismi maailmanjaossa voimistaa tätä pyrkimystä. Siten muodostuu imperialismin yhteys opportunistiin, yhteys, joka ilmenee ensinnäkin ja räikeimmin Englannissa sen vuoksi, että eräitä kehityksen imperialistisia piirteitä havaitaan siellä paljon aikaisemmin kuin muissa maissa. Eräät kirjoittajat, esimerkiksi L. Martov, viittaavat mielellään kintaalla imperialismin ja työväenliikkeessä olevan opportunistismin välisen yhteyden tosiasialle — tuolle nykyään erikoisesti silmäänpiستävälle tosiasialle — tämääntapaisilla „virallis-optimistisilla” (Kautskyn ja Huysmansin henkisillä) järkeilyillä: kapitalismin vastustajain asia olisi toivoton, jos juuri edistynein kapitalismi veisi opportunistin voimistumiseen tai jos juuri parhaiten palkatut työläiset osoittautuisivat taipuvaisiksi opportunistiin j.n.e. Ei tule pettyä tällaisen „optimismin” merkitykseen nähden: se on optimismia opportunistiin nähden, se on opportunistin verhoamista auttavaa optimismia. Itse asiassa opportunistin kehityksen erikoinen nopeus ja erikoinen inhottavuus ei ole suinkaan takeena sen pysyvistä voitosta, samoin kuin pahalaatuisen paiseen nopea kehitys terveessä elimistössä voi vain jouduttaa paiseen puhkeamista ja elimistön

vapautumista siitä. Kaikkein vaarallisimpia ovat tässä suhteessa sellaiset henkilöt, jotka eivät halua käsittää, että taistelu imperialismia vastaan on tyhjä ja valheellinen korulause, ellei se ole erottamattomasti kytketty taisteluun opportunistia vastaan.

Kaikesta siitä, mitä imperialismiin taloudellisesta olemuksesta on edellä sanottu, seuraa, että imperialismi on luonnehdittava siirtymäkauden tai oikeammin kuolevaksi kapitalismiksi. Tässä suhteessa on hyvin opettavaa, että uusinta kapitalismia kuvaavien porvarillisten taloustieteilijöiden kesken ovat muodissa sellaiset sanonnat kuin „yhteenkietoutuminen”, „eristäytyneisyyden puuttuminen” y.m.s.; pankit ovat „liikkeitä, jotka tehtäviinsä ja kehitykseensä nähden eivät ole luonteeltaan puhtaasti yksityistaloudellisia, vaan yhä enemmän kasvavat ulos puhtaasti yksityistaloudellisen säännöstelyn puitteista”. Ja sama Riesser, joka on lausunut edellä esitetyt sanat, selittää aivan vakavissaan, että marxilaisten „ennustukset” „yhteiskunnallistumiseen” nähden „eivät ole toteutuneet”!

Mitä ilmaisee sanonta „yhteenkietoutuminen”? Se sisältää vain silmiemme edessä tapahtuvan prosessin silmäänpiirtävimmän piirteen. Se osoittaa, että havainnoitsija luettelee yksityisiä puita näkemättä metsää. Se kopioi orjallisesti ulkoisen, satunnaisen ja kaaosmaisen. Se paljastaa havainnoitsijassa henkilön, joka on muokkaamattoman aineiston läkähdyttämä eikä laisinkaan kykene pääsemään selville sen sisällöstä ja merkityksestä. Osakkeiden omistus, yksityisomistajain keskinäiset suhteet „kietoutuvat yhteen satunnaisesti”. Mutta tämän kietoutumisen pohjana, sen perustana ovat muuttuvaiset yhteiskunnalliset tuotantosuhteet. Kun suurliike kasvaa jättiläismäiseksi ja järjestää suunnitelmallisesti, joukkotilaston tarkan huomioonoton perusteella, raaka-ainehankinnan niin laajassa mitassa, että se tyydyttää $\frac{2}{3}$ tai $\frac{3}{4}$ kaikesta siitä, mitä väestön kymmenmiljoonaiset joukot tarvitsevat; kun järjestetään systemaattisesti tämän raaka-aineen kuljetus kaikkein sopivimpiin, joskus satojen ja tuhansienkin virstojen päässä toisistaan sijaitseviin tuotantopaikkoihin; kun yhdestä keskuksesta käsin hoidetaan raaka-aineen jalostusta sen kaikissa eri asteissa aina mitä erilaatuisimpain valmiiden tarvikkeiden tuottamiseen saakka; kun näiden tuotteiden jakelu kymmenien ja satojen miljoonain kuluttajain kesken suori-

tetaan yhden suunnitelman mukaan (amerikkalaisen „Paloöljytrustin” öljynmyynti sekä Amerikassa että Saksassa); — niin silloin käy ilmeiseksi, että edessämme on tuotannon yhteiskunnallistuminen eikä suinkaan yksinkertainen „yhteenkietoutuminen”; — että yksityistaloudelliset ja yksityisomistukselliset suhteet muodostavat kuoren, joka ei enää vastaa sisältöä ja jonka täytyy ehdottomasti mädäntyä, jos sen poistamista keinotekoisesti pitkitetään,— kuoren, joka saattaa pysyä mätänemistilassa verrattain pitkän ajan (pahimmassa tapauksessa, jos opportunistisen paiseen parantuminen pitkistyy), mutta joka kuitenkin kiertämättä tulee poistetuksi.

Saksalaisen imperialismin ihastunut palvoja Schulze-Gaevernitz huudahtaa:

„Kun Saksan pankkien johto on viime kädessä tusinan henkilön hallussa, niin heidän toimintansa on jo nyt kansan hyvinvoinnille tärkeämpää kuin valtioministerien enemmistön toiminta” (pankkiherrain, ministerien, teollisuudenharjoittajain ja koroillaeläjäin „yhteenkietoutuminen” on tässä edullisinta unohtaa...) ....„Jos ajatellaan loppuun saakka havaitsemiemme tendenssien kehitystä, niin tulos on seuraava: kansakunnan rahapääoma on yhdistetty pankkeihin; pankit ovat sidotut keskenään kartelliksi; kansakunnan sijoitusta etsivä pääoma on valautunut arvopaperien muotoon. Silloin toteutuvat Saint-Simonin nerokkaat sanat: „Nykyisen tuotannonanarkian, joka vastaa sitä tosiseikkaa, että taloudelliset suhteet laajentuvat ilman yhdenmukaista säännöstelyä, täytyy luovuttaa paikkansa tuotannon järjestämiselle. Tuotantoa eivät tule suuntaamaan eristetyt, toisistaan riippumattomat liikeyritykset, jotka eivät tunne väestön taloudellisia tarpeita; tämä tehtävä tulee olemaan määrätyn yhteiskunnallisen laitoksen tehtävänä. Keskushallintokomitea, jolla on mahdollisuus korkeammasta näkökulmasta seurata yhteiskunnallisen talouden laajaa alaa, tulee säännöstelemään tätä taloutta koko yhteiskunnan hyödyksi ja luovuttamaan tuotannonvälineet sopiviin käsiin ja varsinkin huolehtimaan pysyvästä sopusoinnusta tuotannon ja kulutuksen välillä. On olemassa laitoksia, jotka ovat liittäneet tehtäviensä piiriin taloustyön määrätyn järjestämisen: niitä ovat pankit”. Olemme vielä kaukana näiden Saint-Simonin sanojen toteutumisesta, mutta me olemme jo

niiden toteutumisen tiellä: — marxilaisuutta toisenlaisena kuin sen Marx itse käsitti, mutta vain muodoltaan toisenlaisena”*.

Todellakin, on sekin Marxin „kumoamista”, joka Marxin täsmällisen tieteellisestä analyysistä ottaa askeleen taaksepäin Saint-Simonin aavistukseen, joskin nerokkaaseen, mutta sittenkin vain aavistukseen.

---

* Grundriss der Sozialökonomik, 146 („Yhteiskunnallisen talouden perusteet”. Toim.).